

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ПЕРЕКЛАДУ

МАТЕРІАЛИ
VII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ДИСКУРСІВ**

21 БЕРЕЗНЯ 2020 Р.

Харків 2020

УДК 81 (082)
Наукове видання

*Зареєстровано в МОН України.
Посвідчення УКРІНТЕІ № 789 від 18 грудня 2019 р.*

Затверджено рішенням
Вченої ради факультету іноземних мов
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
(протокол № 7 від 19 лютого 2020 р.)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова – І.С. Шевченко, доктор філологічних наук, професор
Заст. голови – В. В. Мінаков, кандидат філологічних наук, доцент
А. Б. Калюжна, кандидат філологічних наук, доцент
О. В. Максименко, кандидат філологічних наук, доцент
Н. А. Олійник, кандидат філологічних наук, доцент
С. О. Деркач (відповідальний секретар)

Матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів». Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2020. 139 с.

Збірка містить матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів», присвяченої лінгвокогнітивним та прагматичним студіям, дослідженню мов професійного спілкування, когнітивним проблемам перекладу і викладанню іноземних мов. Тези доповідей, представлених у збірці, мають на меті сприяння розвитку вітчизняної лінгвістики, зокрема, її когнітивно-дискурсивної парадигми.

Для лінгвістів, викладачів, аспірантів, пошукачів.

Адреса редакційної колегії:

61022, Харків, майдан Свободи, 4
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Тел.: (057) 707-51-44

Розповсюджується в електронному вигляді

© Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна, 2020

ЗМІСТ

N. T. Bezvesilna, L. A. Doudka LA TRADUCTION DES TEXTES ÉCONOMIQUES	7
Н. С. Безсонова, О. І. Радченко ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	9
М. П. Бобро, В. О. Гуторов НАПРЯМ ТА ТРАЄКТОРІЯ РУХУ ЯК ЧИННИКИ ТВОРЕННЯ ОЦІННОГО ЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....	12
М. П. Бобро, Ю. І. Щербак АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ ЛЕКСЕМИ <i>КРАСА</i> В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	15
Н. О. Болібок ОДЯГ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАДВЕРБАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ В ДІЛОВОМУ АНГЛОМОВНОМУ СПІЛКУВАННІ.....	18
О. О. Борисов ПРОФЕСІЙНИЙ ДИСКУРС: КОМУНІКАТИВНО- КОГНІТИВНИЙ ВИМІР.....	20
Є. М. Брославська, Я. М. Літовченко ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА (АНГЛІЙСЬКА)» СТУДЕНТАМ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «МІЖНАРОДНА КОМУНІКАЦІЯ».....	24
О. О. Гужва ІСТОРИЧНЕ ВАРІЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ КОМПЛІМЕНТУ У ПРОСТОРІ БРИТАНСЬКИХ ЖІНОЧИХ РОМАНІВ.....	27
І. Ю. Гусленко ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	31
I. V. Davydenko, I. V. Zmiyova NEW WORDS IN SOCIAL NET-WORKING.....	35
Е. В. Доманова НАВЧАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ ЗАСОБАМИ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	38

А. О. Івахненко ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ В СФЕРІ TRANSLATION STUDIES	41
В. В. Ільченко, О. В. Карпенко, І. О. Помазан ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ ОДНОРІДНОСТІ ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ У ВИКЛАДАННІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА МОЛОДШИХ КУРСАХ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	44
А. А. Калита, А. Ю. Лісовська ПЕРЕКЛАД ТЕГІВ І МЕТА-ТЕГІВ ЯК СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ФРАНЦУЗЬКИХ ВЕБСАЙТІВ	47
А. Б. Калюжна ОРІЄНТАЦІЙНА МЕТАФОРА В БІЗНЕС-ДИСКУРСІ.....	50
М. В. Карпусенко, Н. В. Карпусенко СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПОВТОРІВ У ПІДГОТОВЛЕНОМУ МОВЛЕННІ Д. ТРАМПА.....	54
В. Г. Касьянова ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	56
В. Г. Костенко ЖАНРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СІРОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТОМАТОЛОГІЇ.....	59
Г. М. Костенко, Б. Ю. Лось КОМП'ЮТЕРНО-ОПОСЕРЕДКОВАНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ДИСКУРСУ.....	63
Т. А. Крисанова ЕМОЦІЯ ВІДРАЗИ В АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ: ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	66
І. М. Лавріненко СОЦІАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІНИ КОМУНІКАТИВНИХ РОЛЕЙ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ КІНОДИСКУРСУ.....	70
О. В. Максименко ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖЕСТОВО-ВЕРБАЛЬНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ.....	72

Ю. В. Матюхіна ПРАГМАТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ВЕДУЧИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ТОК-ШОУ (на матеріалі “The Ellen Show”).....	76
М. М. Медвідь АСОЦІАТИВНЕ КАРТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНИМ ЛЕКСИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ.....	78
І. І. Морозова КОНСТИТУЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: ІСТОРИКО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА.....	82
Р. Ш. Мусаєва ОБ’ЄКТИВАЦІЯ РОЛІ <i>ДРУГ</i> У ПРОФЕСІЙНИХ ДИСКУРСАХ.....	86
В. О. Ніколаєнко СТРАТЕГІЇ НАРАТИВІЗАЦІЇ СНОВИДІННЯ.....	89
Я. Г. Нікулімова ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ТА ЗАВЕРШАЛЬНОЇ ФАЗ ДІАЛОГУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	92
А. С. Ольховська ЗАСОБИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ.....	95
Н. А. Олійник, О. Ю. Коваленко АНГЛОМОВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС КЛЮЧОВИМИ КОНЦЕПТАМИ.....	98
І. О. Паненко, О. М. Шестакова ІННОВАЦІЙНІ ЖАНРИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	101
О. М. Петегирич, І. В. Змійова ВИТОКИ ПОНЯТТЯ <i>ЛИЦАР</i> / <i>ЛИЦАРСТВО</i>	103
І. І. Пірог, Л. І. Ізотова МАНІПУЛЯЦІЯ ТА СПОСОБИ КОНСТРУЮВАННЯ ТЕКСТІВ МЕДІАДИСКУРСУ.....	106

А. Ю. Понікарьова ФОН І ФІГУРА В ЧОТИРЬОХКОМПОНЕНТНИХ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ ІЗ ВКРАПЛЕННЯМ СУРЯДНОСТІ (на матеріалі публічних промов Б. Обами і Д. Кемерона).....	109
А. М. Приходько ЛУДИЧНО-ТЕКСТОВЕ ПОЛЕ НІМЕЦЬКОЇ СКОРОМОВКИ	114
Г. І. Приходько КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ.....	118
І. Р. Сапрун, Н. М. Старцева ПОНЯТІЙНА СКЛАДОВА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ <i>СТАРЕЦЬ</i>	121
О. Г. Сапрунова, І. М. Коршунова ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФСПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	125
А. V. Tarlieva COLOR TERMS IN MEDICAL NOMINATIONS.....	128
І. Tkalia, N. Cherkashina RELEVANCE OF CLIL ORIENTATION.....	130
А. О. Чеботарьова ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОВЦІВ В АНГЛОМОВНОМУ КАЗКОВОМУ ДИСКУРСІ.....	132
І. S. Shevchenko CULTURAL SCHEMAS OF (IM)POLITENESS IN ENGLISH AND UKRAINIAN POLITICAL TALK-SHOWS	136

LA TRADUCTION DES TEXTES ÉCONOMIQUES

N. T. Bezvesilna, L. A. Doudka (Kharkiv)

L'économie est une composante très importante dans la vie de la société, comme son état et son développement reflètent directement le bien-être de tous les citoyens du pays. Les secteurs de l'activité professionnelle, qui sont les plus importants dans la vie publique, lui sensibilisent l'opinion. C'est pourquoi il importe d'apprendre une étendue nécessaire de l'état initial dont le traducteur a besoin pour le travail avec le texte qui porte des thèmes économiques parce que ces connaissances sont la base du niveau de la culture nationale du maniement d'une langue [1].

Tout traducteur doit avoir une expérience synthétisée à sa besogne et il doit avoir absolument les connaissances de l'état initial notamment celles qui sont nécessaires pendant la traduction des textes. Aussi, pour la traduction des textes, le traducteur doit non seulement savoir très bien la langue, mais il doit avoir l'expérience de la traduction, et aussi il doit comprendre le thème du texte qu'il traduit, et en même temps il doit avoir des connaissances du fond historique et culturel (c'est-à-dire, les données de base de la culture de la société pendant tout son développement historique ; le fond social et historique, notamment les connaissances du pays, le fond ethnique et culturel : l'information sur la vie de tous les jours, les traditions, les fêtes, l'information sur la symbolique, les caractères [1, p. 3–4]).

Les connaissances du fond sont sectoriels et linguistiques, par exemple, celles d'une branche d'économie, où il y a beaucoup de termes (des groupes de mots linguistiques). Les termes économiques doivent être pris au sens auquel ils sont employés par les économistes. La signification des termes est fixée dans les standards d'Etat et aussi dans les livres de référence spéciaux et les dictionnaires. Par exemple, l'Argent c'est une forme économique de beaucoup de fonctions, d'après laquelle on réalise le compte de la valeur, un échange, le trafic des paiements, l'accumulation de la valeur. Le système monétaire, qui fonctionne très bien, favorise un usage complet de puissance et un plein emploi [4]. Les Finances

c'est le système des relations économiques entre l'Etat, les personnes morales et physiques et aussi entre des Etats particuliers et des institutions économiques internationales [3].

Ainsi, on peut dire que les connaissances de l'état initial c'est la totalité des données et de l'information sur les traits propres au pays, dont on emploie la langue, de sa culture nationale, de la mentalité du peuple, des particularités nationales de l'attitude verbale et nonverbale etc., qui aident à interpréter et traduire correctement le contenu de la conduite de la parole des délégués de deux cultures [2, p. 424].

En général, l'idée des connaissances de l'état initial n'est pas nouvelle. L'application pratique de ces connaissances consiste en ce que pendant la perception n'importe quel texte l'individu l'interprète selon le système de ces connaissances, de l'expérience, de la conception du monde. On croit que le volume et la structure des connaissances de l'état initial du traducteur doit approcher des caractéristiques du porteur de la langue, formées sous le coup de la chaîne des facteurs et consistent en différents composants, accumulés en conséquence de l'expérience personnelle de la vie pratique.

Література

1. Ганічева Т. В. Фонові знання у структурі професійно-орієнтованої компетенції майбутніх філологів // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. 2009. Вип. 15. С. 3–4.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: учеб. пособие. М.: ЭТС, 2002. 424 с.
3. Мультитран. Багатомовний словник. URL : www.multitrans.ru.
4. Функції грошей. URL : www.referats.net.ua/view/22140.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Н. С. Безсонова, О. І. Радченко (Харків)

Багато європейських дослідників в області інтегрованого навчання предмета і мови (CLIL) виділяють дану методику, як унікальний спосіб вивчення одночасно кількох предметів. Дослідник в області інтегрованого навчання професор До Койл виділяє три моделі CLIL:

Модель С1: Багатомовне навчання. В даному випадку в процесі викладання різних предметів використовуються кілька іноземних мов в різні роки навчання. Така модель навчання дозволяє студенту після закінчення цілого курсу придбати професійні знання на декількох мовах. Крім того, дана модель покликана привернути найбільш цілеспрямованих і обдарованих студентів з різних країн.

Модель С2: Допоміжне / додаткове інтегроване навчання предмета і мови. Дана модель навчання передбачає паралельне викладання предметів, при цьому акцент робиться на розвиток знань і вмінь для використання мови з метою забезпечення розумових процесів вищого порядку. Викладання мови пов'язане зі спеціальними областями, таким чином, викладачі іноземної мови, що входять до структурних підрозділів з викладання спеціальностей, здійснюють зовнішню підтримку під час навчання фахівців. В процесі предметно-мовного інтегрованого навчання студенти набувають вміння використовувати іноземну мову для роботи за їх спеціальністю.

Модель С3: Предметні курси з включенням мовної підтримки. Програми навчання спеціальності розробляються з точки зору не тільки розвитку професійних, а й мовних навичок. При такій моделі навчання проводиться як викладачами-предметниками, так і фахівцями в галузі навчання мовам. Навіть з поганими знаннями мови студент може отримати підтримку протягом всього процесу навчання, що робить можливим оволодіння як предметом, так і мовою, на якому викладається

предмет. За цією моделлю можуть навчатися студенти з різним рівнем володіння мовою [2].

Для реалізації методики предметно-мовного інтегрованого навчання необхідні:

- інтенсивне і продуктивне використання іноземної мови;
- активна підтримка і допомога викладача в процесі навчання;
- використання в пізнавальному відношенні багатого автентичного навчального матеріалу;
- розвиток розумових навичок вищого порядку;
- полікультурність;
- стійке навчання [3].

Викладачі іноземних мов повинні акцентувати увагу на предметному змісті у дискусіях і всіх формах аудиторної роботи. Лінгвістичні особливості пояснюються при цьому несистематизовано, тільки коли зустрічаються в текстах [1].

На заняттях важливі проблемне навчання, презентаційна майстерність, рольові ігри, різні стратегії освоєння лексики, вправи на ранжування інформації, заповнення пропусків, складання інтелект-карт тощо [4].

Крім цього, важливо відзначити, що при побудові матеріалу курсу за CLIL-технологією мають враховуватися висунуті А. А. Вербицьким принципи проблемності, а також провідна роль спільної діяльності, яка веде до міжособистісної взаємодії і сприяє діалогічному спілкуванню суб'єктів освітнього процесу. Дотримання цих принципів є необхідною умовою інтеграційного навчання, оскільки воно забезпечує стійкий інтерес студентів і надає особистісний сенс отриманим знанням. Принцип проблемності реалізується шляхом проведення дискусій з проблемних ситуацій з використанням методики мозкового штурму. Принцип провідної ролі спільної діяльності реалізується на практиці спілкування іноземною мовою, при цьому навички усного повідомлення відпрацьовуються в презентаціях, а також в обговоренні технології написання наукового тексту.

На даний момент у багатьох університетах Європи діють курси підготовки викладачів для роботи за допомогою методики

CLIL. Також створена європейська рамка кваліфікації для викладачів, які вже практикують цю методику в навчанні [4].

Література

1. Coyle D., Hood Ph., Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 184 p.
2. CLIL: Content and Language Integrated Learning/ Do Coyle, Philip Hood, David Marsh. Cambridge University Press, 2010. 173 p.
3. Marsh D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential. Cambridge University Press 2002. 552 p.
4. Marsh D., Mehisto P., Wolff D., Frigols M. J. The European Framework for CLIL Teacher Education. Graz: European Centre for Modern Languages, 2010.

НАПРЯМ ТА ТРАЄКТОРІЯ РУХУ ЯК ЧИННИКИ ТВОРЕННЯ ОЦІННОГО ЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

М. П. Бобро, В. О. Гуторов (Харків)

Проблема взаємозв'язку мови й мислення залишається однією з актуальних проблем сучасного мовознавства. Мислення як таке пов'язане з емоційно-психічною сферою, а отже, почуття та емоції людини є важливим чинником формування національної картини світу. Одним із виявів емоційності є оцінювання, тобто відмінне від нейтрального ставлення мовця до адресата або змісту висловлювання. Емотивно-оцінне відношення зумовлене світоглядом народу та його культурно-історичним досвідом.

Оцінність належить до відмітних рис фразеологічних одиниць. «У фразеології більшість одиниць емоційно забарвлено, що виявляється також у наявності оцінності в абсолютній більшості фразеологізмів. Емоції та оцінка, а особливо емоційна оцінка, – один із найважливіших принципів творення фразеологічних одиниць» [1, с. 49].

Метою нашої розвідки є встановлення особливостей та лінгвокультурного підґрунтя творення фразеологічних оцінних значень, пов'язаних із категорією руху, яка є універсальною та функціонально значущою в будь-якій моделі світу [5, с. 5]. Рух відбувається в просторі й виявляє зв'язок із образами *шлях, дорога, стежка* тощо.

Важливим аспектом руху є його напрям. Оцінний потенціал образів висхідного та низхідного руху безпосередньо пов'язаний з уявленнями про *верх* та *низ*. За давніми уявленнями слів'ян, верх символічно репрезентує ознаки *гарний, благополучний, родючий, багатий, життєвий*, а низ характеризують ознаки *поганий, убогий, смертельний* [2, с. 345]. Такі уявлення мотивують оцінні конотації фразеологізмів типу *підніматись вгору; піти вгору; іти по висхідний; високо літати; підносити на новий рівень; падати*

вниз; скотитися вниз; впасти з п'єдесталу. З іншого боку, у виразах *лізти вгору; лізти вгору по кар'єрних щаблях; дертися вгору* пейоративне експресивне забарвлення лексем *лізти, дертися*, що позначають дію, яка передбачає труднощі не лише для її суб'єкта, а й для усіх, хто знаходиться на шляху такого руху, переважає над загальною позитивною маркованістю образу висхідного руху.

У горизонтальній площині оцінювання за напрямом руху пов'язане із протилежними просторовими координатами *правий* (етимологічно споріднене з *правильний*) та *лівий*, що корелюють відповідно з опозицією *гарний – поганий*: *стояти на неправильному шляху; повернути на путь праведних; стояти на правильній дорозі; стати на правильну путь; ходити наліво*. За твердженням Д. Касасанто, цей зв'язок можна пояснити певною «нерівномірністю» тіла людини: більшість людей має домінуючу руку і зазвичай це права рука. У результаті людина взаємодіє з оточенням більш вільно з одного, домінуючого, боку по відношенню до свого тіла, яке виступає центром простору, ніж з іншого. Цю думку підтверджують результати експерименту, що засвідчують більш частотні випадки асоціювання поняття *ліво* із чимось позитивним серед лівшів. Однак науковець зауважує, що загалом наявні у мові репрезентанти кореляцій *право – добре, ліво – погано* сприймаються як належні як правшами, так і лівшами, оскільки становлять частину національної мовної картини світу [6].

Іншою характеристикою руху, яка виступає підґрунтям оцінних значень, є його траєкторія. Йдеться передовсім про рух по колу, а також прямий та кривий шлях. Коло є універсальним символом безкінечності [7, с. 32]. Крім того, рух по колу, як і кривизна, за давніми уявленнями слов'ян пов'язаний із нечистою силою [3, с. 674–675; 4, с. 11–15,]. Це безкінечний, безперервний рух, якій в українській фразеології репрезентує постійну роботу та заклопотаність і оцінюється негативно: *крутиться як білка в колесі; вертиться як чорт в боклазі; крутиться як муха в окропі; крутиться як ведмедик в млині*. Опозиція *прямий – кривий* є співвідносною з опозицією

норма – антинорма, що і мотивує її оцінний потенціал. В українській мовній картині світу рух по кривій дорозі означає ціннісні орієнтири людини в термінах протиставлень *правильний – неправильний, правда – неправда, законний – незаконний: по кривому шляху поїхав; збочувати зі шляху; зійти з рівної дороги; давати гаку*.

Таким чином, можемо говорити про високий оцінний потенціал метафор руху в українській лінгвокультурі. Проаналізовані чинники творення оцінних значень в українській фразеології часто виявляють зв'язок із давніми міфологічними уявленнями українців про простір, що оточує людину.

Література

1. Левченко О. П. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект: дис... докт. філол. наук: 10.02.01; 10.02.02. Львів, 2007. 465 с. URL : <http://levchenko.eu/images/pobierz/Habilitacja%20Lenki.pdf>
2. Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-ти томах / под ред. Н. И. Толстого. Т. 1: А–Г. Москва: Международные отношения, 1995. 578 с.
3. Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-ти томах / под ред. Н. И. Толстого. Т. 2: Д–К (Крошки). Москва: Международные отношения, 1999. 702 с.
4. Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-ти томах / под ред. Н. И. Толстого. Т. 3: К (Круг) – П (Перепелка). Москва: Международные отношения, 2004. 697 с.
5. Цивьян Т. В.: ДВИЖЕНИЕ и ПУТЬ в балканской модели мира. Исследование по структуре текста. Москва: Индрик, 1999. 376 с.
6. Casasanto D. Embodiment of abstract concepts: good and bad in right- and left-handers. *Journal of Experimental Psychology: General*. 2009, Vol. 138, No. 3. P. 351–367.
7. Lima M. *The Book of Circles: Visualizing Spheres of Knowledge*. New-York: Princeton Architectural press. 2017. 272 p.

**АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ
ЛЕКСЕМИ *КРАСА*
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

М. П. Бобро, Ю. І. Щербак (Харків)

Вивчення національних мовних картин світу належить до актуальних напрямів сучасного мовознавства. Асоціативні поля, отримані під час проведення асоціативних експериментів, надають важливий матеріал для аналізу мовних картин світу. Асоціативне поле – це «сукупність реакцій на слово-стимул, виявлених експериментально; певна модель, що фіксує асоціативні зв'язки слів» [2, с. 29]. Значущість таких даних не викликає сумнівів, оскільки вони охоплюють як загальнонаціональні, так й індивідуальні фрагменти картини світу.

Нами був проведений ланцюжковий асоціативний експеримент, тобто такий, за умовами якого респондент має надати кілька реакцій на запропоноване слово-стимул. У експерименті взяли участь 100 осіб віком від 11 до 80 років. Було отримано 452 реакції на слово-стимул *краса*, зокрема 387 іменників (86 %), 55 прикметників (12 %) та 10 словосполучень (2 %). За типом асоціативних зв'язків виділяють тематичні, синтагаматичні та парадигматичні реакції [1, с. 52]. Серед отриманих нами реакцій превалюють тематичні (67 %, зокрема *природа, квітка, душа, жінка*) та синтагаматичні (31 %, зокрема *жіноча, дівоча, сестри, мистецтва*); зафіксовано також парадигматичні реакції (2 %, *врода, лепота, врода душі та обличчя*) та описові (*коли людина живе в гармонії, можна досягти власними зусиллями*).

Аналіз семантичного наповнення асоціативного поля дозволив виділити дві основні смислові групи: *людина* (45 %) та *природа* (37 %). В межах кожної них можна виділи власні смислові підгрупи.

Смислова група *людина* складається з таких підгруп:

- 1) власне людина: *жіноча* (18), *дівоча* (13), *жінки* (5), *женицини* (4), *чоловіча* (4), *дівчини* (3), *жінка* (3), *дівчина* (2),

- людини (2), дівочка, люди, хлопча;*
- 2) члени родини: *мама (8), мами (7), бабусі (6), сестри (6), жєна (5), матері (3), тєща (3);*
 - 3) любов: *любов (4), кохана, кохання;*
 - 4) зовнішність: *зовнішня (10), очі (3), волосся (2), волосі (2), блондинка, волнистые волосы, догляд, льоля, обувъ, одєжда, плаття, руки, рум'янець, туфлі, фігура, хода;*
 - 5) внутрішній світ: *внутрішня (7), душа (6), мова (6), духовна (4), душі (4), внутрішній зміст, гармонія; думки, духовність, літосердя, милосердя, общєние, поведєние, розум, слово;*
 - 6) риси характеру: *впевненість (3), порядність (2), сила, харизма, щирість;*
 - 7) результати діяльності людини: *мистецтва (4), картина (3), культури (2), архітектура, будинок, галєрея, концерт, опера, отель;*
 - 8) вік: *молодість (2), юна (2)*
 - 9) місце проживання / національність: *Батьківщина, країна, Україна, українка.*
- До смислової групи *природа* належать підгрупи:
- 1) власне природа: *природа (50);*
 - 2) елементи пейзажу: *гори (18), море (12), земля (8), небо (5), ліси (4), ріки (3), закєт (2), зорі (2), океан (2), сад (2), світанок (2), сонце (2), водопад, водопади, восход, гай, гора, зірка, Карпати, космос, ліс, місяць, пагорби, річки, роса;*
 - 3) рослини: *квітка (8), бузок, дерева, ківі, трава;*
 - 4) тварини: *животное (2), лєлека, тварини, цуєня;*
 - 5) пори року: *зима (7), осінь (5), зимова.*
- Відзначимо, що деякі з реакцій, особливо реакції-словосполучєння, неможливо віднести лише до однієї групи (*свобода, сила, тіло; не лише людина, а й інші об'єкти*) чи підгрупи (*душі і тіла; не обов'язково зовнішня краса; осінній ліс*). Зауважимо також, що співвідношенєня груп *людина* та *природа* відрізняєтьсє за показниками різноманітності (кількість різних реакцій) та частотності (частота отримання окремої реакції) реакцій. За показником різноманітності група

людина превалює (46 % проти 25 % групи *природа*). З іншого боку, частотність реакцій допомагає визначити смислове ядро асоціативного поля. До нього відносимо реакції з показником частотності не менше 10. Так, до ядра потрапляють реакції *природа* (50), *гори* (18), *жіноча* (18), *дівоча* (13), *море* (12), *врода* (11), *весна* (10), *зовнішня* (10), серед яких реакції смислової групи *природа* значно переважають.

Окремо вирізняється група оцінно-квалітативних реакцій (5 %): *гарне* (2), *натуральна* (2), *природня* (2), *справжня* (2), *чиста* (2), *чудове* (2), *дивовижна*, *любязна*, *незабутня*, *незвичайна*, *неземна*, *неймовірна*, *тишина*, *прекрасне*, *пречудова*, *чарівне*. Як бачимо, всі ці реакції є виключно позитивно маркованими, що підтверджує приналежність поняття *краса* до естетичних цінностей.

Таким чином, аналіз асоціативного поля лексеми *краса* дозволяє встановити стереотипні об'єкти краси, її різновиди та оцінні характеристики. Можемо зробити висновок про стійкість зв'язків *краса – природа* та *краса – людина*. Щодо останнього, очевидною видається його гендерна нерівномірність: спостерігаємо значну різноманітність та частотність реакцій, що виявляють зв'язок *краса – жінка*, в той час як реакції, що виявляють зв'язок *краса – чоловік*, є лише поодинокими. Відмітною ознакою зв'язку *краса – людина* є уявлення про зовнішню та внутрішню красу, а також про людину як творця краси.

Література

1. Бабакова О. В., Нескреба М. Є. Асоціативне поле концепту ЦАСТЯ // Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. Вип. 8. С. 51–53.
2. Денисевич О. В. Асоціативне поле слова-стимулу «газета» в мовній картині світу українців // Вісник Книжкової палати. 2018. № 8. С. 29–31.

ОДЯГ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАДВЕРБАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ В ДІЛОВОМУ АНГЛОМОВНОМУ СПІЛКУВАННІ

Н. О. Болібок (Харків)

Обмін інформацією відіграє суттєву роль в сучасному суспільстві. Він відбувається кожного дня і має свій прояв у процесі комунікації. Спілкування залучає застосування різних семіотичних систем, найменшою одиницею яких є знак. В першу чергу, в процесі комунікації ми розглядаємо систему знаків вербального характеру, які несуть основне смислове навантаження повідомлення. З іншого боку, спілкування також супроводжується використанням невербальних компонентів.

Розглядаючи спілкування як процес, часто нехтують роллю невербальної системи знаків. В той час, невербальні компоненти підкреслюють характер процесу комунікації, надають повідомленню комунікативної значущості і допомагають вивчити співрозмовника краще. Окрім функціонально-динамічних невербальних засобів (кінесика, проксеміка, просодика тощо), варто виділити оптичну групу, яка включає зовнішній вигляд, одяг, взуття, аксесуари тощо [1, с. 33]. Науковці визначають цю групу як периферійну [2, с. 20], або як надвербальну групу комунікативних компонентів [3, с. 34].

На відміну від інших невербальних компонентів, які невід'ємно супроводжують процес комунікації, надвербальні засоби характеризуються статичністю. Вони не здатні повністю замінити вербальне повідомлення. Мета комунікації, а також стереотипні уявлення про норму використання впливають на вибір тих чи інших надвербальних комунікативних компонентів.

Набір елементів одягу, що піддається загальноприйнятим нормам в певному середовищі, формує дрес-код. Таким чином, дрес-код може мати формальний чи неформальний характер. Згідно з дослідженням вчених Колумбійського університету, було виявлено, що дрес-код впливає на те, як співробітник компанії вирішує ті чи інші задачі. А, наприклад, формальний стиль одягу сприяє більш масштабному баченню проблеми.

Учасники ділових переговорів, одягнені за формальним стилем, налаштовують співрозмовників на своє серйозне і відповідальне ставлення до даної ділової зустрічі [4].

Одяг як інформативно-значущий надвербальний засіб спілкування найбільш ефективними для передачі культурно або соціально визначених категорій, принципів і процесів, таких як вік, стать, статок, національну приналежність тощо. З іншого боку, одяг забезпечує адаптацію комуніканта в певному діловому середовищі, а також допомагає ідентифікувати себе як окрему особистість.

Таким чином, одяг виступає таким надвербальним комунікативним знаком, що потенційно може впливати на хід спілкування, зокрема ділового. Розглядаючи тактики майбутньої комунікативної поведінки в діловому спілкуванні, саме одяг як надвербальний компонент стає інструментом вибору релевантних мовленнєвих засобів. Успіх ділової комунікації залежить не тільки від застосування низки вербальних, невербальних засобів, а й від підбору надвербальних компонентів, що відповідають нормам певного ділового середовища спілкування.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К., 2004. 342 с.
2. Богданов В. В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении // Языковое общение: Единицы и регулятивы: Межвуз. сб. науч. тр. Калинин : Калинин. гос. ун-т, 1987. С. 18–25.
3. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі: [монографія]. Харків : Константа, 2006. 300 с.
4. HuffPost. URL : https://www.huffpost.com/entry/wearing-a-suit-psychology_n_7188356 (Last accessed: 14.05.2015)

ПРОФЕСІЙНИЙ ДИСКУРС: КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ВИМІР

О. О. Борисов (Чернігів)

Професійний дискурс визначаємо як комунікацію інституційного характеру певної функціональної сфери життя соціуму [1; 2; 4]. Він є невід'ємною ознакою та підґрунтям перебігу деякої професійної діяльності. Дискурс цього типу породжується інститутами суспільства, діяльність представників яких спрямована на забезпечення його стабільного існування. Такі нескінченні, регламентовані, різноматичні взаємодії індивідів у певному етнокультурному та глобальному часо-просторі відбивають як наявність індивідуальних та колективних проблем, так, і, водночас, застосування, перш за все, комунікації як ефективного засобу їхнього розв'язання.

Професійний дискурс виформовується в сфері інституційної взаємодії, тому можливо говорити про те, що професійний дискурс є інституційним, а інституційний, у вузькому сенсі, є професійним. Подальша диференціація термінів [6, с. 109] призводить до констатації родо-видових відносин між ними. Спираючись на соціально-ситуативний критерій розмежування типів дискурсу [5, с. 235], виділяємо наступні підтипи інституційного дискурсу, які є професійними за своєю суттю [2, с. 33]: науковий, педагогічний, юридичний, рекламний, військовий, інтернет-дискурс, дискурс мас-медіа тощо. У свою чергу, очевидним є те, що й ці терміни є гіперонімічними до низки гіпонімічних реалізацій різної глибини конкретизації. Останні оформлюються мовленнєвими жанрами, зокрема специфічними, тобто притаманними лише тій чи іншій галузі знання. Так, науковий дискурс складається з апіорного (дискурс логіки та математики) та апостеріорного (дискурс емпіричних наук). Апостеріорний дискурс поділяється на фізичний, хімічний, біологічний та соціокультурний; у свою чергу, наприклад, біологічний складається з антропологічного,

ботанічного та зоологічного [3, с. 23]. Відповідно до ситуації учасниками обирається той чи інший жанр усного чи писемного мовлення, який виформовує процес комунікативної взаємодії – розмова, бесіда, дискусія, суперечка, полеміка, звіт, доповідь тощо.

Ми визначаємо професійний дискурс як дискурс фахівців певної галузі життєдіяльності суспільства, спрямованого на виконання теоретичних або практичних завдань різного ступеня складності [див., напр., 2, с. 33]. Визнаючи факт того, що носієм знань та навичок певного роду занять може бути лише один з комунікантів, який вступає в контакт з «непрофесіоналом/-ами» [1, с. 146; 7, с. 119], окреслимо два типи реалізованих у дискурсі соціальних відносин: 1) «горизонтальних» (симетричних / рівноправних): мовці є виконавцями ролей «експерт-експерт»; 2) «вертикальних» (асиметричних / нерівноправних): індивіди характеризуються соціальними ролями «експерт-неексперт». Відзначимо, що пара ролей може актуалізуватися як під час формальної, так і неформальної інтеракції, що збагачує комунікативний процес додатковими смислами, адже відбувається взаємодія інституційного та персонального дискурсів.

Осмислення феномену «професійний дискурс» дозволяє виділити такі його конститутивні ознаки: 1) деяка інституційно задана сфера трудової діяльності; 2) наявність комунікантів, один з яких, як мінімум, є обов'язковим носієм професійного знання, певних вмінь та навичок, які усвідомлюють статусно-рольові ознаки один одного, реалізованих зокрема в елементах самопрезентації себе як спеціаліста/-ів; 3) форма (усна / писемна / (друкована / електронна)), види (переважно монологічне / діалогічне) та жанри комунікації; 4) загальна для мовців мета (у кооперативній взаємодії) теоретичного або прикладного характеру, яка відбиває наявність проблеми; 5) специфічна лексика (термінологія, професіоналізми), граматика повідомлення, які відтворюють поняттєвий інструментарій галузі у типовому синтаксисі та, разом із невербалікою, оформлюють інтерактивний простір;

б) комунікативні стратегії та тактики як глобальні та локальні способи втілення інтенційної складової комунікації; 7) раціонально (емоційно)-оцінні судження; 8) національно-ціннісні доміанти (правила етикету, традиції, ритуали, стереотипи тощо) [1–5]. Система цих компонентів дозволяє поглянути на професійний дискурс як вид соціальної практики, адже всі вони зводяться до трьох типових критеріїв її виокремлення: матеріал, значення та компетенція [6, с. 112].

У лінгвокогнітивному ракурсі професійний дискурс набуває конкретних вербальних і невербальних форм та стратегічно спрямовується низкою (наявних у свідомості комунікантів у тій чи іншій кількості, у тому чи іншому семантичному обсязі) тематичних макро- та мікроконцептів, які відносяться до деякої інтеріоризованої професійно-предметної сфери взаємодії та її різновидів (субсфер). Когнітивні структури мовців містять спеціальні знання декларативного та процедурного характеру про предмет обговорення, проблему, оцінки, вже наявні теоретичні та практичні шляхи розв'язання подібної проблеми, та способи (норми, правила, стереотипи тощо) поведіння в ситуації інституційної інтеракції. Вони є когнітивним підґрунтям пошуку необхідного (правильного / ефективного) рішення. Внутрішнє мовлення, яке відбиває мисленнєві процеси комунікантів, під час яких задіюються відповідні структури знання, продукує різноманітні варіанти можливого рішення, які обираються, обговорюються та коректуються партнерами у зовнішніх професійно-орієнтованих різножанрових дискурсивних практиках.

Література

1. Бейлисон Л. С. Профессиональный дискурс как предмет лингвистического изучения // Вестник Волгоградского университета. Серия 2. Языкознание. 2009. № 1 (9). С. 145–149.
2. Голованова Е. И. Профессиональный дискурс, субдискурс, жанр профессиональной коммуникации: соотношение понятий // Вестник Челябинского государственного

- университета. 2013. № 1 (292). Филология. Искусствоведение. Вып. 73. С. 32–35.
3. Кротков Е. А., Зуев К. А. Проблема типов научного дискурса // Гуманитарные науки. 2012. № 4(8). С. 16–26.
 4. Шаніна О. С. Медичний дискурс: комунікативно-прагматичний і сугестивний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2015. 19 с.
 5. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / під загальн. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. С. 233–237.
 6. Irimiea S. Professional Discourse as Social Practice // European Journal of Interdisciplinary Studies. 2017. V.9. N1. P. 108–119.

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ІНОЗЕМНА МОВА (АНГЛІЙСЬКА)»
СТУДЕНТАМ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ
«МІЖНАРОДНА КОМУНІКАЦІЯ»

Є. М. Брославська, Я. М. Літовченко (Харків)

Абітурієнти в Україні все частіше обирають спеціальності міжнародної спрямованості для подальшої кар'єри, серед яких одне з провідних місць займає «міжнародна комунікація та регіональні студії». Більш того, дані моніторингу ринку праці вказують на те, що попит на кваліфікованих аналітиків інформаційних мереж залишається стабільно високим. Це зумовлено тим, що в останні роки значно поширилися політичні, економічні і культурні відносини України з іншими світовими державами, що призвело до зростання потреби у фахівцях, здатних забезпечити міжнародну взаємодію у вказаних галузях, передусім на інформаційному рівні. Серед вимог до фахівці цієї галузі слід перед усім позначити вільне володіння декількома іноземними мовами, всебічне розуміння питань, пов'язаних із міжнародними відносинами, світовою економікою, міжнародним правом, а також досконале володіння сучасними інформаційними і комунікативними технологіями. Спектр напрямків та сфер діяльності для фахівців з міжнародної інформації є дуже різноманітним: це може бути журналістика, міжнародні РК-агентства, інформаційні агентства, а також прес-центри міжнародних компаній.

Безумовно, така багатоспрямованість спеціальності «міжнародна комунікація та регіональні студії» вимагає особливого підходу до викладання іноземної мови здобувачам вищої освіти цього профілю навчання, особливо що стосується аспекту «професійне спілкування». Цей підхід, перш за все, зумовлює вибір навчальних тем та типів вправ для засвоєння лексичного матеріалу і розвитку мовленевих компетенцій, необхідних для студентів цього напрямку підготовки.

Вважаємо за доцільне запропонувати наступну побудову

викладання аспекту «професійне спілкування» у рамках викладання дисципліни «іноземна мова (англійська)» та «іноземна мова спеціальності» для студентів напряму підготовки «міжнародна комунікація та регіональні студії». На першому курсі студенти засвоюють лексичний матеріал загальноекономічної спрямованості за темами «Типи економічних систем», «Фактори виробництва», «Закони попиту і пропозиції», «Ринкові структури» тощо, вчать працювати з англомовними текстами професійної спрямованості. Крім того, студенти отримують такі базові мовленнєві компетенції, як проведення телефонних розмов, призначення зустрічей, презентація компанії, презентація товарів і послуг, описання графіків тощо. До програми другого курсу ми включаємо теми, які можна поділити на три блоки: 1) ЗМІ, 2) реклама, 3) маркетинг. У рамках першого тематичного блоку студенти знайомляться з найбільш поширеними типами засобів масової інформації, як традиційними, так і надсучасними, засвоюють спеціальну лексику, притаманну англомовним ЗМІ, вчать працювати з аутентичними спеціальними текстами, отримують наступні професійно-орієнтовані компетенції: складання заголовків, написання текстів різноманітного (інформаційного, розважального, службового) характеру, призначені для використання у різних типах ЗМІ, проведення інтерв'ю тощо. Під час розглядання тем, внесених до другого блоку, студенти знайомляться з різними видами реклами, вивчають особливості складання та перекладу рекламних текстів. Третій блок є найбільш містким: до нього входять такі теми, як «Аналіз ринкових тенденцій», «Визначення маркетингової стратегії», «Брендінг», «Корпоративний веб-сайт», «Складання прес-релізу». Крім цього, студенти знайомляться із сучасними PR-технологіями, методиками створення та підтримування іміджу.

Ми також хотіли б звернути увагу на те, що специфіка напрямку «міжнародна інформація», її тісний зв'язок із такими сферами, як реклама, PR-технології та іміджеві технології, обумовлює надзвичайну важливість не лише вільного і

правильного використання мовних одиниць, але також їх ефективного використання для успішного виконання мовленнєвих і професійних задач і досягнення цілей. Студенти повинні навчитись переконувати співрозмовника, створювати певне враження у слухача або читача, привертати та утримувати увагу та цікавість. Тому використання традиційних вправ на засвоєння лексичного матеріалу, таких як пошук відповідностей, заповнення пропусків, вибір вірного варіанту, перефразування, пошук синонімів/антонімів, відповіді на питання тощо, є безумовно необхідним, але недостатнім. При підготовці майбутнього фахівця з міжнародної інформації, зокрема при викладанні йому іноземної мови, дуже важливо використовувати проблемно-орієнтовані завдання, які б стимулювали його інтелектуальні та творчі здібності та ставили його у ситуацію, подібну до професійної. Такі завдання повинні мати чітку ціль, яку студенти повинні досягти, і успішність досягнення цілі має бути одним із критеріїв оцінки успішності виконання завдання. Такими завданнями можуть бути дискусії, де студенти повинні аргументовано довести свою думку, складання заголовків та рекламних лозунгів, різноманітні презентації, написання статей та прес-релізів тощо.

**ІСТОРИЧНЕ ВАРІЮВАННЯ
СТРАТЕГІЙ КОМПЛІМЕНТУ
У ПРОСТОРІ БРИТАНСЬКИХ
ЖІНОЧИХ РОМАНІВ**

О. О. Гужва (Харків)

Увічливість націлена на підтримання позитивного соціального обличчя слухача, його позитивну самооцінку. Позитивна увічливість – це набір історично мінливих стратегій, який «створює» обличчя адресата, експлікуючи повагу, яку хоче отримати і мовець і слухач [2, с. 107]. Стратегії в дискурсі реалізуються тактиками: кожна комунікативна стратегія характеризується певним набором комунікативних тактик, які розуміються як певні мовленнєві дії комуніканта. О. С. Іссерс наголошує на розумінні стратегії як планування процесу комунікації залежно від ситуативного контексту та фактичної реалізації цього плану [5]. Стратегія P1 трактується як «Звертай увагу на слухача, на його інтереси, бажання, потреби та чесноти» (“Notice, attend to H’s interests, wants, needs, goods”) [1, с. 167] та включає тактику компліменту, яка допомагає встановити та підтримати контакт, продемонструвати позитивні емоції та пошану й вплинути на слухача позитивно.

На думку Дж. Сьорля, висловлюючи будь-який комплімент, мовець має репрезентативний намір, тобто висловлення власних емоцій (умова щирості мовленнєвого акту), що стосується певного стану справ (передумовою є існування такого стану справ). Водночас через комплімент мовець виражає і комунікативний намір, тобто прагне викликати в адресата певні емоції, емоційно вплинути на нього, його психічний стан та змінити його поведінку [7, с. 82]. Як зазначає науковець, комплімент – це засіб фатичного спілкування, що виконує функцію, котра виражається у встановленні «потрібного тону та стилю спілкування, формуванні певного ставлення адресата до повідомлюваної інформації, скороченні дистанції між комунікантами й знятті емоційної напруги» [4, с. 5].

Комплімент – це спосіб зав’язати розмову, позитивно налаштувати співрозмовника на спілкування.

Комплімент – це важлива складова мовленнєвого спілкування носіїв англійської мови (британців і американців), яка впливає на характер міжособистісних стосунків комунікантів, ступінь їх взаєморозуміння, й, відповідно, на успішність комунікації в цілому. Комплімент як лінгвістично специфічне та культурно-специфічне висловлення з метою похвалити чи зробити приємність, є досить важливим елементом у спілкуванні представників англійської культури, адже оцінка мовця, його позитивна реакція на певний предмет чи особу, а також прагнення мовця принести задоволення адресату і тим самим виявити своє прихильне ставлення до нього є тими факторами, що впливають на стосунки між комунікантами, а, отже, впливають і на результат спілкування в цілому [6, с. 93–94].

Тракування інтересів, потреб і чеснот слухача допускає довільність у виборі мовних засобів вираження стратегії P1 [3, с. 67]. Разом з тим ситуативна конфігурація ролей мовця і слухача зумовлює домінування певних змістових тактик. У нашому дослідженні тактика компліменту у спілкуванні чоловіка з чоловіком зафіксована у таких конфігураціях: «рівний ↔ до рівного» та «нижчий ↑ до вищого». Ситуації спілкування чоловіка з чоловіком по осі «вищий ↓ до нижчого» не зафіксовані. Крім того, стратегія P1 яка реалізується тактикою компліменту, зафіксована у просторі британських жіночих романів лише у ХІХ столітті.

Рівний ◀▶ до рівного. У таких ситуаціях спілкування чоловіків важливе місце посідає тактика компліменту. Так, у розмові на балу зі своїм другом паном Бінглі містер Дарсі використовує тактику непрямого компліменту у формі похвали сестрам Бінглі, відмовляючись танцювати з будь-ким, окрім його сестер:

“You know how I detest it, unless I am particularly acquainted with my partner. At such an assembly as this it would be insupportable. Your sisters are engaged, and there is not another

woman in the room whom it would not be a punishment to me to stand up with.” (p. 8, *Pride and Prejudice*, 1813)

У наступному прикладі містер Дарсі застосовує тактику зближення – непрямий комплімент смаку адресата, пана Бінглі, щодо його вибору партнерки по танцю або навіть майбутньої дружини:

“You are dancing with the only handsome girl in the room.” said Mr. Darcy, looking at the eldest Miss Bennet. (p. 8, *Pride and Prejudice*, 1813)

Нижчий ▲ до вищого. У ситуаціях «ликопідвищення» найбільш вживаними є тактики прямого/опосередкованого компліменту. Наприклад, у спілкуванні з сусідом, паном Вудхаусом, Джордж Найтлі використовує тактику зближення: робить комплімент адресатові нахвалюючи його домівку:

“Not at all, sir. It is a beautiful moonlight night; and so mild that I must draw back from your great fire.” (p. 94, *Emma*, 1815)

У наступному прикладі Джордж Найтлі спілкується з багатим тестем – паном Вудхаусом – і застосовує тактику компліменту: розпоширеного прямого (комплімент співрозмовнику разом із його домашніми (*You and Miss Fairfax gave us some very good music*) та опосередкованого (комплімент чеснотам домівки та жінкам з оточення слухача (*luxurious state; two such young women*)):

“A very pleasant evening,” he began, as soon as Mr. Woodhouse had been talked into what was necessary, told that he understood, and the papers swept away; – “particularly pleasant. You and Miss Fairfax gave us some very good music. I do not know a more luxurious state, sir, than sitting at one’s ease to be entertained a whole evening by two such young women; sometimes with music and sometimes with conversation”. (p. 151, *Emma*, 1815)

За результатами проведеного дослідження встановлено, що герой британських жіночих романів XVIII–XXI ст. уживає тактику компліменту в моногендерному спілкуванні лише у XIX столітті. Комплімент як тактика є особливою рисою стилю спілкування чоловіка з чоловіками цього століття.

Перспективою подальших розвідок вважаємо аналіз мовленнєвої поведінки увічливого чоловіка у спілкуванні з жінками як його представлено в британських жіночих романах у діахронії.

Література

1. Brown R., Gilman A. Politeness theory and Shakespeare's four major tragedies. *Language in Society*. 1989. Vol. 18. P. 159–212.
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Use. L., NY, etc.: CUP, 1987. 345 p.
3. Копытко R. Polite Discourse in Shakespeare's English. Poznan, 1993. 122 p.
4. Вострикова Е. С. Комплимент как одна из форм фатического общения : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». СПб., 2010. 18 с.
5. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. М., 2008. 288 с.
6. Колодько М. К. Комплімент і похвала в сучасній лінгвопрагматиці. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2012. № 9. Вип. 8. С. 93–99
7. Трофимова Н. А. Речевой акт комплимента: прагматический анализ. *Неэкономический Post Scriptum*. 2008. С. 80–88.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

І. Ю. Гусленко (Харків)

Туризм – це сфера динамічного розвитку багатьох країн і Україна не є виключенням такої тенденції: все більше з'являється напрямків внутрішнього туризму, але треба визнати, що зовнішній туризм значною мірою превалює, і це, завдяки обміну соціокультурною інформацією між представниками різних країн, сприяє розвитку міжкультурної комунікації, взаємодії та взаємозбагаченню культур. Саме це зумовлює те, що туристичний дискурс визнається самостійним об'єктом лінгвістичних досліджень і розглядається як особливий різновид мовленнєвої діяльності, яка характеризується різноманітністю комунікативних аспектів.

Поняття «дискурс» розглядаємо як інтегральний феномен, ментально-комунікативну діяльність, яка становить сукупність процесу та результату. Така діяльність складається з екстралінгвістичного і лінгвістичного аспекту; в якому окрім тексту виділяються пресуппозиція і контекст (прагматичний, соціальний, когнітивний), що зумовлює вибір мовленнєвих засобів [3, с. 38].

При дослідженні поняття «туристичний дискурс» ми виходили з того, що, по-перше, це явище є вкрай неоднорідним; по-друге, воно визначається видом комунікативної ситуації, її метою та адресатом; по-третє, мовна реалізація поняття «туристичний дискурс» значною мірою залежить від його жанру. Характерною ознакою туристичного дискурсу є культурологічна складова.

Неоднорідність поняття «туристичний дискурс» обумовлена тим, що існує велика кількість видів туризму. Наприклад, у Законі України «Про туризм» зазначені: дитячий, молодіжний, сімейний, молодіжний туризм; туризм для осіб похилого віку, інвалідів; культурно-познавальний, лікувально-оздоровчий, релігійний, екологічний, сільський, підводний, гірський тощо [1]. Тобто, комунікація в межах туристичного дискурсу здійснюється між людьми різного віку, між представниками

різних прошарків суспільства, у різноманітному мовному та етнічному середовищі.

Тип комунікації залежить від сфери туристичного дискурсу. З одного боку, він перетинається зі сферою міжкультурної та міжнародної комунікації, а з іншого – безпосередньо пов'язаний з туристичним бізнесом як видом економічної діяльності (менеджмент, маркетинг, фінанси), його юридичним супроводом, інформаційним забезпеченням та рекламою. Мета комунікації також визначається специфікою кожної зі сфер і спрямована на забезпечення її ефективної діяльності. Діапазон цільової аудиторії дуже широкий: від реальних та потенційних туристів, до організацій та інституцій, задіяних у створенні та підтримці туристичного продукту.

Сукупність стійких характеристик тексту визначає його жанр – «колективно-індивідуальний регулятор складного процесу людського спілкування» [2, с. 108], який характеризується загальноприйнятою мовленнєвою формою. Деякими із жанрів туристичного дискурсу є: екскурсія, туристичний буклет, брошура, путівник, вебсторінка, сайт, стаття.

Лінгвістичні ознаки туристичного дискурсу притаманні різним стилям і залежать від сфери та жанру комунікації: офіційно-діловий стиль, науково-популярний, публіцистичний, розмовний і навіть художній. Але, з урахуванням того, що найпоширенішими функціями туристичного дискурсу є донесення інформації та вплив на адресата, то вважається, що публіцистичний стиль превалює, і навіть набуває ознак рекламного дискурсу.

Згідно з наданим вище визначенням дискурсу, його характеристики виходять за межі лінгвістичної складової. Екстралінгвістичний аспект туристичного дискурсу передбачає не тільки наявність знань щодо комунікативних ситуацій, соціальних ролей та стосунків між співбесідниками, а й володіння фоновими знаннями про культуру та ціннісні орієнтири представників інших країн.

Розглянемо, як лексичні та екстралінгвістичні особливості туристичного дискурсу представлені у статті *North Rhine-Westphalia's Best Trails* з англomовного туристичного журналу *Lonely Planet Traveller* [4, с. 107].

Мета даного тексту – надати читачам інформацію про один із регіонів Німеччини та зацікавити тих, кого приваблює екотуризм. Його стилістичний аналіз засвідчив стильову поліфонічність мовленнєвого оформлення, що проявилось в поєднанні декількох стилів: наукового та публіцистичного з ознаками рекламного дискурсу.

Науковий стиль проявляється точністю, інформативністю, імперсональністю. Наприклад:

- *It only takes a short trip out of the state's major cities to discover lesser-trodden paths.*
- *Nearly 40,000 miles of well-maintained walking trails and cycling paths snake their way across North-Rhine Westphalia*
- *Overnight visitors are well catered for across North Rhine-Westphalia's 8,700 mile-long cycle network, with more than 600 bed and bike accommodation options ...*

Від публіцистичного стилю стаття перейняла експресію та кліше.

Виразність тексту досягається такими засобами як інверсія, каузативні конструкції та адвербіальні дієслова, фразеологізми:

- *Enveloping the cities of Düsseldorf and Cologne is a staggering expanse of verdant countryside, and secreted amongst the hills and fields are some of Europe's finest but relatively little-known walking and cycling trails.*
- *Paths snake their way across North-Rhine Westphalia; secreted amongst the hills and fields.*
- *Hit the road; nuts and bolts.*

Текст статті насичений сполуками, кліше, туристичними термінами, частина з яких є мовними реаліями й має національне забарвлення: *modern urban centre, metropolitan hubs, walking and cycling trails; certified 'quality hosts'; bed and breakfast owners; bike stations; bike accommodation options; bike*

parking; cycle repairs; carbohydrate-rich breakfasts; industrial monuments; half-timbered villages.

Певна маніпулятивність статті є ознакою рекламного дискурсу, спрямованого на те, щоб стимулювати читача до дії. Наприклад:

With the nuts and bolts taken care of, all that's left for visitors to this pretty pocket of Germany to do is hit the road and enjoy the adventure!

Отже, туристичний дискурс має свої особливості, що дозволяє говорити про те, що це окремий інституціональний вид дискурсу, який характеризується різноманітністю стилів, жанрів та мовних засобів. Типовим для туристичних текстів є емфатична забарвленість, використання специфічної лексики, реалій, що викликає інтерес читачів та сприяє розширенню їхньої культурної компетентності.

Література

1. Закон України «Про туризм» : за станом на 6 жовт. 2011 р. : офіц. вид. / Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во. 2011. 32 с.
2. Кушнірова Т. Інтерпретація категорії «жанр» у сучасному літературознавстві. *Рідний край*. 2009. № 1. С. 108 – 111.
3. Шевченко І. С., Морозова Е. И. Дискурс как мыслекоммуникативное образование. *Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 33–38.
4. North Rhine-Westphalia's Best Trails. *Lonely Planet Traveller*. August 2017. P. 107.

NEW WORDS IN SOCIAL NET-WORKING

I. V. Davydenko, I. V. Zmiyova (Kharkiv)

All the languages usually change over time, and there can be various reasons for this. The English language is no different. It has changed much over the decades.

Some of the main influences on the evolution of languages are the following: the movement of people across countries and continents, speakers of one language contacting with those who speak a different one, no two individuals speak identically; people from different geographical places can speak differently and even within the same community there may be variations due to the age, gender, ethnicity, social background and education; new vocabulary required for inventions such as domestic appliances, industrial equipment, transport, cultural and leisure reasons as sporting and entertainment.

Communication in social net-works produces a huge number of new words. Some of them live their modest lives and die off, while the rest may become immortalized and enter the dictionary. Among them there are ones connected with such a contemporary sphere of everybody's life as social net-working.

This paper considers *buzzy, stan, on-brand, screen time, unplug, EGOT and bluebird day*.

The word *buzzy* (*adj.*) refers to anything everyone can't stop talking about. If it generates attention and gets you talking, it's *buzzy*.

Buzzy (*adj.*): causing or characterized by a lot of speculative or excited talk or attention:

'Sesame Street' now leaks spoofs of buzzy shows like 'Mad Men' and 'True Blood' online before they air. /Tanner Stransky/

The word *stan* (*n., v.*) means super fans, but it can also be a verb – meaning to support something eagerly.

Stan (*n.*): an extremely or excessively enthusiastic and devoted fan.

On the drama side, 'Game of Thrones' returns after its own year off, but for an abbreviated season that even the most die-hard Westeros stans seemed lukewarm about. /Christopher Rosa/

Stan (v.): to exhibit fandom to an extreme or excessive degree: to be an extremely devoted and enthusiastic fan of someone or something.

*I **stanned** pretty hard for Christina [Aguilera] as a teen...*

/Alexandra Fiber/

The word *on-brand (adj.)* says that if you are a pizza lover and share an Instagram post of a slice, followers might comment that its “*so on-brand.*” That’s because this adjective describes anything that supports or correlates to your public image or identity.

On-brand (adj.): appropriate to, typical of, consistent with, or supportive of a particular brand or public image or identity.

*... the joint venture is completely **on-brand** for both companies ...*

/Katie Shapiro/

*... it's time to do an overhaul of your [Facebook] profile to ensure it's professional and **on-brand**.* /Cheryl Lock/

Screen Time means spending so much time looking at screens; the experts at Merriam-Webster felt the need to add a term about it. On some devices, you can even see just how many minutes (or hours...) you're gazing down at your phone or browsing on your laptop.

Screen time: time spent watching television, playing a video game, or using an electronic device with a screen (such as a smartphone or tablet).

*Concerns about children spending too much time on digital devices—'**screen time**'—and becoming over dependent on these devices are very real for many teachers and parents.*

/Nicky Hockly/

All that screen time might encourage you to *unplug (v.)*, which involves setting down your device and removing yourself from the online world.

Unplug (v.): to temporarily refrain from using electronic devices (such as computers or smartphones).

*If you go on a summer vacation, how much are you willing to truly **unplug**? For many of us, it can be hard to put the phone down.* /Ari Shapiro/

EGOT (acronym) combines four awards: Emmy, Grammy, Oscar and Tony.

EGOT (acronym, US): the accomplishment of winning an Emmy, Grammy, Oscar, and Tony Award in one's lifetime.

If Gaga does win an Oscar this year, it would bring her one step closer to the ultimate goal: an EGOT, or a collection that includes an Emmy, Grammy, Oscar, and Tony. /Amanda Prah/

Bluebird Day is just something about a sunny, cloudless day. It's often referred to in sports, but everyone can enjoy one of these Instagram-worthy afternoons.

bluebird day: a day marked by cloudless blue skies.

#bluebirdday (on instagram) *Fresh snow and a bluebird day make for a stunning day in Yellowstone National Park.*

/Federal NewsFeed/

Oxford English Dictionary, Merriam-Webster Dictionary and other reliable publications added well over 600 new words in 2019.

References

1. Merriam-Webster Dictionary. URL : <https://www.merriam-webster.com/> (accessed on 30/01/2020)
2. Oxford English Dictionary. URL : <https://www.oed.com/> (accessed on 30/01/2020)

НАВЧАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ ЗАСОБАМИ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Е. В. Доманова (Харків)

Відомі дослідники психолого-педагогічних застав навчання іноземних мов стверджують, що специфічною рисою іноземної мови як навчальної дисципліни є те, що її засвоєння не дає людині безпосередніх знань про реальну дійсність. Будь-яка мова є тільки засобом формування, існування та висловлення думки про об'єктивну реальність. Отже, в процесі навчання іноземних мов перед викладачами постає предмет навчальної діяльності. У якості такого предмета зазвичай є просодика, лексика, морфологія, синтаксис іноземних мов. Отримані знання та навички можуть стати підґрунтям для оволодіння іноземним мовленнєвим етикетом з його спеціалізованими функціями—встановлення контакту, висловлення ввічливості, здійснення впливу та ін.

В цілому в культурі мовного етикету, культурі мислення, мови і мовлення знаходить відображення сукупність вмінь мовця, серед яких – вміння швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування, коректно вибудовувати своє висловлення за змістом і формою і забезпечити зворотний зв'язок.

Будь-який контакт іноземних партнерів є насамперед контактом культур. Мовець, володіючи іноземною мовою на досить високому рівні, але позбавлений культурної компетенції, може не досягнути мети спілкування із представником іншого етносу. Звідси рекомендації щодо обережного поведіння із рукостискання, поцілунками при зустрічах, паузами в ході діалогу, поглядами, усмішками, анекдотами, і навіть приказками та прислів'ями. Для адекватного взаєморозуміння носії різних мов і культур повинні засвоювати етнолінгвістичні норми своїх співрозмовників.

В умовах навчання студентів двом мовам значущість дисципліни «іноземна мова» суттєво зростає. Водночас перед студентами постають проблеми у співвідношенні механізмів

володіння рідною мовою і розвитку умінь і навичок в ході засвоєння іноземних мов. І якщо успішному оволодінню другої іноземної мови (іспанської) на базі англійської сприяє генетична спорідненість двох мов, то викладач має враховувати у своїй діяльності вже існуючий мовленнєвий досвід студентів, саме наявність і взаємодію двох мовленнєвих механізмів: рідної мови, першої і другої іноземної.

Ідеальною умовою успіху на початку викладання другої іноземної мови було б укладення методичних рекомендацій з урахуванням загальних та специфічних рис у вимові, лексичних системах та граматичних явищах мов, що вивчаються паралельно. Отриманий студентами лінгвістичний досвід дозволить засвоєння ними формул мовленнєвого етикету другої іноземної мови. Більшість мовних кліше ввічливості, що використовуються носіями англійської та іспанської мов, існують у готовому, незмінному вигляді. При цьому в обох мовах функціонують звороти, що різняться в залежності від лексичного наповнення, граматичної структури та стилістичного забарвлення. Вибір етикетних кліше визначається комунікативними ситуаціями: звернення, привітання, прощання, вибачення, подяка, комплімент тощо.

Мовний етикет є мікросистемою національно специфічних формул спілкування, для встановлення контакту співрозмовників, підтримання спілкування у певному регістрі.

Запропоноване студентам порівняння основних формул вітання, прощання в двох мовах дозволить розподілити їх за трьома тональностями: високою, нейтральною та фамільярною. Виявиться, найбільш численною є група кліше фамільярної тональності, оскільки в обох мовах саме ці засоби відкриті для варіантів, що утворюються у колі близьких людей, студентів, колег, сусідів тощо.

Кращому засвоєнню мовленнєвого етикету порівнюваних мов можуть сприяти тести, що містять питання і варіанти відповідей на різні побутові теми, зокрема:

Ви запрошуєте на вечерю вашого іспанського друга, колегу. Далі пропонуються кілька ситуацій і варіанти вербальної поведінки засобами англійської і іспанської мов. Наприклад:

1. Запрошений несподівано приходить з приятелем. Ви кажете:
2. Запрошені дарують вам величезний букет квітів. Ви кажете:
3. Ви бажаєте, щоб ваші гості почувалися комфортно. Ви кажете:
4. Ваші запрошені входять до вітальні. Ви кажете:
5. Піднімаючи келихи, ви кажете:
6. Прощаючись із гостями, ви кажете:

За умовами систематичного опрацювання арсеналу елементів мовленнєвого етикету у мовах, що вивчаються, лінгвістичний досвід студентів збагатиться усвідомленням того, що велику роль у здійсненні вміння висловитись відповідно до ситуації спілкування відіграє поінформованість у так званій культурі соматичної комунікації, до якої входять пози, жести, міміка. Адекватне володіння соматичною мовою відчутно підвищує рівень загальної культури спілкування.

Література

1. Соловйова Э. Н., Чепцова Л. Б. Содержание обучения испанскому языку как второму иностранному // ИЯШ. 1998. № 1. С. 11.
2. Пассов В. И., Стояновский А. М. Ситуация речевого общения как методическая категория // ИЯШ. 1989. № 2.

**ПРОБЛЕМИ
ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ
В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ
В СФЕРІ TRANSLATION STUDIES**

А. О. Івахненко (Харків)

Як зазначає Т. С. Кириченко, сьогодні таке явище, як дискурс, є основою багатьох лінгвістичних досліджень. Його аналізують науковці, що працюють у прагма- та, когнітивної лінгвістики, лінгвістики тексту та багатьох інших. Крім того, дискурс грає таку важливу роль у сучасних дослідженнях, оскільки він є не лише певною теоретичною розробкою, а виступає в якості «складного комунікативного явища», в якому велике місце займає дія екстралінгвістичних факторів. Водночас, різні автори пропонують власні дефініції дискурсу, що не дозволяє створити єдиний, комплексний підхід до його вивчення [2].

Існує досить багато концепцій у розумінні дискурсу, але у межах заявленого напрямку науки, а саме, Translation Studies, близький той підхід, у якому дискурс розглядають як випадок уживання мови [4; 5], а отже, його функції нерозривно пов'язуються із функціями мови. Така ідея, насправді, гарно співвідноситься з ідеями скопос-теорії Катарини Райсс і Ганса Вермеєра, які застосовували функціональний підхід для аналізу якості перекладу [6].

Але чим виділяється саме науковий дискурс? На думку фахівців, він, значною мірою, є інтертекстуальним, адже в наукових колах прийнято (і навіть вимагається від учасників) спиратися на так звані прецедентні тексти, тобто такі, «зміст яких добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти», та які часто згадуються в спілкуванні [4, с. 493]. Знання таких текстів, які «увійшли у дисциплінарний фонд певної науки, є обов'язковою умовою для взаєморозуміння автора й читача», зазначає Маслова Т.Б. [3, с. 95]. На її ж думку, функціональне призначення текстів у різних галузях науки «полягає у динамічному обліку <...> інформації, призначеній для вузького кола спеціалістів» [3, с. 92].

Для будь-якого наукового тексту характерним є висока частотність вживання термінів. У теорії перекладу, або Translation Studies, також є своя термінологія, але українська терміносистема цієї галузі знань все ще перебуває у стадії формування. Останнім часом стали з'являтися переклади основних досліджень перекладознавства, виконані у ХХ столітті за межами України, але через брак україномовних досліджень у різних сферах цієї науки, а також розкидані у часі й просторі переклади трапляються випадки, коли один термін передається в декілька способів. Проблеми перекладознавчої терміносистеми українською мовою, в тому числі, покликаний вирішити переклад енциклопедії – Routledge Encyclopaedia of Translation Studies, який зараз перекладається силами українських науковців і перекладачів. Проаналізувавши існуючі переклади текстів у галузі перекладознавства 1980-х років, Л. М. Черноватий дійшов висновку, що термінословосполучення склали 71% всіх термінів оригіналу, а в їхній передачі українською мовою найбільш питому склали такі прийоми, як калькування (63%) і транс кодування (23%) [1].

На нашу думку, для вирішення проблеми побудови української терміносистеми в галузі теорії перекладу необхідно створити корпус перекладів відповідних наукових текстів, які б могли виконувати функції прецедентних текстів україномовної науки.

Література

1. Калачова А. В., Черноватий Л. М. Особливості перекладу українською мовою англomовної термінології у наукових працях із перекладознавства 1980-х років. *In Statu Nascendi : Збірник наукових статей*. Вип. 12. Харків: NTMT, 2011. С. 201–210.
2. Кириченко Т. С. Тракткування терміну «дискурс» у сучасній лінгвістиці. *Науковий блог*. Національний університет «Острозька академія». URL : <https://naub.oa.edu.ua/2014/traktuvannya-terminu-dyskurs-u-suchasnij-linhvistytsi/> (дата звернення 25.02.2020)

3. Маслова Т.Б. Особливості наукового тексту та дискурсу. *Мова та література у полікультурному просторі: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* (Львів, 25-26 січня 2013 року). Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2013. С. 92–96/
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінол. енциклопедія. Полтава: Довкілля–К, 2006.
5. Brown G., Yule G. *Discourse Analysis.* Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1983
6. Vermeer H.J. *A Scopos Theory of Translation (Some arguments for and against).* Heidelberg: TEXTconTEXT-Verlag, 1996.

**ПРОБЛЕМА ДОТРИМАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ
ОДНОРІДНОСТІ ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ
У ВИКЛАДАННІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
НА МОЛОДШИХ КУРСАХ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

*В. В. Ільченко, О. В. Карпенко,
І. О. Помазан (Харків)*

Викладання фундаментальних філологічних дисциплін має на меті сформувати в студентів-філологів чітке розуміння специфіки філологічної науки як окремої галузі сучасної гуманітаристики, а також підготувати їх до майбутньої самостійної науково-дослідної і викладацької роботи у філологічній царині.

Усе це передбачає упевнене опанування студентами розлогим термінологічно-понятійним апаратом і засвоєння й опрацювання ними методів та навичок аналітичного опрацювання текстів у всій їх розмаїтості.

Відповідно формат викладання фундаментальних філологічних дисциплін від початку передбачає активне використання як викладачем, так і студентами великого корпусу термінів, свідоме оперування якими уможливує ефективну фахову комунікацію в навчальному процесі, а також в майбутніх наукових студіях.

Усе це передбачає достатній рівень засвоєння студентами базової наукової термінології, наприклад, із філологічних дисциплін, опанування якою передбачене стандартом вітчизняної середньої освіти. Якщо, зокрема, звернутися до дисциплін мовознавчих, особливо тих, вивчення яких розпочинається «з нуля», то основні терміни з фонетики, морфеміки, словотвору, та синтаксису не передбачають поновного вивчення їх студентами молодших курсів. Отже, проводячи аудиторне заняття чи формулюючи для студент індивідуальне навчальне чи дослідницьке завдання, викладач має послідовно дотримуватися вимог наукового стилю з притаманною йому однозначністю, термінологічною стислістю й уникненням надмірних тлумачень елементарних фахових понять.

Натомість подібна «стилістична лапідарність», академічність викладу часто призводить до нерозуміння студентами того навчального матеріалу, який пропонує їм викладач.

Як показує практика, доволі часто трапляється, що студенти не завжди точно розуміють і впевнено оперують такими термінами, як закритий і відкритий склад, основа слова, афікс, безафіксний спосіб словотворення, розряди займенників і числівників, дієприкметник та дієприслівник, неповнозначні частини мови, а також складений присудок (іменний і дієслівний), типи додатків, означень та обставин тощо. Особливо складною є подібна ситуація, коли йдеться про викладання дисциплін, вивчення яких у більшості випадків не передбачене базовою шкільною програмою, і які студентам пропонується студіювати практично *ab ovo*, наприклад, латинської мови.

Знайомство із цим предметом (саме знайомство, оскільки немає, звичайно, мови про ґрунтовне його вивчення на неспеціальних відділеннях), який є одним з фундаментальних для гуманітарної царини взагалі й для філологічної підготовки зокрема, передбачає добру обізнаність студентів, особливо філологів, із базовим понятійно-термінологічним апаратом, опанування якого передбачене шкільною програмою. Натомість доволі часто викладач розуміє, значна частина студентів просто не розуміють його пояснень, оскільки додаткових пояснень вимагає істотна кількість використовуваних викладачем слів-термінів.

Зіткнувшись із подібною проблемою, викладач опиняється перед вибором: надалі дотримуватись академічної лапідарності подачі навчального матеріалу, змушуючи студентів «тягнутися» за ним, докладаючи додаткових зусиль і ліквідуючи шкільні лакуни в знаннях, чи модифікувати науковий стиль викладу, перетворюючи його на науково-популярний із тлумаченням елементарних понять, засвоєння яких передбачене програмою середньої, а іноді й молодшої школи. Часом викладач змушений вдаватися навіть до публіцистичного стилю з характерною для нього спрощеністю викладу.

Вибір цей непростий, і кожен з можливих варіантів містить свої вади й переваги.

Дотримання суто наукового стилю сприяє тяглоті академічної традиції та є істотною запорукою подальших успіхів студентів у написанні якісної дипломної роботи та інших наукових розвідок. Водночас значна частина студентської аудиторії може просто «випасти» з навчального процесу вже на молодших курсах і не мазатиме упевненої перспективи успішно закінчити студії у ЗВО.

Разом із тим, звернення викладача до стилістики шкільного підручника для молодших і середніх класів може призвести й доволі часто призводить до нерозуміння студентами особливостей наукового дискурсу та специфіки науково-дослідницької роботи, а відтак і до написання доволі слабких і часто компілятивних дипломних робіт.

Усвідомлюючи всю хисткість і неоднозначність пропонованих рекомендацій, їх очевидну вразливість для критики, ми водночас наважимося окреслити підхід до розв'язання проблеми, який, на нашу думку, може дещо мінімізувати недоліки обох зазначених вище варіантів.

Вимушено звертаючись до шкільної стилістики викладу навчального матеріалу і з численними роз'ясненнями елементарних термінів і понять, викладач має послідовно наголошувати на відході від академічної стилістики, де тільки можливо повертаючись до суворого наукового стилю й формуючи в студентів розуміння принципової відмінності між викладанням у середній школі та ЗВО. Істотно допомогти, на нашу думку, може також послідовне залучення студентів молодших курсів до науково-дослідної роботи шляхом написання мінімальних, елементарних, але переважно самостійних розвідок із дотриманням основних вимог наукової стилістики.

Таким чином, проблема дотримання стилістичної єдності у викладанні фундаментальних філологічних дисциплін, зокрема на молодших курсах, залишаючись доволі складною й значущою з огляду на якість організації навчального процесу та його ефективність, має певні шляхи розв'язання й пошук найбільш результативних із них, попри запропоновані нами, є предметом подальших методичних та методологічних студій.

ПЕРЕКЛАД ТЕГІВ І МЕТА-ТЕГІВ ЯК СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ФРАНЦУЗЬКИХ ВЕБСАЙТІВ

А. А. Калита, А. Ю. Лісовська (Київ)

Одним із найактуальніших на сьогодні елементів інтернет-маркетингу є *SEO-оптимізація*, що розглядається як комплекс заходів для підняття позицій сайту в пошукових системах за визначеними запитами користувачів [1, с. 72].

Розрізняють (див., напр., [3]) два способи SEO-оптимізації вебсайту: *внутрішню*, а саме робота з текстом, структурою сайту тощо і *зовнішню*, тобто робота з пошуковими системами і тематичними каталогами. Тому при виконанні перекладів для вебсайтів виникає необхідність у перекладі не лише статей і мультимодальних засобів, а також мета-тегів і тегів для зовнішньої оптимізації вебсайту іноземною мовою у пошукових системах. У зв'язку з цим, доцільним убачається визначення особливостей перекладу тегів і мета-тегів французьких вебсайтів.

Як зазначено в електронному SEO словнику, *мета-тег* вважається такий тег, що починається зі слова *meta*. Як відомо, користувач не бачить теги сайту, водночас вони важливі для пошукових машин, позаяк передають їм низку певних даних [2]. Оскільки вони застосовуються для будь-якої мовної версії вебсайту, то одночасно з перекладом основного контенту прийнято перекладати і його теги.

Розглянемо вигляд тегів для сайту (4) і їх переклад (тут і далі переклад наш):

'{home}' => 'Accueil',		'{home}' => 'Головна',
'{about}' => 'Qui sommes-nous',		'{about}' => 'Про нас',
'{faq}' => 'FAQ',		'{faq}' => 'FAQ',

Як бачимо, перекладається код, розташований справа у лапках. Його не можна порушувати, тобто змінювати його

розташування, шрифти чи пробіли, оскільки у такому випадку при завантаженні на сайт структура буде порушена, унаслідок чого відображення сторінки буде некоректним. У наведених нижче прикладах проілюстровано переклад головних структурних елементів вебсайту [4]:

'{rules}' => 'Règles',
'{monitors}' => 'Monitoring',
'{contacts}' => 'Contacts',
'{signup}' => 'Enregistrement',
'{login}' => 'Nom d'utilisateur',
'{auth}' => 'Autorisation',
'{total}' => 'Total',
'{password}' => 'Mot de passe',

'{rules}' => 'Правила',
'{monitors}' => 'Моніторинг',
'{contacts}' => 'Контакти',
'{signup}' => 'Регістрація',
'{login}' => 'Логін',
'{auth}' => 'Авторизація',
'{total}' => 'Всього',
'{password}' => 'Пароль',

При цьому при перекладі тегів окрім головних слів, слід перекладати й цілі абзаци текстів, наприклад [4]:

'{aboutgmmg}' => 'GMMG Holdings est une communauté qui combine plusieurs domaines: modèles de matrice à haute performance et formation sur divers aspects; développement de produits informatiques de classe mondiale avec participation au capital; charité par holding.

'{aboutgmmg}' => 'GMMG Holdings – це співтовариство, яке об'єднує в собі кілька напрямів: високоприбуткові матричні моделі з навчанням за різними аспектами; розробка власних ІТ-продуктів світового рівня з можливістю отримання капіталу; благодійність за рахунок холдингу.

Звернемо увагу на тег
, який локалізується в кінці абзацу і який не можна прибирати, оскільки він є своєрідним кодом, що означає «розбити рядок». Відомо ще багато інших тегів, які допомагають оптимізувати перекладений текст вебсайту. Такими тегами можуть слугувати, наприклад [4]:

- – створює маркований список;
- – визначає окремих елемент списку;
- – встановлює напівжирний шрифт;
- <small> – зменшує розмір шрифту на одиницю.

На матеріалі перекладів тегів для сторінок вебсайтів, можна зробити висновок, що переклад вебсайтів виходить за межі звичайного перекладу текстових блоків. Такий переклад значно ширший, позаяк охоплює всі структурні частини вебсайту: *вербальний текст*, який містить статті й заголовки, *невербальні засоби*, до яких належать мультимодальні засоби вебсайту, *графічний інтерфейс і код*, а саме: теги і мета-теги, що функціонують як єдине ціле.

Таким чином, робота перекладача з текстом вебсайту є специфічним процесом, що вимагає від нього знань у сфері комп'ютерної верстки і веб-дизайну, які уможливають однозначне розуміння закономірностей перекладу тегів, ключових слів, елементів коду тощо. Слід пам'ятати, що теги мають бути перекладені без порушення структури коду, тобто перекладається лише текст, який знаходиться в лапках. Крім того, при перекладі на певну мову будь-який вебсайт оптимізується за ключовими словами. При цьому переклад має бути чітким, лаконічним і займати не більше місця ніж оригінал. Така робота необхідна для відображення та просування вебсайту у пошукових системах.

Література

1. Ілляшенко Н. С., Савченко О. С. SEO-оптимізація як сучасний інструмент інтернет-маркетингу. 2012. С. 63–74.
2. Чубань А. Особливості перекладу тексту вебсайтів. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/871>.
3. Що таке мета-тег? URL : <https://igroup.com.ua/seo-articles/meta-teh/>.
4. GMMG Holdings Limited. URL : <https://gmmg.world>

ОРІЄНТАЦІЙНА МЕТАФОРА В БІЗНЕС-ДИСКУРСІ

А. Б. Калюжна (Харків)

Бізнес-дискурс відносять до підвидів ділового дискурсу, або визначають як окремих тип дискурсу. У визначенні типу дискурсу враховують певні конститутивні ознаками, зокрема, тематику та цінності (ключові концепти) [2, с. 201]. Згідно з визначеними ключовими концептами ділового та бізнес-дискурсу (BUSY, ENTERPRISE, MANAGE, MARKET, PROFIT, BUSINESS) [4; 5] його цінність полягає в успішній діяльності у сфері підприємництва, спрямованій на отримання прибутку.

Дискурс як мисленнево-комунікативна діяльність містить екстралінгвістичний і власне лінгвістичний аспекти, в якому пресупозиція і контекст (прагматичний, соціальний, когнітивний), зумовлюють вибір мовних засобів [6, с. 37]. Бізнес-комунікація не виключає вживання метафор окрім того, що «підлягає точному та недвозначному розумінню» та «чого мають беззаперечно дотримуватись, виконувати та контролювати» [1, с. 6], тобто резолюцій, законів, наказів, постанов, правил поведінки та безпеки. Метафора як мовна одиниця викликає інтерес як з точки зору її функціонування, так і механізмів її породження. При цьому процес метафоризації мови є одночасно номінативним засобом мови та способом мислення про світ [3].

На матеріалі лексикографічних [8; 12] та інтернет-джерел [7; 9; 10; 13] ми виокремили метафори властиві англomовному бізнес-дискурсу, які відносимо до орієнтаційних, та які можна розглянути в рамках опозиції «вгорі-внизу». Стосовно людини такі метафори виражають фізичний, емоційний стан або соціальне положення, де *up* (вгорі) відповідає позитивній оцінці, а *down* (внизу), відповідно, негативній [3, с. 35–45]. За тим самим принципом можна розглянути приклади з бізнес-дискурсу, в яких простежується така сама орієнтація, передана за допомогою різних лексичних засобів, як то прийменників на

позначення напряму вгору або вниз або повнозначних слів з відповідною семантикою. Наступні приклади демонструють, як «вертикальний вимір» вторгається у наш досвід і таким чином породжує множину різних метафор [3, с. 43].

Приклад (1) демонструє положення у просторі вище певного рівня, у даному випадку рівня води *above water* (Not in extreme difficulty. Especially said of finances), що є ознакою гарного стану речей, в той час як у прикладі (2) прийменник *under* у складі фразового дієслова *go under* (To fail or become defunct) вказує на небезпечну ситуацію:

(1) *Property values in our neighborhood have gone up so much that we're above water on our house.*

(2) *Our company will go under if we lose money again this quarter.*

У наступному прикладі (3) дієслово *tread* не має у своєму лексичному значенні ознак руху вгору або вниз та у складі словосполучення *tread water* (Maintain a current situation without improvement or decline) слугує утворенню метафори на позначення незмінного стану:

(3) *In these times well financed companies can afford to tread water and pick off suitable acquisitions without pressure.*

Різним просторовим метафорам притаманна загальна зовнішня системність, яка і визначає їх узгодженість. Наступні приклади демонструють як утворення орієнтаційних метафор мотивоване культурним досвідом, також поєднаним з вертикальним виміром. Існування двовимірних мап, з зображенням Півночі вгорі та Півдня, відповідно, внизу може пояснити такі словосполучення як *head north* (To rise in value about share prices, currencies, etc.) у прикладі (4) та *head (go) south* (To fall or drop; to depreciate; to lose quality or value. Especially related to finances or stock exchanges.) у прикладах (5) та (6):

(4) *We Americans can buy imported goods cheaper (a strong dollar buys more), so overseas companies that import products to us head north.*

(5) *It is highly likely Tesla executives know that they can't continue milking the cash cow for very long and are looking to exit the company before things go south.*

(6) *The country's currency headed south for the second day, weakening 1.4%.*

Хоча частка *up* метафорично вказує на збільшення розміру, числа або сили [11], в словосполученні *go belly up* (To go bankrupt) у прикладі (7) має протилежне значення, для чого, вірогідно, існують інші емпіричні засади, не пов'язані з вертикальним виміром:

(7) *Everything started off well, but the business went belly up when one of the partners resigned.*

Література

1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс // Теория метафоры. М. 1988. С. 5–32.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена. 2004.
3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / пер. с англ.; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. М. : Едиториал, 2004.
4. Науменко Л. П. Діловий англомовний дискурс у ключових концептах // Культура народів Причорномор'я. 2004. № 49, Т. 1. С. 40–44.
5. Стодолинская Ю. В. Бизнес дискурс как самостоятельный тип дискурса // Перевод и сопоставительная лингвистика. 2013. № 9. С. 82–86.
6. Шевченко И. С. Дискурс как мыслекоммуникативное образование // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. 2003. № 586. С. 33–38.
7. British National Corpus.
URL : <https://www.english-corpora.org/bnc/>
8. Business Dictionary. URL :
<http://www.businessdictionary.com/definition/above-water.html>
9. www.investorguide.com/article/19879/tesla-waving-red-flags-matador/

10. <https://www.digital-noir.com/treading-water-how-to-stay-afloat-in-small-business/>
11. Moon R. Metaphor and phrasal verbs // MED Magazine 2005, 31.
URL : <http://www.macmillandictionaries.com/MED-Magazine/June2005/31-Phrasal-Verbs-Metaphor.htm>
12. The Free Dictionary. URL : <http://www.thefreedictionary.com/>
13. Turner T. A Beginner's Guide to Short-Term Trading: Maximize Your Profits in 3 Days to 3 Weeks.
URL : <https://books.google.com.ua/>

**СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ВЖИВАННЯ ПОВТОРІВ
У ПІДГОТОВЛЕНОМУ МОВЛЕННІ
Д. ТРАМПА**

М. В. Карпусенко, Н. В. Карпусенко (Харків)

Для більш повного аналізу політичного дискурсу варто розглянути не тільки спонтанне (наприклад, під час передвиборчих дебатів) [1; 2; 3], але й підготовлене мовлення учасників політичного процесу. Вдалим зразком підготовленого мовлення в даному випадку вважаємо офіційну заяву Д. Трампа з нагоди його висунення в кандидати на президентських виборах 2016 р. В цій доповіді розглянемо особливості вживання повторів.

Повтори нами розділені на три види: прості повтори, повтори звуження і розширення структури висловлення, а також анафоричні та епіфоричні повтори. Нами розглянуто масив тексту обсягом 30 тис. знаків та 5280 слів. Загальна кількість повторів всіх видів 88 пар. Найуживанішим типом є прості повтори (39 пар), які ми поділяємо на контактні та дистанційні. В контактних повторах елементи пари йдуть одне за іншим:

The Democrats, on the other hand, received 20 percent fewer votes than they got four years ago, not so good, not so good.

У дистанційних повторах елементи розташовані на відстані:

These are the forgotten men and women of our country and they are forgotten but they're not going to be forgotten long.

Вживання простих повторів, на нашу думку, обумовлене бажанням мовця сфокусувати увагу адресата на певних частинах своєї промови. Наявність значної кількості таких повторів може свідчити про бажання мовця відійти від «сухого» тексту промови і зробити її більш доступною для адресата.

Менш уживаними у промові Д. Трампа є анафоричні та епіфоричні повтори (28 пар). За їхньою допомогою мовець намагається краще структурувати свої тези:

But where was the sanctuary for Kate Steinle? Where was sanctuary for the children of Mary Ann, Sabine and Jamiel? Where was sanctuary for all the other- ah it's so sad to even be talking about it 'cause we can solve this problem so quickly.

Where was the sanctuary for all of the other Americans who have been so brutally murdered, and who have suffered so, so horribly?

Повтори звуження і розширення є найменш уживаними у цій промові (21 пара). Але на деякі з них варто звернути увагу при подальшому вивченні стилю побудови висловлень Д. Трампом. Вони характерні в більшій мірі для його усного мовлення, але в даному випадку, як і прості повтори, вони вживаються для урізноманітнення промови та акцентування уваги адресата:

My message is that things have to change – and they have to change right now.

У наступному прикладі за допомогою повтору звуження Д. Трамп підводить своєрідний підсумок висловленим вище думкам:

*Americans want relief from uncontrolled immigration.
Communities want relief from uncontrolled immigration which is what we have now.
Communities want relief.*

Вважаємо перспективним порівняльний аналіз підготовленого та спонтанного мовлення американських політиків.

Література

1. Карпусенко М.В., Карпусенко Н.В. Стилістичні особливості синтаксичних структур президентських дебатів (на прикладі 3 дебатів Х. Клінтон та Д. Трампа) // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. Одеса. 2018. № 33, Том 2. С. 48–50.
2. Карпусенко М.В., Карпусенко Н.В. Стилістичні особливості вживання повторів у політичному дискурсі президентських дебатів (на матеріалі других дебатів Х. Клінтон та Д. Трампа) // Матеріали VI наукової конференції з міжнародною участю «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів». Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2018. С. 36–38.

Джерело ілюстративного матеріалу

1. FULL TEXT: Donald Trump's 2016 Republican National Convention Speech. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/full-text-donald-trumps-2016-republican-national-convention/story?id=40786529>

**ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
У СТУДЕНТІВ
ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

В. Г. Касьянова (Харків)

Для формування іншомовної професійної компетенції в економічній сфері важливо мати таку методичну схему, що не тільки оптимізує формування навичок читання, говоріння, аудіювання англійською мовою за фахом, але й розвиває навички роботи з графіками та математичними розрахунками. Іноземна мова професійного спрямування є екстралінгвістичним додатковим фактором усвідомлення навколишньої професійної реальності. Знання професійної лексики не просто оптимізує комунікацію міжнародною мовою, а й підвищує, по-перше, впевненість професіонала для кар'єрного росту, по-друге, повагу до молодих українських спеціалістів з боку країн з більш сучасними технологіями та досягненнями у конкретній галузі знань, а по-третє, дає змогу швидше переймати такі технології для розвитку України, яка постійно повертається до стану стагнації з тих чи інших причин. Ми запропонували таку схему, базуючись на особливостях фінансово-облікових документів з точки зору англійської термінологічної підсистеми [1, с. 21], форми її презентації, специфічної вербалізації відомих знаків з інших галузей знань (алгебри, геометрії тощо) та з урахуванням розрідженої сітки академічних годин. Схему побудовано з п'яти етапів: арифметичні дії, розрахунки за формулами, графіки, активи та пасиви балансу, презентації з графіками та калькуляціями. Предметом дослідження є засоби оптимізації формування навичок мовленнєвої діяльності англійською мовою фінансово-облікової сфери у студентів економічних спеціальностей. Об'єктом дослідження виступає професійна арифметична та фінансово-облікова англійська термінологічна підсистема. Мета такого навчання – оптимізувати формування навичок у студентів-економістів

робити математичні розрахунки англійською мовою в межах майбутньої спеціальності. Матеріал дослідження становлять ті розділи податкових декларацій, балансових звітів, документації про прибутки фірм, контрактів, презентацій англійською та українською мовами, які містять арифметичні та математичні розрахунки у вигляді формул та графіків [2, с. 178].

Після висвітлення сутності особливостей сучасних фінансових та облікових документів з точки зору англомовної термінологічної підсистеми та її вивчення розроблено методичну схему, яка оптимізує формування англомовних навичок роботи з математичними розрахунками. Ефективність цієї схеми було доведено за допомогою контрольних та експериментальних груп студентів економічних спеціальностей на економічному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Фахівцями напрямку ESP надано рекомендації щодо акценту на «*performative competence*», тобто *манері подавати* інформацію, а не тільки концентруватися на самій інформації [3, с. 151]. Останній етап запропонованої схеми формує структурний компонент особистості.. Коли дитина грає, вона «програвает» доросле життя, щоб краще його зрозуміти. Коли студент грає полілоги, презентації, в структурному компоненті з'являється цілеспрямованість, цікавість, відчуття соціальної значущості через вміння спілкуватися (а не тільки читати) міжнародною мовою, очікування не оцінки, а коли все анонсоване та запрограмоване вийде. Тобто, гра – це лакмусовий папірець особистості, а викладач – реактив, щоб допомогти змінити колір на професійний. Спочатку можна оцінювати не тільки відповідь, а самоподолання. Усі страхи чогось не досягнути обумовлено *бездіяльністю*. Отже, завдання методиста – акумулювати вміння з англійської мови в симуляційну *діяльність* майбутньої зони відповідальності студента через «*board presentation*».

Перспективами дослідження буде розробка аналогічних методичних схем для студентів-економістів з використанням таких засобів оптимізації засвоєння академічного матеріалу як: мнемотехнічні прийоми; сугестопедійне зомбування

(метод запевнення); візуалізація; коучінг (використання потенціалу інших людей); симуляційні ігри.

Література

1. Новак Т. В. Англійська мова бухгалтерського обліку. Київ : КНТЕУ, 2011. 223 с.
2. Fawdry R. C. A junior arithmetic. London : G. Bell and Sons LTD, 1960. 210 p.
3. Responses to English for Specific Purposes (ed. Peter Master). San Jose : San Jose State University, 1998. 241 p.

**ЖАНРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ
СІРОЇ ЛІТЕРАТУРИ
В СТОМАТОЛОГІЇ**

В. Г. Костенко (Полтава)

Інформатизація суспільства, зумовлена, з одного боку, його зростаючими потребами в отриманні оперативної, достовірної інформації, у безперешкодній комунікації в режимі реального часу, а з іншого – швидким глобальним поширенням вражаючих технічних інновацій, що здатні задовольняти ці потреби, призвели до комп'ютеризації значної частини реального світу та більшості видів людської діяльності. І хоча друковане слово, матеріально представлене на папері, має низку переваг і все ще утримує позиції основного засобу наукової та професійної комунікації, зокрема, в Україні, проте основою інформаційною базою новітнього інформаційного мережевого суспільства стають електронні документи. Важливо підкреслити, що, як зазначає Л. П. Павлов, поширення інформатизації знівелювало різницю між поняттями «опублікований» та «надрукований» [3, с. 23], оскільки існує велика кількість авторитетних джерел інформації, зокрема, наукових та галузевих журналів, інформаційних бюлетенів організацій (ВООЗ, Міжнародної федерації стоматологів), технічних та статистичних звітів тощо, що є цілком легітимними та мають офіційний характер, проте представлені лише на інтернет-сайтах відповідних організацій.

Спеціалісти в галузі документообігу та наукової інформації зазначають, що натеper надзвичайно важливим джерелом інноваційної інформації є сіра література. І хоча цей термін ігнорують в українському академічному дискурсі, чи, більш того, наділяють негативними смислами, однак, на думку закордонних спеціалістів з наукової та професійної комунікації, наразі саме сіра література відіграє провідну роль у первинній фіксації результатів науково-технічної діяльності. За визначенням, ухваленим VI Міжнародною конференцією з сірої літератури у Нью-Йорку (2004), сіра література – це «література, яку продукують організації

на всіх рівнях влади, науковці, вища школа, бізнес та промисловість у друкованих та електронних форматах, але яку не контролюють комерційні видавці» [4–6]. З погляду документознавців, сіра література повинна містити нові знання, які можуть бути викладені в досить довільній формі, та характеризується інформативністю, оперативністю, доступністю [6, с. 232]. Слід зазначити, що, очевидно, широке звернення до сірої літератури є одним з чинників, які призводять до зміни стандартів і конвенцій в академічному дискурсі, які, є цілком очевидними. Сіра література може бути доступною для широкого загалу або, навпаки, поширюватися у межах організацій чи груп, може не мати систематичних засобів розповсюдження, обліку тощо. Стандарти якості, оприлюднення та поширення сірої літератури можуть також значно відрізнятись [4, с. 361].

Медіапростір науково-професійної сфери перебуває у постійному розвитку, тому метою запропонованої розвідки була спроба визначити та схарактеризувати існуючі жанри сірої літератури дискурсу стоматології. На тлі сучасних глобальних соціальних і культурних зрушень стоматологам доводиться вирішувати завдання, що виходять далеко за межі, окреслені галуззю раніше, і не обмежуються лише лікуванням органів ротової порожнини та щелепно-лицьової ділянки [1, с. 466] – це, у свою чергу, призводить до появи нових форм взаємодії у ситуаціях науково-професійного спілкування, і, відповідно, до нових комплексних комунікативних, когнітивних та текстових форм їхнього втілення – жанрів професійного дискурсу.

Матеріалом дослідження слугували публікації, представлені на офіційних сайтах провідних міжнародних організацій зі стоматології, зокрема *Fédération Dentaire Internationale* (World Dental Federation), *Oral Health Foundation*, *American Dental Association*, *International Association for Dental Research*, за 2018 – 19 р.р. Методи, використані в дослідженні, включали лінгвістичне спостереження, жанровий аналіз, спрямований на виявлення зв'язку форми і функції, що сприяє розумінню когнітивного структурування інформації; контекстуально-інтерпретаційний та прагматичний аналіз тексту – для

виявлення комунікативно-прагматичних інтенцій узагальнених адресантів жанрів, чинника їхніх адресатів, когнітивно-риторичних внутрішньожанрових стратегій, епістемічного та ідеологічного впливу дисциплінарних спільнот.

Англомовна сіра література стоматології являє собою велике розмаїття жанрів, причому значна їх частина не отримала належного висвітлення в лінгвістичній літературі. Слід насамперед виділити установчі та регулятивні документи (statute, policy statement, current policy, declaration, convention, resolution): *Resolution on Infection Prevention and Control in Dental Practice* (<https://www.fdiworlddental.org>); *Current Policy Program on Health Literacy in Dentistry* (ADA, <https://www.ada.org/en/public-programs/health-literacy-in-dentistry>). Ці документи є медичними за своїм основним змістом, який інтегровано у суспільно-політичний та правовий контекст, тобто ці документи є яскравим прикладом інтердискурсивності. Результати імплементації вищезазначених програм оприлюднені в таких жанрах як звіт, наприклад: *World Dental Federation Annual Report 2018 “LEADING THE WORLD TO OPTIMAL ORAL HEALTH”* (<https://www.fdiworlddental.org/resources/annual-reports/annual-report-2018>). Зазвичай, це розширені проблемно-тематичні аналітичні публікації. Значну частку складає навчально-наукова та довідкова література для фахівців, наприклад: *Antibiotic Use for the Urgent Management of Dental Pain and Intra-oral Swelling Clinical Practice Guideline* (2019) (ADA, <https://ebd.ada.org/en/evidence/guidelines/antibiotics-for-dental-pain>). На досліджуваних сайтах також широко представлені інформаційні та рекламні жанри (booklet, brochure, news-sheet, annonce, producer guide-books). Так, наприклад, ADA *Dental Product Guide*, *ADA Catalogue Products* надають оперативну інформацію про технічні та споживчі властивості продуктів інтелектуальної праці, покликаних забезпечити якісну профілактику, діагностику та лікування органів ротової порожнини, поліпшити ефективність праці стоматологів, і, таким чином, формують нові потреби та нові ідеї [2, с. 44].

Отже, активна професійна й інноваційна діяльність,

численні міждисциплінарні фундаментальні та прикладні дослідження, поява новітніх інформаційних технологій, соціальні чинники – усе це сприяє удосконаленню форм і методів подачі інформації, оновленню репертуару жанрів, модифікації тих, що вже існують, та появи нових.

Література

1. Костенко В. Г. Актуалізація концептів сфери економіки як вияв інтердискурсивних взаємодій в англomовному дискурсі стоматології. Наукові записки. Сер.: Філол. науки. 2017. Вип. 153. Кропивницький. С. 464–470.
2. Костенко В. Г., Сологор І. М. Комунікативні стратегії впливу в науково-технічних рекламних статтях зі стоматології // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація». № 4. С. 41–49.
3. Павлов Л. П. Серая литература как источник научной и технической информации. Москва. 2016. 297 с.
4. Чикун О. Н. Серая литература и ее использование в практике международного документообмена ЦНБ НАН Беларуси // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования. 2014. Вып. 12. С. 359–365.
5. Paez A. Grey literature: An important resource in systematic reviews // Journal of Evidence-Based Medicine. December 2017. DOI: 10.1111/jebm.12265
6. Pappas C., Williams I. Grey Literature: Its Emerging Importance // Journal of Hospital Librarianship. 2011. P. 228–234. DOI: 10.1080/15323269.2011.587100

**КОМП'ЮТЕРНО-ОПОСЕРЕДКОВАНА
КОМУНІКАЦІЯ
ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ДИСКУРСУ**

Г. М. Костенко, Б. Ю. Лось (Запоріжжя)

При розгляді тексту оригіналу як дискурсу акцентується його діалогічна сутність, тобто спрямованість не лише на реципієнта, а й на очікування відповіді від адресата. Про зацікавленість науковців проблемами дискурсу свідчить велика кількість праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема Н. Арутюнової, Ф. Бацевича, О. Бессонової, А. Белової, В. Дем'янка та ін. Уточнюючи поняття тексту і дискурсу, можна підкреслити, що текст як мовний матеріал не завжди являє собою зв'язну мову, тобто дискурс. Не будь-який текст є дискурсом, але дискурс завжди є текстом. Теорія дискурсу завжди підкреслювала діяльнісний, динамічний аспект мови: поняття «дискурс» представляє мову як процес, що враховує вплив екстралінгвістичних факторів в акті комунікації, і, як результат, представлений у вигляді фіксованого тексту.

Інтернет, який, за справедливим зауваженням Н. С. Андріанової, являє собою дещо більше, ніж просто суперсучасну технологію, що прискорює проходження та поширення інформації [1], істотно розширив можливості як для міжособистісної, так і для соціально значущої комунікації. А. А. Селютін, характеризуючи комп'ютерний дискурс, зауважує особливу позицію автора у процесі такої комунікації. Він визначає комп'ютерний дискурс як абсолютне занурення автора в ситуацію віртуального комунікативного акту і перетворення його на онлайн-особистість, яка іноді не відповідає мовному образу автора в реальності [4, с. 139].

Найпоширенішими засобами передачі інформації у всесвітній мережі Інтернет є електронна пошта, чат, форум, власні сторінки користувачів, блоги, акаунти на різноманітних сайтах на зразок YouTube, електронні соціальні мережі, ICQ, Yahoo, Skype, MSN та ін. Щодо особливостей комп'ютерної

комунікації, то треба відзначити анонімність, глобальність та компенсаторну віртуальну емоційність, тобто відсутність візуального контакту між співрозмовниками компенсується за допомогою різноманітних смаглів і так званих іконок [3, с. 63].

Так само як не існує єдиного визначення поняття комп'ютерного дискурсу, так не існує й загальновідомої класифікації ознак, притаманних комп'ютерному дискурсу. Але, наприклад, О. М. Галичина визначає такі його основні риси [2, с. 17]:

- дистанційність, тобто відсутність залежності від часу та простору;
- опосередкованість;
- високий ступінь проникності;
- наявність гіпертексту;
- креолізованість комп'ютерних текстів, коли в текстах використовуються паралінгвістичні засоби, наприклад, малюнок, фотографія, різні шрифти;
- переважно статус на рівноправність учасників;
- передача емоцій, міміки, почуттів за допомогою смайлів;
- комбінація різних типів дискурсу;
- специфічна комп'ютерна етика: учасники мають певний комунікативний статус, який виявляється, підтримується і обіграється в процесі комунікації за допомогою сукупності спеціальних прийомів і навичок, що можна визначити як етикет.

Характер Інтернет-комунікації як міжособистісного обміну інформацією зумовлює важливість прагматичного аспекту, тобто здатності тексту впливати певним чином на отримувача. Прагматична адаптація може полягати у наданні пояснень, вилученні незрозумілих Рецептору елементів, застосуванні перекладацьких трансформацій (лексичних, граматичних, лексико-граматичних). При цьому необхідно враховувати завдання конкретного перекладацького акту й існування лінгвокультурного бар'єру між автором і отримувачем повідомлення. Прагматичний потенціал тексту є результатом вибору змісту повідомлення і способу його мовного вираження.

Прагматичне ставлення Рецептора до тексту залежить не тільки від прагматики тексту, а й від того, що собою представляє даний Рецептор, від його особистості, фонових знань, попереднього досвіду, психічного стану та інших особливостей.

Література

1. Андрианова Н. С. Жанры Интернет-коммуникации : о некоторых подходах : электрон. версія. URL : <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/52/6966-zhanry-internet-kommunikacii-o-nekotoryx-podxodax.html> (дата звернення: 10.02.2020).
2. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 / Астраханский государственный педагогический университет. Астрахань, 2001. 20 с.
3. Калініна К. В. Особливості функціонування комп'ютерного дискурсу // Обрії сучасної лінгвістики. 2013. Вип. 4. С. 62–64.
4. Селютин А. А. Жанры как форма коммуникативного выражения онлайн-личности // Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 35. С. 138–141.

**ЕМОЦІЯ ВІДРАЗИ
В АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ:
ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Т. А. Крисанова (Луцьк, Харків)

Лінгвосеміотичний аспект вивчення емоцій в кінодискурсі зосереджує увагу на особливостях їх семіозису у процесі комунікації між колективним автором і колективним реципієнтом – глядачами. Основні характеристики кіноемоцій включають асоціативний і експресивний характер; утілення як форму реалізації на екрані, що підкреслює роль тіла людини у продукуванні емоції; здатність бути реалізованим комбінацією гетерогенних семіотичних засобів. Ключова роль у реалізації емоцій у кінофільмі належить актору, емоції на екрані реалізовано через взаємодію трьох компонентів: особистих рис актора; характеру драматичного героя, який «проживає» у свідомості глядачів і образу, створеного актором на сцені [4, с. 33]. Однією із характерних рис кіноемоцій є їх здатність до конструювання на основі певних моделей. Таким чином, емоції на екрані є не реальними, а створеними, імітованими, вони утілені колективним автором за допомогою поєднання вербальних, невербальних і кінематографічних семіотичних ресурсів, які утворюють комбінації за певними моделями. Розуміння емоцій як конструктивів пов'язана з тим фактом, що емоції хоча і біологічно керовані природні явища, але здатні бути підпорядковані соціальним правилам, керовані ними і тому соціально сконструйовані.

Відраза як базова емоція, пов'язана з категорією зла, була виділена в філософії раннього середньовіччя. Для виникнення цієї емоції необхідний реальний, а не уявний об'єкт, а механізм її дії спрямований на прагнення уникнути неприємного об'єкта. [1, с. 300]. Причини відрази зумовлені визначенням певного об'єкта як огидного, здатного викликати нудоту. Це свідчить про оцінний характер емоції, що дозволяє відносити її до групи негативних емоцій. Серед ймовірних причин відрази виділяють

також: негативні відчуття – втоми, розчарування, засмучення тощо; негативні думки – про війну, самотність, політику тощо; дії, пов'язані з порушенням моральних і юридичних норм [2, с. 219–229].

Соціальний характер відрازی пов'язаний з естетичними і моральними цінностями, що уможливорює виділення первинної і вторинної відрازی: первинна відрازی є реакцією на небезпечне або огидне середовище, вторинна – відображає несприйняття певної суспільної поведінки, стосується моральних цінностей [3, с. 768–771] і спонукає людину до відсторонення від неприємного об'єкта [2, с. 219–229]. Отже, в соціальному плані відрازی виконує певну регулюючу роль в суспільних відносинах, попереджуючи індивіда про неприйнятність його поведінки і можливість бути відторгненим [2, с. 219–229]. Зазначені ознаки є релевантними для актуалізації відрازی в кінодискурсі, визначаючи її властивості як дискурсивного конструкту у єдності вербального, невербального і кінематографічного.

Наші дані про актуалізацію відрازی в кінодискурсі дозволяють виявити певні закономірності поєднання елементів семіотичних ресурсів, що відрізняються своїми параметрами. До основних ознак належить, з однієї сторони, те, що емоція завжди реалізується засобами мінімум двох семіотичних систем, з іншої сторони, семіотична специфіка кіно зумовлює той факт, що різносистемні семіотичні засоби утворюють комбінації, які можна звести до певних моделей мультимодального утілення відрازی.

Моделі актуалізації відрازی в кінодискурсі розрізняємо за статичним і динамічним принципами. Статичний критерій дозволяє виділити моделі за параметром кількості і якості різних семіотичних елементів актуалізації відрازی. За параметром кількості виділяємо двокомпонентні і трикомпонентні комбінаторні моделі. Комбінаторний принцип полягає у поєднанні засобів трьох семіотичних систем: вербальної, невербальної і кінематографічної або двох семіотичних систем: невербальної і кінематографічної для актуалізації відрازی, оскільки образ, реалізований невербальною семіотичною

системою за допомогою візуального модусу, є невід'ємною частиною мистецтва кіно. Залучення однокомпонентних моделей є теоретично можливим, але проаналізований ілюстративний матеріал не містить зазначеної моделі, що свідчить про її нечастотність для утілення відрази. Це можна пояснити тим фактом, що відрази в кінодискурсі утілені і її актуалізація потребує щонайменше комбінацію елементів невербальної і кінематографічної семіотичних ресурсів.

За параметром кількості виділяємо також паритетні і непаритетні моделі. Накопичення декількох елементів одного семіотичного ресурсу в межах одного різновиду моделі свідчить про явище промінантності певної семіотичної системи. Це дає нам підстави виділити моделі, які включають як семіотично-кодову паритетність, так і непаритетність (домінування одного з кодів). Відповідно, у першому випадку гетерогенні семіотичні ресурси рівною мірою слугують означуванню відрази, утворюючи паритетну модель. У другому випадку перевагу віддано одному із семіотичних ресурсів – вербальному, невербальному або кінематографічному, що зумовлює функціонування непаритетної моделі.

За параметром якості виділяємо конвергентні і дивергентні моделі актуалізації відрази. Конвергентна модель включає комбінацію елементів семіотичних систем, які актуалізують однаковий смисл емоції, уточнюючи, доповнюючи і / або інтенсифікуючи її. Елементи дивергентної моделі вступають у певне протиріччя, актуалізуючи різний смисл, що слугує зниженню інтенсивності емоції відрази, демонструючи контрадикторні відносини між елементами різних семіотичних систем.

З точки зору динаміки моделі мультимодальної актуалізації відрази розрізняємо за часом фіксації емоції на екрані як консекветні та синхронні відповідно до послідовної або одночасної реалізації різносистемних семіотичних засобів. Характерною особливістю консекветної моделі є послідовне залученням елементів семіотичних систем, які створюють динамічний характер епізоду і слугують актуалізації відрази.

Синхронна модель відрізняється одночасним залученням кількох односистемних або різносистемних семіотичних елементів у процесі реалізації відрази, що надає емоції більш інтенсивного характеру.

Таким чином, актуалізація відрази в англomовному кінодискурсі відбувається за допомогою вербальних, невербальних і кінематографічних семіотичних ресурсів, комбінація яких утворює комбінаторні, паритетні / непаритетні, конвергентні / дивергентні, синхронні / консеквентні моделі.

Література

1. Аквинский Ф. Сумма теологии. Часть II-I. Вопросы 1-48. К.: Эльга, Ника-Центр, 2006. 576 с.
2. Izard C. E. The Psychology of Emotions. New York: Plenum, 1991. 452 p.
3. Jones D. [Moral psychology: The depths of disgust](#) // Nature. 2007. № 447. P. 768–771.
4. Konijn, E. A. Acting Emotions. Shaping Emotions On Stage. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2000. 209 p.

СОЦІАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІНИ КОМУНІКАТИВНИХ РОЛЕЙ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ КІНОДИСКУРСУ

І. М. Лавріненко (Харків)

Конфліктний дискурс є одним з найбільш розповсюджених, оскільки «передаюча» та «приймаюча» сторони є живими людьми, які виконують певний набір соціальних ролей в межах структурно-функціональної залежності (родинні зв'язки) і інтенціональної залежності, яка витікає із комунікативних намірів (має бажання спілкуватися / не має бажання спілкуватися, має бажання спілкуватися / ігнорує, має бажання спілкуватися / примушений спілкуватися) [2].

В конфліктній інтеракції, яка реалізує експресивну інтенцію і має особистісний характер, інтерактанти можуть порушувати норми зміни комунікативних ролей, між ними виникають «словесні дуелі», у яких кожен намагається перехопити комунікативну ініціативу [1], підпорядкувати діалог власним цілям, навіть шкодячи іншим учасникам [4, с. 217].

Асиметричні соціальні відносини дозволяють комуніканту із більш високим соціальним статусом регламентувати ЗКР [1]. За асиметричних ролей комунікантів ЗКР відбувається в точці релевантного переходу для комуніканта із нижчим соціальним статусом і в точці потенційного переходу для комуніканта із більш високим соціальним статусом. Ініціатором ЗКР як правило є мовець із більш високим соціальним статусом. За типом співвіднесеності сусідніх реплікових кроків переважає гладка зміна комунікативних ролей [3]. Наші дані щодо впливу соціальних ролей на ЗКР в конфліктних ситуаціях дискурсу підсумовано в табл. 1.

Таблиця 1

Соціальні ролі і ЗКР в конфліктних ситуаціях дискурса

Соціальні ролі \ ЗКР	Гладка	З перебиванням	Пауза
Симетричні	82%	15,7%	2,3%
Асиметричні	87%	13%	—

Як видно з таблиці 1, гладка ЗКР домінує в спілкуванні комунікантів із симетричними, а також із асиметричними ролями. ЗКР з перебиванням частіше відбувається під час спілкування комунікантів із асиметричними ролями, а пауза вирізняє спілкування комунікантів із симетричними ролями [3].

Таким чином для реалізації категорії ЗКР в конфліктних ситуаціях кінодискурсу важливі не лише соціально-рольові, але і соціально-ситуативні параметри. Вплив соціально-рольових параметрів на здійснення ЗКР особливо помітний у виборі місця ЗКР.

Література

1. Аристов С. А., Сусов И. П. Коммуникативно-когнитивная лингвистика и разговорный дискурс // Лингвистический вестник : сб. науч. трудов. Ижевск, 1999. Вып. 1. С. 5–10.
2. Белоус Н. А. Прагматическая реализация коммуникативных стратегий в конфликтном дискурсе // Мир лингвистики и коммуникации : электрон. науч. журн. 2006. № 4. URL : http://tverlingua.by.ru/archive/005/5_3_1.htm
3. Лавриненко И. Н. Стратегии и тактики мены коммуникативных ролей в современном англоязычном кинодискурсе : автореф. ди.. на соискание учен. степени канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Филология». Харьков, 2011. 20 с.
4. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖЕСТОВО-ВЕРБАЛЬНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

О. В. Максименко (Харків)

Дослідження комунікації крізь призму когнітивних процесів у свідомості комунікантів, які зумовлюють їх комунікативні дії і визначають комунікативні смисли цих дій, виходять за межі аналізу суто вербальної поведінки комунікантів. Все більшої актуальності набувають комплексні дослідження комунікації з урахуванням значущості її мультимодальних аспектів, зокрема, невербальних засобів. У такому ракурсі особливо перспективним напрямом є вивчення жестів, оскільки жести є «вікном» у свідомість людини, адже вони здатні наочно за допомогою тілесних рухів репрезентувати когнітивні структури свідомості в динаміці «живої» комунікації.

У функційно-когнітивному підході до розуміння ролі невербаліки, і зокрема жестів, у комунікації, жест і мовлення постають як єдина психофізіологічна система продукування комунікативних смислів. Спираючись на положення представників функційно-когнітивного напрямку (Дж. Златєв [11], Д. МакНіл [8], К. Мюллер [9], А. Ченкі [2]), жест і мовлення розглядаємо як єдину бімодальну комунікативну дію, яку називаємо жестово-вербальним висловленням (далі ЖВВ). ЖВВ активують когнітивні, афективні та волевиявні процеси у свідомості адресата в ситуації «живої» комунікації, виявами якої є спонтанні дискурсивні практики, що можуть належати до різних типів дискурсу. Широке використання ЖВВ спостерігається у дискурсивних практиках, яким притаманні наступні жанрові ознаки: неофіційність; доброзичливість; невимушеність атмосфери; вільний перехід із серйозної тональності в гумористичну. Зазначені характеристики не виключають функціонування та можливості дослідження ЖВВ у професійному спілкуванні, принциповим вважаємо лише розмежування спонтанних та постановочних жестів

у заздалегідь підготовлених публічних виступах відомих особистостей, зокрема, провідних політиків.

Вважаємо, що з огляду на безсумнівну значущість невербального аспекту комунікації, а також висновку щодо єдності вербального та невербального модусів у продукуванні та реалізації комунікативних смислів, максимальна успішність будь-якого комунікативного акту забезпечується саме комбінацією вербальних та невербальних засобів.

Необхідною методологічною основою для дослідження ЖВВ в англомовному дискурсі вважаємо інтерсуб'єктивну інтерпретацію когнітивно-комунікативного підходу до вивчення мови / мовлення, представники якого інтерпретують мовне значення як динамічну когнітивну структуру, що є продуктом взаємодії тіла й розуму суб'єкта в соціально-культурно значущому комунікативному контексті (М. Джонсон [5], Дж. Лакофф [6], Р. Ленекер [7], М. Тернер [10], Ж. Фоконьє [3; 4], А. Ченкі [2]).

Здійснений аналіз актуалізації ЖВВ в американському розважальному телеінтерв'ю [1], учасниками якого є відомі особистості різних професій (актори, музиканти, політики тощо) дозволив з'ясувати комунікативні смисли актуалізованих ЖВВ та обґрунтувати їх типологію з урахуванням сфер свідомості / психічних процесів, на які вони орієнтовані. За цим критерієм ЖВВ було розмежовано на раціональні, емоційні та сугестивні. За природою жестового образу жестово-вербальні висловлення розмежовано на буквальні (деталізовані, конкретизовані образи – статичні / візуальні й динамічні / просторово-акціональні) та метафоричні (абстрактні – схемні образи). За типом зв'язку між жестом (означальним) і референтом (означуваним) жестово-вербальних висловлень розрізняємо дейктичні жести (каузальний зв'язок), іконічні жести (зв'язок схожості) і символічні жести (конвенційний зв'язок) (за Чарльзом Пірсом). Також виявлено, що невербальний модус взаємодіє з вербальним у реалізації наративної (інформування / оцінювання / вираження емоційного

почуття-ставлення) та метанаративної (аранжування мовлення) інтенцій суб'єктів комунікації.

Перспективи дослідження актуалізації ЖВВ в англomовному дискурсі пов'язуємо із застосуванням розробленої методики дослідження вербально-невербальної комунікації для: вивчення актуалізації ЖВВ у різних типах інституційного (насамперед, політичного) та неінституційного дискурсів; розширеного аналізу взаємодії жесту та мовлення в побутовому дискурсі; з'ясування властивостей і питомої ваги спонтанних і підготовлених / постановочних жестів у різних типах дискурсу; встановлення та опису маніпулятивного потенціалу жестів; здійснення крос-культурного аналізу взаємодії жесту й мовлення.

Література

1. Максименко О.В. Актуалізація жестово-вербальних висловлень в американському розважальному телеінтерв'ю : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2019. 291 с.
2. Cienki A. Cognitive Linguistics, gesture studies, and multimodal communication. *Cognitive Linguistics*, 2016, (27). P. 603–618. DOI: 10.1515/cog-2016-0063
3. Fauconnier G. Mappings in thought and language. Cambridge, U.K. : Cambridge Univ. Press, 1997. 205 p.
4. Fauconnier G., Turner M. The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities. New York : Basic Books; 2002. 440 p.
5. Johnson M. The Body in the mind (the bodily basis of meaning, imagination, and reason). Chicago, L. : The Un-ty of Chicago Press, 1987. 233 p.
6. Lakoff G. The Contemporary theory of metaphor. *Metaphor and thought*. Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1994. P. 202–251
7. Langacker R. W. Discourse in cognitive grammar. *Cognitive Linguistics*. 2001. Vol. 12. № 2. P. 143–188.
8. McNeill D. Gesture and thought. Chicago, IL : University of Chicago Press, 2005. 328 p.

9. Müller C. Gestures as a medium of expression: The linguistic potential of gestures. In: C. Müller, A. Cienki, E. Fricke, S. H. Ladewig, S. Teßendorf, D. McNeill (eds). *Body – Language – Communication: An international Handbook on Multimodality in Human Interaction. (Handbooks of Linguistics and Communication Science 38.1.)*. Berlin / Boston : De Gruyter Mouton, 2013. P. 202–217.
10. Turner M. Reading minds: the study of English in the age of cognitive science. Princeton, NJ : Princeton Univ. Press, 1991. 318 p.
11. Zlatev J. Language, embodiment and mimesis. In: T. Ziemke, J. Zlatev and R. Frank (eds.). *Body, language and mind, vol. 1: Embodiment*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2007. P. 297–337.

**ПРАГМАТИКО-СТИЛІСТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ МОВИ
ВЕДУЧИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ТОК-ШОУ
(на матеріалі “The Ellen Show”)**

Ю. В. Матюхіна (Харків)

Останнім часом спостерігається підвищена зацікавленість до масової комунікації, а саме, – особливостей функціонування ток-шоу як виду теледискурсу. Особливу увагу привертають американські телевізійні шоу. Актуальним є аналіз мови телеведучих, які впливають, привертають увагу глядача, використовуючи різні мовні прийоми. Незважаючи на велику кількість досліджень, даний аспект залишається недостатньо вивченим з точки зору американської мовної парадигми.

Для аналізу обрано The Ellen DeGeneres Show (іноді скорочується до «Еллен» (Енгл. Ellen)) – американське ток-шоу, яке веде комік – актриса Елен Дедженерес. Шоу в перший раз вийшло в ефір 8 вересня 2003 року і триває досі. Програма включає в себе гумористичні монологи ведучої, анекдоти, інтерв'ю з гостем-знаменитістю, музичний номер, репортажі про талановитих людей, історії з життя. Запрошений учасник може бути як відомим обличчям, компетентним в якійсь сфері і авторитетним в певних колах, так і представником тієї чи іншої групи, носієм цінностей. The Ellen DeGeneres Show – складна жанрова структура, з особливими лінгвопрагматичними складовими, що має чітку хронологічну послідовність. Завдяки рисам розмовного жанру, вільному спілкуванню в студії, користуванню розмовними конструкціями та фразами вдається здійснити вплив на телеаудиторію, залучити та утримати її увагу, що безпосередньо є етапом встановлення та підтримання контакту з телеглядачем. Гостями ток-шоу є, як правило, співаки, актори, артисти, відомі люди, які можуть зацікавити аудиторію своїм життям, діяннями. Ток-шоу створено у питально-відповідній формі за допомогою участі ведучої, присутніх глядачів у студії, кваліфікованих експертів і героїв програми з їх життєвими історіями. Питання розроблені заздалегідь, але запрошені гості можуть іноді дати несподівані

відповіді. Тому питання чи відповіді Ellen часто імпровізовані, вигадані під час діалогу. Мова телеведучої не є мовним ідеалом. Вона вживає сленгові слова та слова зниженого регістру. В американській лінгвокультурі комунікація в жанрі ток-шоу орієнтована головним чином на самовираження особистості, її ключовими концептами є «self» (self-presentation, self-made man), challenge (change your life, change the world), success (only the best) [1]. У цьому відчувається прагнення американського суспільства до свободи, незалежності, демократії та рівноправності. Психолінгвістичний стиль ток-шоу є емоційно-забарвленим. Ведуча легко розташовує до себе гостей і глядачів, за допомогою певних стилістичних засобів (метафор, епітетів, порівнянь, гіпербол) маніпулює їх думкою і поведінкою. Ведуча в The Ellen DeGeneres Show наділена винятковими комунікативними правами і повноваженнями, вона відстежує розвиток діалогу, координує мовні дії учасників і зміну ролей між ними і коригує або модифікує загальний хід комунікації в межах обраного прагматичного типу інтеракції. Для мовної поведінки Ellen характерним є як вживання мовних кліше, стереотипних висловлювань, властивих для ведучих будь-яких шоу, так і індивідуальні прояви її особистості.

Література

1. Ларина Е. Г. Лингвопрагматические особенности ток-шоу как жанра телевизионного дискурса (на материале американских телевизионных программ): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Волгоград, 2004. 22 с.

**АСОЦІАТИВНЕ КАРТУВАННЯ
ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНИМ ЛЕКСИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ**

М. М. Медвідь (Харків)

Вивчення лексичних одиниць з точки зору організації в певні системи з певною структурою має довгу і плідну історію в лінгвістиці. Одним із способів систематизації лексичних одиниць є побудова лексико-семантичного поля. З тих пір, як у 1924 році Г. Іпсен започаткував у лінгвістиці термін «поле», теорія поля набула в мовознавстві потужної розбудови, і польовий підхід до вивчення мовних явищ застосовується як до лексичних, так і до граматичних одиниць. Вторинними полями в системі мови є асоціативні поля, що побудовані на екстралінгвістичних зв'язках денотатів і внутрішньомовних зв'язках лексичних одиниць. Оскільки у процесі розбудови такого поля застосовується метод асоціативного експерименту, асоціативне поле визнається як одиниця психолінгвістичного дослідження [1].

Ця робота спрямована на вивчення можливості прикладного застосування функціонального напрямку у мовознавстві, а саме, польового підходу до структурування певного лексичного матеріалу.

Об'єктом нашого дослідження є лексико-семантичне поле “money”.

Мета дослідження полягає в пошуку дієвих способів навчання здобувачів вищої освіти лексичного матеріалу за певними темами. Одним із ефективних способів вважаємо створення асоціативних полів на основі лексико-семантичного поля.

Технологія асоціативного картування є цікавою ідеєю втілення мовознавчої теорії асоціативних полів у методиці викладання іноземних мов.

Асоціативна карта є нелінійним зображенням, що дозволяє перетворити великий обсяг інформації або довгий перелік

лексичних одиниць на яскраву, пам'ятку, доцільно структуровану візуальну репрезентацію [2].

Для прикладу візьмемо лексико-семантичну групу слів із значенням “money”.

Ключовою в цій лексико-семантичній групі є лексема *money* як найбільш частотна і яка має найбільш узагальнююче значення. На основі семантичної ознаки ми відібрали лексичні одиниці, які, з одного боку, об'єднані спільністю значення, і які, з іншого боку, мають додаткові семи у своїй семантичній структурі.

У лексикографічних джерелах [4] знаходимо такі значення ключової лексеми:

money: 1) something generally accepted as a medium of exchange; 2) a measure of value; 3) a means of payment; 4) wealth reckoned in terms of money; 5) a form or denomination; 6) persons or interests possessing or controlling great wealth.

Змістовний мінімум, представлений у словарних дефініціях, актуалізує такі основні значення: 1) форма товару, що є еквівалентною формою вартості інших товарів і послуг; 2) вартість; 3) капітал; 4) номінал; 5) засіб платежу; 6) заможна людина. Ці поняття можуть бути ключовими для виділення мікрополів з відповідними значеннями.

Оскільки за мету цієї роботи ставимо пошук ефективних методів роботи зі студентами, структурування лексико-семантичного поля викладачем може бути не повноцінним лінгвістичним дослідженням, а саме першим кроком, на основі якого створюються асоціативні поля. Тобто, пропонуємо такий алгоритм дій при роботі з лексичним матеріалом за певною темою. Крок 1. Створення викладачем лексико-семантичного поля з обраним ключовим значенням. Крок 2. Знайомство студентів з лексичними одиницями, що входять до складу лексико-семантичного поля. Крок 3. Створення асоціативних карт а) разом зі студентами в аудиторії / б) студентами самостійно як домашнє завдання з наступним обговоренням в аудиторії.

Наше навчальне лексико-семантичне поле “money” на першому занятті включає такі мікрополя: 1) форма товару, що є еквівалентною формою вартості інших товарів і послуг, 2) засіб платежу.

Вважаємо за доцільне знайомитися з лексичними одиницями, виходячи зі словникових дефініцій. Тобто, перекладаємо нову лексичну одиницю українською не за допомогою двомовного словника, а саме після обговорення визначення нового слова.

Наведемо у довільному порядку декілька мовних одиниць та їх дефініції [3]:

donation: something that is given to a charity, especially a sum of money; fee: a payment made to a professional person or to a professional or public body in exchange for advice or services; bribe: money or a present that you give to someone so that they will do something for you, usually something dishonest; ransom: a large amount of money that is demande in exchange for someone who has been taken prisoner; allowance: money that you are given regularly, especially to pay for a particular thing; bill: a piece of paper money; cheque: a printed form, used instead of money, to make payments from your bank account credit card: a small plastic card that can be used as a method of payment, the money being taken from you at a later time.

Наступним етапом буде розбудова саме асоціативної карти, на якій спочатку розмістимо «стовбур дерева» *money* з «гілочками», які відповідатимуть лексико-семантичним мікрополям. До прикладу, «гілочка» *form of money* матиме такі лексеми: *banknote, cash, credit card, cheque, gift voucher*. Далі до кожної «гілочки» додаємо менші «гілочки», наприклад, *coin: a ten pence coin, a pound coin, a gold coin; banknote: bill; cash: hard cash; credit card: charge card, plastic; cheque: to pay by the cheque, to cash a cheque etc.* Наприклад, «гілочка» *a means of payment* може мати менші «гілочки» *giving money rather than taking (alimony, pocket money, donation, fine, bribe, tax, tip, debt)* та *getting money rather than giving (loan, fee, salary, wage, pension, allowance, ransom)* з точки зору пересічної особи. Далі до

«гілочок» додаємо «листочки». Наступного «року» (заняття) на «дереві» може вирости нова «гілочка» – фразеологічні одиниці, що пов'язані з темою. Це може бути й домашнім завданням з елементом змагання – чия «гілочка» має більше «листочків» з подальшим обговоренням фразеологічних одиниць і вправами й завданнями на закріплення лексичного матеріалу і формування навичок його вживання в мовленні. На одній «гілочці» можемо розмістити ідіоматичні словосполучення (*be in the money, for my money, get / have your money's worth, have money to burn, marry money, money for old rope*), на іншій – комунікативні одиниці, організовані за моделлю речення. Цікавими прикладами приказок, висловів, прислів'їв є, до прикладу, такі: *Money makes the world go round. Put your money where your mouth is. Money talks. Time is money. Money doesn't grow on trees. I'm not made of money. You pay your money and you take your choice / chance. A fool and his money are soon parted*. Можна також запропонувати студентам розподілити фразеологічні одиниці за поняттями, з якими у них асоціюється зміст того чи іншого вислову.

Науковці, які вивчають питання застосування цієї технології у навчальному процесі, наголошують на важливості малювання «дерева» на аркуші паперу, за можливості різнокольоровими олівцями, а не за допомогою електронних засобів [2].

Література

1. Кадырова Г. Р. Теоретические подходы к понятию «поля» в лингвистике // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2014. № 12–2. С. 237–241.
2. Когнитивные, концептуальные и ассоциативные карты . URL : <http://blogs.it-claim.ru/andrey/2011/01/19/cognitive-maps/>.
3. <https://dictionary.cambridge.org/ru/>
4. <https://www.merriam-webster.com/dictionary>

**КОНСТИТУЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ:
ІСТОРИКО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД
ДО ВИКЛАДАННЯ
ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА**

І. І. Морозова (Харків)

Викладання лінгвокраїнознавства у закладах вищої освіти передбачає ознайомлення студентів із політичним устроєм країн, мова яких вивчається [1], у т. ч. і з документами, наприклад, Конституцією, що є підґрунтям для розбудови політичних систем. Сполучене Королівство, хоча і є конституційною монархією, єдиної Конституції не має; натомість законодавча, виконавча та судова гілки влади керуються у своїй діяльності т. зв. конституційними документами. До корпусу цих документів належать Велика хартія вольностей (Magna Carta 1212), Акт про краще забезпечення свободи підданих та про попередження ув'язнень за морями (Habeas Corpus Act 1679), Біль про права (Bill of Rights 1689), Закон про спадкування престолу (Act of Settlement 1701), Акт про виборчу реформу (Reform Act 1832), Закон Європейських співтовариств (European Communities Act 1972), Закон про вихід Великобританії із Європейського Союзу (Withdrawal Act 2018) [5].

На лекціях з лінгвокраїнознавства Великої Британії автором застосовується історико-прагматичний підхід до викладання, тобто огляд фактичного історичного матеріалу супроводжується коротким прагмалінгвістичним аналізом згаданих документів. Наведемо приклад у дещо скроченому вигляді. Акти про Виборчі реформи (Reform Acts 1832-1928) надали права голосу тим громадянам, які раніше його не мали. Так, Акт про Виборчу реформу 1832 р. не тільки перерозподілив представництво верств британського населення в парламенті, але й надав право голосу громадянам з нижчих соціальних та економічних прошарків: тим, хто володіє домогосподарством вартістю 10 фунтів стерлінгів, що додало 217 тисяч виборців до вже

існуючих 435 [4, с. 5]. Акт про Виборчу реформу 1867 р. надав право голосу заводським та фабричним працівникам, а акти 1884 р. та 1885 р. потроїли обсяг електорату, надавши право голосу сільським робітникам. Таким чином, можливість голосувати перестала відноситись до привілеїв вищих класів, а стала правом пересічного громадянина [4, с. 6–8].

Після викладення культурознавчого компоненту розглядається лінгвістична складова конституційних документів на лексичному, граматичному та прагматичному рівнях. Лексичний рівень пропонуємо аналізувати першим, оскільки словарний склад мови в історичній перспективі привертає найбільшу увагу студентів. Він характеризується, наприклад, наявністю іменників-архаїзмів, як от частини спадщини (*dower* [3]), судового документу (*writ* [3]), феодалного маєтку (*manors* [3]), опіки (*ward* [3]), королівства (*realm* [3]); історизмів (феодалні терміни – *escheat* [3], *socage* [3], титули та посади – *stewards* [3], *seneschal* [3], адміністративний поділ – *wapentake* [3], *dominions* [4], предмети щоденного вжитку – *ell* [3], *cinque ports* [4]); архаїчних форм датування (*upon the two and twentieth day of January in this year one thousand six hundred eighty and eight* [4]); юридичних термінів відповідної епохи (*non obstante* [4], *dispensation* [4]); канцеляризмів (*gravity* [3] замість *seriousness*, *extirpate* [4] замість *destroy*, *dispense* [4] замість *release*, *transgress* [3] замість *to break the law*).

На граматичному рівні аналізуємо зі студентами специфіку історичних документів, а саме наявність в текстах довгих, складних за структурою речень, складених підметів, нетрадиційних розривів між підметом та присудком, а також між частинами складеного присудку, інверсію та винесення другорядних членів речення на початок, пасивні конструкції та дієприкметникові звороти, модальні дієслова із значенням повинності, ймовірності, дозволу, можливості, заборони, обіцянки, бажання, погрози, здатності, відсутності здатності, того, що має відбутися (наприклад, для вираження ймовірності у документах знаходимо модальне дієслово *may / might* – [...]
that princes excommunicated or deprived by the Pope or any

authority of the see of Rome may be deposed or murdered by their subjects or any other whatsoever [4].)

Прагматичний рівень об'єкту дослідження представлено мовленнєвими актами, найчастотнішим з яких є директив та його прагмасемантичні підтипи: накази, заборони, накладання службових обов'язків накладання моральних обов'язків, уповноваження, ствердження природних прав (*But she must give security that she will not marry without royal consent... [4]*). Другим за частотністю і, відповідно. За порядком розгляду є декларатив, а саме визнання можливості, постанови, приписи, проголошення, скасування (*...the English Church shall be free, and shall have its rights undiminished, and its liberties unimpaired [4]*). Мовленнєвий акт комісив функціонує в конституційних документах у вигляді обіцянок та гарантій (*I, ..., do sincerely promise and swear that I will be faithful and bear true allegiance to their Majesties King William and Queen Mary [3]*).

Перспективою подальших досліджень є дослідження конституційних документів інших англomовних країн за запропонованою методикою задля подальшої презентації їх на лекціях, а також порівняння документів окремих країн у діахронії.

Література

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Лінгвокраїнознавство». URL : <https://drive.google.com/file/d/1Z-2FoePe-pBdbp6BHafJvE1-ivoXdEk5/view> (дата звернення: 14.02.2020).
2. Bill of Rights 1689. URL : http://avalon.law.yale.edu/17th_century/england.asp (Last accessed: 12.02.2020).
3. Magna Carta 1212. URL : <https://www.bl.uk/collection-items/magna-carta-1215> (Last accessed: 12.02.2020).
4. The Growth of Democracy 1832-1928. Cults Academy History Department. URL : <https://www.edubuzz.org/plhs-socsubs/wp-content/blogs.dir/919/files/2012/02/higher-history-the-growth-of-democracy-1832-1928.pdf> (Last accessed: 15.02.2020).

5. The UK constitution: a summary, with options for reform. London, 2015. 20 p. URL : <https://www.parliament.uk/documents/commons-committees/political-and-constitutional-reform/The-UK-Constitution.pdf> (Last accessed: 14.02.2020).

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ РОЛІ ДРУГ У ПРОФЕСІЙНИХ ДИСКУРСАХ

Р. Ш. Мусаєва (Харків)

Феномен дружби здавна ставав об'єктом дослідження і сьогодні залишається у фокусі уваги дослідників. У термінах дискурсивного підходу взаємодія суб'єктів, котрі перебувають у дружніх взаєминах, характеризується такою диференційною рисою, як об'єктивацією цими суб'єктами стереотипної ролі друг. Ментальним підґрунтям цієї ролі є концептуалізоване знання про дружбу [6 та ін.], її комунікативним призначенням є регуляція інтерперсональних стосунків (міжособистісна функція мови [5]), а засоби її вербального втілення охоплюють висловлення, що структурують діалогічну взаємодію. Прототипним суб'єктом дружніх взаємин виступає людина, яку пов'язують з іншою знайомство та взаємна приязнь і яка не є колегою по роботі або родичем; проте чимало науковців поділяють думку, що роль ДРУГА може бути властивою будь-якій людині [2, с. 51].

Цю думку підтверджують чисельні розвідки, сфокусовані навколо дружби в професійному середовищі – ще античні філософи стверджували, що дружба може супроводжувати родинні, сімейні відносини або сумісну діяльність, проте не залежати від цих відносин [7, с. 143].

У ракурсі розгляду об'єктивації ролі ДРУГ у професійних дискурсах, слід, перш за все, врахувати, що належність таких дискурсів до інституційних не означає, що вони є стовідсотково такими: як доведено, інституційні (професійні) дискурси містять вкраплення неінституційних [4], до яких можна зарахувати зразки спілкування друзів, що мають місце у робочий час, на робочому місці, але на особисті, не пов'язані з професійною діяльністю теми. У цьому випадку роль ДРУГ реалізується як автономна; якщо ж спілкування поєднує в собі риси дружнього та професійного, об'єктивується гібридна роль ДРУГ-ПАРТНЕР.

Стосовно інтеграції дружніх та професійних взаємин науковці висловлюють різні думки: з одного боку наголошують на тому, що дружні взаємини в трудовому колективі оптимізують професійну діяльність, з іншого боку, зазначають, що поєднання дружніх і професійних стосунків, тобто об'єктивація ролей ДРУГ чи ДРУГ-ПАРТНЕР у професійній взаємодії, не позбавлена недоліків.

Дружба в трудовому колективі визнана важливою, її визначають як позитивне явище, котре допомагає людям працювати набагато ефективніше та отримувати задоволення від роботи. Оскільки більше третини свого життя людина проводить на роботі, у трудовому колективі, наявність друзів у цьому колективі, спілкування з близькими за духом людьми є безсумнівним плюсом. До позитивних рис дружби в професійному колективі відносять створення сприятливої атмосфери, наявність взаємодопомоги, надійне прикриття тощо, але згадують і певні негативні риси: перешкода кар'єрному зростанню, неоднозначне ставлення керівництва до дружби між підлеглими, марнування часу на розмови, зниження продуктивності праці в разі виникнення сварки між друзями тощо [3].

Характеризуючи дружбу на робочому місці як загалом позитивне явище, інші автори також вказують і на певні його недоліки: «Дружні відносини на роботі прекрасні в хорошому колективі і дуже небезпечні в компанії, де люди на роботу не налаштовані. Особливо в таких компаніях небезпечні дружні стосунки між керівником і ключовими співробітниками: це дає можливість співробітникам ігнорувати вимоги керівника, ставлячись до них не як до вимог керівника, а як до побажань особи, над якими вони можуть дружньо посміятися, довільно відкоментувати і по суті ігнорувати» [1].

З огляду на викладене, перспективною постає проблема глибшого аналізу втілення ролі ДРУГ у різних професійних дискурсах, виявлення специфіки об'єктивації цієї ролі в аспекті її впливу на досягнення глобальної мети цих дискурсів.

Література

1. Дружба та дружні стосунки: навіщо, як, з ким? Психологік: енциклопедія практичної психології. URL : http://psychologis.com.ua/druzhba_i_druzheskie_otnosheniya_dvoe_zn_zachemzpt_kakzpt_s_kem_vop_zn_.htm.
2. Коняева Е. В. Концепт «дружба» по данным научных исследований // Современные коммуникации: Язык. Человек. Общество. Культура : сборник статей. Екатеринбург : УМЦ УПИ, 2014. С. 45–51.
3. Плюсы та минусы дружбы в коллективе. URL : <https://www.express-service.com.ua/office-expert/010/07/>.
4. Фещенко О. В. Інституційність дискурсу американського слідства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2017. 20 с.
5. Фролова І. Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англomовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2015. 40 с.
6. Хизова М. А. Концепт «дружба» в русской и английской лингвокультурах (на материале русского и английского языков). URL : <http://cheloveknauka.com/kontsept-druzhba-v-russkoj-i-anglijskoj-lingvokulturah>.
7. Эпиктет. Беседы, II, 22, 30. Москва : Ладомир, 1997. 463 с.

СТРАТЕГІЇ НАРАТИВІЗАЦІЇ СНОВИДІННЯ

В. О. Ніколаєнко (Харків)

Принципи організації сновидіння та ступень стихійності / вмотивованості цієї творчості мозку людини є наразі дискусійною темою в нейронауці [1, с. 57]. Однак, вже усталеним є факт, що, залежно від сюжету сновидіння, подальший його переказ ілюструє свідомі та несвідомі механізми осмислення людиною нового специфічного досвіду. Такий переказ характеризується як *наративізація*. Стратегії наративізації сновидіння, тобто перетворення його на наратив, є логічним наслідком окремих специфічних характеристик сновидіння, які відрізняють його від реального досвіду, хоча вони також демонструють і загальні риси характерної організації наративу.

Підхід до переказу сновидіння з точки зору його наративних характеристик обумовлений насамперед тим, що більшість сновидінь мають сюжет, який стає основою переказу. Втім, цей сюжет потребує інтерпретації автором для перетворення його на наратив із опорою на індивідуальну картину світу та культурні знання автору переказу.

Поняття наративу отримало в гуманітарних науках різні визначення у рамках різних підходів. Досліджуючи наратив сновидіння, ми покористовуємося однією з моделей, яку Г. Г. Почепцов окреслив як розуміння наративу як набору подій, розташованому в структурі, що обмежує. Такий наратив має інтерпретативний та пояснюючий потенціал [2, с. 438]. Дж. Веллеман вважає, що саме наратив робить події доступними для розуміння, тобто пояснювальний потенціал наративу є його конститутивною ознакою як жанру [7]; на думку Д. Германа, наративізація є провідним інструментом осмислення досвіду людиною [4].

Мова та категорії мовної картини світу грають важливу роль у процесі переказу сновидіння, оскільки наратив вимушений «підгоняти» досвід під них, аби перекласти суто специфічні враження сновидіння на інший код, на код мови, якою воно

переказується. В якомусь сенсі оповідач сновидіння таким чином здійснює інтерсеміотичний переклад [5, с. 71], оскільки «мовою сновидіння» традиційно вважаються візуальні образи (хоча вони і поєднуються з іншими модусами).

Переказ сновидіння є специфічним типом наративу, оскільки для нього характерною є яскраво виражена двоплановість наративу/сюжету. О. Й. Шейгал вважає двоплановістю наративу наявність денотативного прототипу наративу і сам наратив як комунікативну подію [3]. У переказі сновидіння, з одного боку, оповідається подія сновидіння як такого із залученням інтерпретації цього досвіду, а з іншого, описуються саме події сновидіння. Така наративна двоплановість впливає на вибір наративних стратегій. Під стратегією наративу тут розуміється конфігурація трьох взаємопов'язаних аспектів творення наративу: наративної модальності, наративної картини світу та наративної інтриги [6]. Отже, стратегії наративізації сновидіння різняться. У їх підґрунті, з одного боку, спроба якнайточніше передати отриманий досвід: наприклад, у переказах сновидінь, що майже не включають подій, а є суто описом специфічного стану. Інша стратегія впливає із намагання створити інтерпретацію, де кількість позасюжетних елементів характерно зростає.

Таким чином, *нاراتивізація подій сновидіння* здійснюється через залучення двох різноспрямованих *стратегій*. Перша полягає у тяжінні до об'єктивного опису досвіду сновидіння. Ця стратегія передбачає добір вербальних засобів з метою передати сюжет та відчуття так, як на думку наратора вони були їм отримані. Друга стратегія полягає в інтерпретації сновидіння, а саме спробі раціоналізувати його сюжет або додати коментарі стосовно нереальності окремих елементів.

Ступінь виразності інтерпретації може відрізнитись в окремих переказах сновидінь. Деякі наративи не мають експліцитних інтерпретативних елементів. У інших наративах збільшується кількість інтерпретативних елементів у різному вигляді. Такі інтерпретативні елементи включають: орієнтації на знання про реальний світ, зокрема у відборі релевантних для

переказу деталей та описі перемішаних категорій; позанаративні коментарі про деформованість сценарію або фрейму сновидіння; структурну (ре)організацію подій сновидіння за наративною логікою; інтерпретацію із аналізом індивідуальних знань, думок, або психологічного стану та культурних символів тощо.

Відбір релевантних для переказу деталей ілюструє те, що навіть формальне тяжіння до об'єктивності залучає інтерпретацію. Це пояснюється тим, що автор все одно здійснює певний відбір подій та вражень сновидіння, які, на його думку, заслуговують уваги, опираючись на свої знання про світ та про сценарії реального життя.

Література

1. Ковальзон В. Наука о сне и сновидениях в XXI веке // Комментарии. 2017. Вып. 29. С. 46–62.
2. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер». 2001. 656 с.
3. Шейгал Е. И. Многоликий нарратив // Политическая лингвистика. 2007. Вып. 22. С. 86–93.
4. Herman D. Narrative theory and the sciences of mind // Literature Compass. 2013. Вып. 10(5). С. 421–436.
5. Rupprecht C. S. Dreaming and the impossible art of translation // Dreaming. 1999. Vol. 9(1). P. 71–99.
6. Tjupa, V. Narrative Strategies // The Living Handbook of Narratology. Hamburg: Hamburg University. URL = <http://www.lhn.uni-hamburg.de/article/narrative-strategies>
7. Velleman J.D. Narrative Explanation // The Philosophical Review, 2003. Vol. 112(1). P. 1–25.

**ОСОБЛИВОСТІ
ПОЧАТКОВОЇ ТА ЗАВЕРШАЛЬНОЇ
ФАЗ ДІАЛОГУ
В ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Я. Г. Нікулімова (Харків)

Діалог є яскравим прикладом соціальної взаємодії, головною функцією якого є встановлення та підтримка соціальних відносин, сигналізування про свою належність до певної групи в суспільстві. Сфера суспільної діяльності накладає обмеження на мову, стиль та спосіб спілкування [1]. Відомо, що спілкування, опосередковане соціальними інститутами продукує функціонально-диференційовані дискурси. Отже, за функціональною ознакою виокремлюють такі типи інституційного дискурсу, як науковий, масово-інформаційний, політичний, релігійний, педагогічний та ін. [1; 4].

ПД визначається як навчальна взаємодія викладача та студента, вчителя та учня, процес якої ґрунтується на соціально-психологічних положеннях, які характеризуються єдністю суспільних, міжособистісних відносин, контактів і взаємодій [3]. За своїми аксіологічними характеристиками ПД орієнтований на національні й соціокультурні доміанти суспільства, на його національну освітню доктрину, норми і традиції спілкування, виховання суспільної поведінки [2, с. 263–265].

Як вказують дослідники, в офіційно-діловому стилі мови втілюється інформативно-пізнавальний тип мислення, для якого характерними є конкретність, точність, лаконічність висловлювань, якісність, недвозначність, вольова модальність висловлювань, дотримання «мовних стандартів» [4].

Особливою рисою ПД є його зорієнтованість «всерединою», на сам дискурс, тобто, передаючи учневі знання про моральні та інші норми та цінності, мовленнєва діяльність вчителя базується на необхідності відповідати певним критеріям та стандартам, важливішим з яких є культура мовлення [3, с. 57].

ПД може демонструвати як жорстко структуровані мовленнєві події (урок, лекція, залік, екзамен) так і м'яко структуровані різновиди (консультації, бесіди, наукові індивідуальні консультації) [2, с. 264].

Приклад ІВ у жорстко-структурованій мовленнєвій події у ПД: (викладач, заходячи до класу на підсумковий урок, під час дзвоника, встановлює контакт з аудиторією)

(1) *Mr. Pipino came in with his usual sullen expression, put down his things on the desk, examined students severely and said:*

– ***Good morning!*** *I ask not to forget that you can't twist and talk during my lessons.*

– ***Good morning!*** (10)

Функція встановлення контакту реалізована за допомогою ІВ-1, проксемічного (*came in*) та кінесичного (*put down his things on the desk, examined students severely*) НВК.

Приклад ЗВ у жорстко-структурованій мовленнєвій події у ПД: (закінчуючи іспит, вчитель розмикає контакт із студентами)

(2) *The teacher stood up, took his things and said frowningly:*

– ***Oh, thank goodness, the lesson is over. Don't forget your notes and be quiet during the break! You may be free.*** (12)

Функція розмикання мовленнєвого контакту реалізована за допомогою конфігурації ЗВ: ЗВ-2 (асертив) + ЗВ-2 (директив) + ЗВ-2 (директив); проксемічного (*stood up*), кінесичного (*took his things*) та просодичного (*said frowningly*) НВК.

Отже, за кількісними показниками ІВ / ЗВ, розподілені таким чином, складають:

Стереотипні загальнокультурні ІВ – 58,5%; ЗВ – 61%.

Ситуативні ІВ – 38%; ЗВ – 35%.

Нестереотипні тематизовані ІВ – 3,5%; ЗВ – 4%.

Результати дослідження свідчать про те, що варіювання характеристик ініціальних та завершальних висловлювань у діалогічному ПД безпосередньо пов'язано із регістром його спілкування, формальністю комунікативної ситуації, та статусом комунікантів. Визначаємо, що більшість ІВ (58,5%) належить до стереотипних загальнокультурних, а найменша

кількість (3,5%) – до нестереотипних тематизованих висловлювань. Серед ЗВ більша кількість (61%) свідчить про перевагу стереотипних загальнокультурних над іншими типами ЗВ, а найменша (4%) – засвідчує наявність нестереотипних тематизованих завершальних висловлювань в ПД. Тобто, важливою складовою комунікації у ПД є дотримання вимог мовного етикету та вміння ввічливо розпочати / завершити мовленнєвий контакт.

Література

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 410 с.
2. Пасинок В. Г. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен // Інтерактивність педагогічного дискурсу. Харків, 2005. С. 263–294.
3. Пасинок В. Г. Учитель і слово: технологія підготовки майбутнього педагога : навч. посібник. Харків : Константа, 2004.
4. Шпак О. В. Типологія ініціальних та завершальних висловлювань в англomовному діалогічному дискурсі // Вісник ХНУ. 2007. № 773. С. 72–75.

**ЗАСОБИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ
У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

А. С. Ольховська (Харків)

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінив спосіб, у який працюють сучасні перекладачі, а також зумовив появу нових сфер, які дозволяють випускникам перекладацьких відділень реалізувати себе як фахівців. До таких сфер, зокрема, належить локалізація, яку розглядають як процес адаптації продукту або контенту до потреб певного ринку, що, у свою чергу, передбачає: виконання перекладу, пристосування графіки, підлаштування контенту під смаки та споживчі уподобання інших ринків, адаптація дизайну та макетів для правильного відображення тексту, перетворення одиниць вимірювання, використання місцевих форматів для дат, адрес та номерів телефонів, вирішення питань, пов'язаних з місцевими нормативними актами та вимогами законодавства [3]. Обсяг ринку локалізаційних послуг постійно зростає, а тому дослідники [1] відзначають важливість формування у майбутніх перекладачів навичок й умінь здійснення проектів з локалізації.

На професійному рівні локалізацію зазвичай здійснюють за допомогою спеціального технічного інструментарію – засобів локалізації (localization tools), які являють собою програмне забезпечення, що містить низку модулів (управління проектами, редактор, пам'ять перекладу, управління термінологією, машинний переклад, забезпечення якості) та уможливорює швидке й ефективно здійснення проекту з локалізації.

Засоби локалізації поділяються на пропріетарні (платне використання) та вільні (безкоштовне використання), а також на десктопні (призначені для встановлення безпосередньо на комп'ютер) та хмарні (призначені для використання у форматі Інтернет-сервісів). До десктопних засобів локалізації належать SDL Passolo, Alchemy Catalyst та MULTILIZER, а до хмарних –

GetLocalization, LocalizeDirect, OneSkyApp, POEditor та багато інших.

Ключові переваги використання засобів локалізації включають:

- значне пришвидшення виконання проекту;
- усунення суттєвої кількості рутинної роботи;
- ефективне управління проектом, включаючи відстеження термінів його виконання;
- робота з файлами багатьох форматів;
- повторне використання попередньо перекладених текстів;
- автоматичний пошук термінології;
- забезпечення контролю якості дозволяє провести оцінку не лише лінгвістичної, а ще й технічної сторони проекту з локалізації.

Основним недоліком згаданих засобів виступає їх вартість, а також можлива несумісність з файлами певних форматів.

Формування навичок й умінь здійснення проектів з локалізації має свої особливості. Узагальнюючи підходи дослідників [2] та спираючись на власний досвід відзначимо наступні:

- повне занурення у професійну діяльність: замість того, щоб перекладати окремі документи, доцільно виконувати повноцінні проекти з локалізації, причому розподіливши ролі між студентами (замовник, директор локалізаційної компанії, перекладач, редактор, тощо);
- повне переведення процесу навчання у хмарні середовища (використання як хмарних засобів локалізації, так і хмарних платформ для завантаження навчальних матеріалів та інтерактивної взаємодії усіх учасників процесу навчання);
- використання засобів локалізації у першу чергу як провідного інструменту із забезпечення якості (навіть невеликий та легкий проект з локалізації доцільно використовувати засобами локалізації, оскільки саме завдяки їм можна забезпечити максимальну якість – перевірка на лінгвістичну та технічну однорідність);

- зміщення акценту з власне перекладацьких навичок на навички управління проектами з локалізації, забезпечення якості проекту з локалізації тощо (більшість випускників перекладацьких відділень дуже часто працюють не перекладачами, а менеджерами проектів, менеджерами із забезпечення якості тощо);
- активне залучення студентів до перекладацької спільноти, формування навичок й умінь самопрезентації у професійних соціальних мережах, що забезпечить їм у подальшому можливість ефективно знайти роботу у компаніях з локалізації;
- використання під час навчання не одного, а мінімум декількох засобів локалізації з метою забезпечення гнучкості сформованих навичок;
- навчання локалізації, як засобу задоволення потреб замовників, що обумовлює повне дотримання вимог замовника у всіх аспектах проекту.

Таким чином, доходимо висновку, що володіння засобами локалізації є важливою складовою технологічного компоненту фахової компетентності перекладача, а отже потребує розробки відповідного курсу, що й становить перспективу наших подальших досліджень.

Література

1. Амеліна С. М., Тарасенко Р. О. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в аспекті підготовки до здійснення процесів локалізації програмних продуктів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Том 53, №3. С. 49–60.
2. Muegge U. Teaching Localization: Six Practices That Make a Difference. URL : <https://www.linkedin.com/pulse/20140617121853-3987842-teaching-localization-six-practices-that-make-a-difference> (дата звернення: 22.01.2020).
3. What is Localization? URL : <https://www.gala-global.org/industry/intro-language-industry/what-localization> (дата звернення: 22.01.2020).

**АНГЛОМОВНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС
КЛЮЧОВИМИ КОНЦЕПТАМИ**

Н. А. Олійник, О. Ю. Коваленко (Харків)

У зв'язку зі зростаючим значенням і впливом концептосфери ЕКОНОМІКА на життя сучасного суспільства, опис концептів економічного дискурсу набуває особливої важливості для розуміння «причин духовної культури» [3]. Перманентний характер економічної нестабільності світових ринків змушує дослідників звертатися до вивчення концептосфери ЕКОНОМІКА в цілому, так і її концептів ЕКОНОМІЧНА КРИЗА / ECONOMIC CRISIS, НЕСТАЧА / SCARCITY та ГРОШІ / MONEY, зокрема, як «базових концептів культури, що беруть участь в категоризації світу сьогодні» [4, с. 661].

Аналіз лінгвокультурних концептів в «тришаровій» структурі (по Степанову Ю. С.) [4, с. 41–44], передбачає визначення (1) передконцептуальних характеристик концептів шляхом встановлення архетипів, які беруть участь в їх концептуалізації, етимологічної основи й еволюції значень імен концептів для встановлення етимологічного шару, а також (2) понятійної складової за даними лексикографії та (3) образно-ціннісної складової за даними дослідження сучасного англомовного економічного дискурсу ЗМІ 2000-х років.

Узагальнення лексикографічних відомостей дозволяє представити етимологічний шар концептів як множинність значень репрезентованих відповідними лексемами-полісемантами *crisis (n.)*, *scarcity (n.)*, *money (n.)*. Вони реалізують значення, профільовані в домені НАУКА (субдомени ЕКОНОМІКА і ТОРГІВЛЯ, МАТЕМАТИКА) а також ВЛАСНІСТЬ (субдомен БІДНІСТЬ), що визначає їх термінологічний характер. Разом з етимологічним шаром та психологічними архетипами САМІСТЬ, ТІНЬ, АНІМА й АНІМУС, ВОДА, ТРАНСФОРМАЦІЯ концепту ЕКОНОМІЧНА

КРИЗА / ECONOMIC CRISIS), САМІСТЬ, ТІНЬ концептів НЕСТАЧА / SCARCITY та ТІНЬ і ВОДА концепту ГРОШІ / MONEY, які є передконцептуальною основою концептів, внутрішня форма та семантичні ознаки імен концептів мотивують їх когнітивні характеристики. Вони лежать в основі формування засобів актуалізації зазначених концептів в англомовній картині світу, визначають його понятійну й образну складові, реалізуючись в дискурсі метафоричними та метафтонімічними моделями як «лінгвокогнітивні механізми формування» концептів [1, с. 11].

Абстрактний характер термінологізованих концептів обумовлює особливу значущість непрямих засобів їх об'єктивації, за допомогою яких «... можна зрозуміти абстрактні сутності» [2, с. 61], про що свідчить високий рівень метафоричного і метонімічного переосмислення концептів ЕКОНОМІЧНА КРИЗА / ECONOMIC CRISIS та НЕСТАЧА / SCARCITY. Образна детермінологізація економічних термінів зумовлена, з одного боку, запозиченим характером, загальновідомістю, тривалим функціонуванням у мові, а з іншого – специфічною рисою економічного дискурсу – «чутливістю економічної системи до інформації, яка може надходити ззовні <...> і її мінливістю в результаті її засвоєння і переробки людиною» [5, с. 185].

Одержані результати і висновки є перспективними для подальших досліджень у галузі когнітивної лінгвістики, діахронічної семантики та у вивченні інших концептів англомовного економічного дискурсу та їх історичного варіювання у лінгвокультурному напрямку.

Література

1. Белехова Л. И. Архетип, архетипный смысл, архетипический образ в лингвокогнитивном освещении (на материале стихотворных текстов американской поэзии) // Наук. вісник Дрогобиц. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки» (мовознавство) : зб. наук. пр. № 3. Дрогобич, 2015. С. 6–16.

2. Воркачев С. Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа. Краснодар : Кубан. гос. технолог. ун-т, 2002. 155 с.
3. Зиммель Г. Философия денег [Электронный ресурс]. URL : http://www.srifest.com/book_897_chapter_13_Georg_Zimmel_FILOSOFIJA_DENEG.html. 8
4. Степанов Ю. С. Константы // Словарь русской культуры; [3-е изд.]. М. : Акад. Проект, 2004. 991 с.
5. Тарасова Е. В. К проблеме экономического дискурса в лингвистике // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. 2004. №. 635. С. 183–187.

ІННОВАЦІЙНІ ЖАНРИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

І. О. Паненко, О. М. Шестакова (Харків)

Більшу частину досліджень сучасної лінгвістики присвячено вивченню дискурсу. Спираючись на когнітивно-комунікативний підхід, під дискурсом ми розуміємо інтегральний феномен, розумово-комунікативну діяльність, що протікає в широкому соціокультурному контексті; вона є сукупністю процесу та результату, характеризується континуальністю та діалогічністю [1, с. 28].

В. І. Карасік розрізняє особистісно-орієнтований дискурс (побутовий, буттєвий) та інституціональний дискурс (політичний, діловий, масово-інформаційний, рекламний, науковий, релігійний, спортивний, медичний, педагогічний дискурс [2, с. 302]. Педагогічний дискурс відносять до інституціональних форм спілкування, бо він організований у межах певного соціального інституту (учбовий заклад), має певну мету (соціалізація нового члена суспільства), характеризується статусно-рольовими характеристиками учасників спілкування (вчитель – учень).

Жанри педагогічного дискурсу тісно пов'язані з його стратегіями [3, с. 63], та можуть бути письмовими (монографії, розклади уроків, навчальні програми) або усними, мовленнєвими (лекції, реферати, повідомлення, пояснення, коментування). Урок є основною формою педагогічної взаємодії як письмових, так і мовленнєвих жанрів. Підставою для класифікації жанрів є тип уроку (пояснення нового матеріалу, підсумкове узагальнення і т. ін.), комунікативна мета (слово про відкриття/вченого, вступне висловлення до нової теми), педагогічна традиція (бесіда, розповідь, відгук на письмову роботу учня тощо), специфіка навчального предмету (хронологічна розповідь, розповідь-опис малюнка, визначення, доказ, оціночне судження, коментар).

Останнім часом у сучасному педагогічному дискурсі все частіше використовуються інноваційні його жанри, такі як жанр презентацій, подвійних або дуальних уроків у середній школі, кейс-уроків, ігор / ігрових технологій, музичного театру. Окремо слід зазначити використання жанру *e-learning*, що інтегрує знання та інформацію з цифрових технологій, орієнтацію на потреби особистостей, можливий доступ до знань з будь-якого місця у будь-який час.

Література

1. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під загальн. ред. Шевченко І. С. : монографія. Харків : Константа, 2005. 356 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс [Текст]. М. : Гнозис, 2004. 390 с.
3. Милованова Ж. В. Жанрово-речевые особенности педагогического дискурса // Языковая личность: жанровая речевая деятельность: тез. докл. науч. конф. Волгоград, 6–8 октября, 1998. С. 63–64.

ВИТОКИ ПОНЯТТЯ ЛИЦАР / ЛИЦАРСТВО

О. М. Петегурич, І. В. Змійова (Харків)

В історичних дослідженнях існує хронологічна типологія європейського лицарства: «феодалне», або «воєнне», лицарство IX–XI ст., «духовне» лицарство епохи хрестових походів та «куртуазне» періода «осені середньовіччя».

Культурна передісторія лицарства включає декілька елементів, серед яких – язичницький варварський розбій, скандинавські легенди, образи давньогрецьких героїв, спартанські воєнні традиції, тексти про завойовників-македонців. Змішання в культурній пам'яті історичних реалій та міфологем забезпечувало сугестивну силу лицарського ідеалу. Поряд з християнськими віруваннями ментальність лицарів містила більш давній пласт дружнього етосу, який визначав їхню поведінку [5, с. 6–7].

Історик-медієвіст Жорж Дюбі помітив, що для того щоб дізнатися про виникнення лицарів, треба досліджувати терміни, якими вони позначалися у джерелах. На основі аналізу грамот він показав, що терміни *fidelis* (вірний) та *vassus*, *vassalus* (початково «раб»), застосовувалися з епохи Меровінгов (V–VIII ст.) для позначення дружинників та збройних слуг правителів, близько 971 року були замінені у джерелах терміном *miles*. Вживання у джерелах X століття визначень *miles* (лицар) та *militēs* (воїни) натомість *vassus* та *fidelis* свідчать про соціальне оформлення лицарського стану [4, с. 3].

У 971 р. з'явився титул лицаря, починаючи з 1030 р. поширився васальний договір, а у 1032 р. зникло поняття *nobilis* (знатний), для звільнення місця поняттю *militēs* (лицар). До 1075 р. лицарство, з початку група, яка відрізнялася багатством та способом життя, стало спадковою кастою, істинною знаттю [2, с. 92].

У лицарському середовищі сила починає розглядатися як якість, яка дає змогу її власнику розраховувати на відповідний соціальний зріст. На наступних етапах формування лицарського

ідеалу фізична сила не тільки зберігається як військова чеснота, але актуалізується, розвивається та аристократизується, сприймається як елітарна якість та перетворюється у доблесть – атрибут високого соціального статусу.

В Англії право посвячувати у лицарі (knight) рано стало прерогативою корони. Генріх III та Едуард I потребували обов'язкового посвячення у лицарі від будь-якого ленника, володівшого щорічним доходом з землі не нижче 20 фунтів.

Перетворення ранньосередньовічного *militēs* у лицаря «класичного» Середньовіччя виражалось у володінні ним високої соціальної гідності та виробленні елітарної самосвідомості. Незважаючи на очевидну розбіжність між дійсністю та її поетичним перетворенням, це неминуче супроводжувалося процесом героїзації і міфологізації лицарського стану, що знайшли своє відображення в «королівських дзеркалах», генеалогії знатних родів, римованих хроніках, лицарських романах, *chansons des gestes*, поезії труверів, трубадурів та міннезінгерів [1, с. 172].

Коли лицарська ідея почала відриватися від свого носія і перетворюватися в культурний ідеал, який затверджувався не тільки в середовищі аристократії, а й поширювався на більш широкі кола суспільства, тоді поняття «лицарський», «придворний» стають спільними ціннісними уявленнями [3, с. 422].

Стародавні військові принципи на ґрунті європейського християнства породили унікальний лицарський етос, який в свою чергу, будучи відтвореним в різних пізніших епохах, що не відроджувався, але впливав на виникнення джентльменства, «християнолюбивого воїнства», романтизації мандрівництва, ігр у лицарство та інших культурних форм [5, с. 15].

Література

1. Гуревич А. Я. Индивид и социум на Средневековом Западе : Alexandria, 2009. 415 с.
2. Жак ле Гофф. Цивилизация Средневекового Запада: М. : Прогресс, 1992. 376 с.

3. Ницше Ф. К. Генеалогии морали // Ницше Ф. Соч.: В 2 т. Т. 2. М. : Мысль, 1990. 429 с.
4. Смирнова Е. Д. Нобилитет как феномен западноевропейского средневековья (историко-историографический аспект): моногр. // Истор. фак. Белорусского государственного университета им. В. А. Федосика. Минск. 449 с.
5. Щеглова Л. В. Образ благородного всадника: культурные модели: монография / под общ. ред. Л. В. Щеглова, Н. Р. Саенко. М.: МГОУ, 2010. 189 с.

МАНПУЛЯЦІЯ ТА СПОСОБИ КОНСТРУЮВАННЯ ТЕКСТІВ МЕДІАДИСКУРСУ

І. І. Пірог, Л. І. Ізотова (Харків)

Термін «медіалінгвістика» об'єднує групу досліджень, присвячених функціонуванню мови в засобах масової комунікації. У сучасній науковій літературі медіадискурс трактують як тип мовленнєвої діяльності у медіапросторі, спроектований на інформування аудиторії щодо різних сфер суспільного життя засобами масової комунікації.

У широкому розумінні медіадискурс постає як репрезентація фізичної та соціальної реальності, персуазивної за своєю сутністю, внаслідок чого створюється особливий спосіб сприйняття світу й концептуалізації дійсності. Цей тип дискурсу є соціальною взаємодією медіавидань та аудиторії з одного боку, та, водночас, своєрідним конструктором реальності, втіленим у певну форму знання, – з іншого. Сконструйовані таким чином знання мають відносну істинність, а їх значимість визначається дискурсивним контекстом. У вузькому розумінні медіадискурс – це сукупність текстово-візуальних повідомлень, зорієнтованих на формування суспільної думки.

Таким чином, медіадискурс – це тематично сфокусована, соціокультурно обумовлена мисленнєво-комунікативна діяльність у дискурсивному просторі, створеному засобами масової комунікації [2, с. 356].

Принциповою ознакою медіадискурсу є те, що окрім виробництва певних знань, оцінок та образів як результату мисленнєво-комунікативної діяльності він створює уявлення про способи їх трансляції.

Аналіз різних способів та вербальних засобів конструювання дискурсивної реальності в медіапросторі свідчить, що ряд медіатекстів породжується в дискурсивному середовищі, де стратегії адресанта мімікують з орієнтацією на

ті параметри комунікативного середовища, які підпорядковуються перш за все комунікативним інтенціям адресата [1, с. 122–184]. Говорити про мімікрію дискурсивних стратегій доцільно в контексті міркувань про трансформацію дискурсивних стратегій.

У цьому контексті очевидно, що трансформація інформації при маніпулюванні відбувається у широкому дискурсивному контексті та є актуальною перш за все для колективного адресата. В той же час орієнтація змістовної, формальної та функціональної організації на колективного адресата жодним чином не виключає суто індивідуальних суб'єктивних інтерпретацій тексту окремими адресатами, яким притаманна єдина колективна, але різна особистісна ідентичність. Тому з урахуванням індивідуальних особливостей одиничного суб'єкта, а також діалектики його особистісної та колективної ідентичності в різних дискурсивних умовах доцільно говорити про мімікрію дискурсивних стратегій.

Трансформація та мімікрія дискурсивних стратегій явища не тотожні перш за все тому, що не тотожними є такі значимі для комунікантів комунікативно-когнітивні параметри, як цілепокладання, орієнтація в дискурсі на тип комуніканта, ступінь невизначеності відповідних комунікативних ситуацій відомостей, що повідомляються в дискурсі, та інші.

Окрім того, типам комунікативного простору, в якому відбувається трансформація і/або мімікрія стратегій, притаманні різні характеристики. Так, наприклад, при трансформації стратегій це є сукупністю окремих комунікативних подій, що представляють собою різні фази розвитку однієї події. Мімікрія стратегій простежується в межах однієї комунікативної події та в одному тексті, що фіксує результат дискурсивної діяльності. Тобто, комунікативна мета, наприклад, інформування, коментар, аргументація та інші – є незмінною і для комунікантів. Однак спосіб досягнення цієї мети варіюється з урахуванням комунікативних умов, мімікуючи у запит інформації, пояснення, розповідь, опис, наратив та інше. Таким чином, адресант може утримувати увагу адресата, задовольняти

його комунікативні запити і навіть сприяти розширенню відомостей про світ.

При трансформації дискурсивних стратегій адресант значною мірою усвідомлює результат комунікативної взаємодії. При мімікрії адресант, враховуючи інтереси адресата з конкретними характеристиками, може обирати спосіб взаємодії інтуїтивно, з опорою на наявний у нього комунікативний досвід, не відмовляючись при цьому від своєї мети, хоча і не завжди досить чітко її усвідомлюючи.

Окрім того, мета при трансформації дискурсивних стратегій має довготривалий характер, при мімікрії – короткостроковий. Це обумовлено відмінностями розвитку комунікативних і когнітивних процесів при трансформації та мімікрії, при трансформації на певному етапі комунікативного процесу комунікантові необхідно переструктурувати свою діяльність з метою реалізації своєї мети, а при мімікрії – пристосуватися до актуальних умов.

При трансформації стратегій адресант не змінює мету своєї діяльності, при мімікрії відбувається підміна однієї комунікативної мети іншою. І якщо для характеристики адресата ця обставина не є значимою, то при аналізі діяльності адресанта мімікрія, тобто підміна одного іншим до умов, що змінилися, необхідна, оскільки вона враховує поліваріантність розвитку дискурсу на різних етапах.

Отже, вивчення мімікрії дискурсивних стратегій дозволяє, з одного боку, розкрити цей процес, виявивши ймовірні закономірності, а, з іншого боку, виявити чинники, вплив яких виявляється вирішальним при тих чи інших рішеннях адресанта

Література

1. Гришаева Л. И. Парадоксы медиалингвистики. Воронеж, 2014. 280 с.
2. Пірог І. І. ЛОГІКА VS. ЕМОЦІЇ: концептуалізація аргументації у німецькому медіадискурсі. *Концепти і контрасти*. Одеса, 2017. С. 355–362.

**ФОН І ФІГУРА
В ЧОТИРЬОХКОМПОНЕНТНИХ
СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ
ІЗ ВКРАПЛЕННЯМ СУРЯДНОСТІ**

**(на матеріалі публічних промов
Б. Обама і Д. Кемерона)**

А. Ю. Понікарьова (Харків)

У контексті когнітивно-дискурсивної спрямованості сучасних мовознавчих студій увага дослідників все частіше фокусується на механізмах мовленнєвого впливу, серед яких ключовим є управління увагою аудиторії.

Чотирьохкомпонентні складнопідрядні речення із вкрапленням сурядності в публічних промовах Б. Обама і Д. Кемерона будуються на основі різних конфігурацій трьох базових структурно-семантичних типів синтаксичного зв'язку: структурно-сміслового інкорпорування, смислового інкорпорування та ланцюжкового приєднання [1].

Структурно-сміслові і сміслові інкорпорування є зв'язками підрядності.

При **структурно-смісловому інкорпоруванні** клауза, яка йде першою в синтагматичному ланцюжку (як правило, головна), демонструє як структурну, так і сміслову незавершеність, що усувається наступною (підрядною) клаузою; має місце фіксована позиція клауз.

При **смісловому інкорпоруванні** позиції головної та підрядної клауз в синтагматичному ланцюжку не фіксовані; вони зберігають відносну структурну повноцінність, хоча підрядній клаузі властива смістова незавершеність, що усувається головною клаузою.

Ланцюжкове приєднання є зв'язком сурядності: предикації структурно автономні; порядок слідування предикацій фіксований. Термін «приєднання» відображає відносну структурну автономність предикацій, що об'єднуються в складні речення, на контрасті з терміном «інкорпорування»,

що акцентує структурну та/або смислову взаємозалежність таких предикацій.

Когнітивний аналіз складного синтаксису Д. Кемерона і Б. Обами здійснюємо в термінах когнітивних операцій управління увагою [2; 4; 5]. Результати аналізу комунікативного потенціалу виділених структурно-семантичних типів складних речень в термінах когнітивних операцій управління увагою (сфера уваги / фон і фокус уваги / фігура) показують, що структурно-семантичний тип зв'язків між предикаціями складних речень визначає лінійність / нелінійність схеми розподілу уваги.

Смислове інкорпорування задає нелінійну схему зміни фону і фігури (фокусу уваги). Нелінійна схема порушує автоматизованість сприйняття мовлення, зосереджуючи увагу на каузальних залежностях пропозицій предикацій складних речень.

Структурно-смислове і ланцюжкове приєднування сурядності забезпечують лінійну схему зміни фону і фігури (фокусу уваги). Лінійна схема відповідає природній лінійній динаміці розгортання синтагматичного ланцюжка мовлення й відтак сприяє його ритмізації і автоматизує сприйняття.

1. Взаємодія структурно-смислового інкорпорування і ланцюжкового приєднування в чотирьохкомпонентних складнопідрядних реченнях із вкрапленням сурядності відбувається за наявності або відсутності спільної точки референції (point of reference), тобто ініціального фокусу уваги, що відкриває доступ до сутностей, які перебувають в рамках сфери уваги (за Р. Ленекером [3, ch. 6]), співвідносного із членом попередньої клаузи, від якого структурно і семантично залежить підрядна клауза означення.

1.A. Ініціальна позиція головної клаузи: [Головна клауза [[підрядна предикативна клауза], [предикативна клауза] and [предикативна клауза]]] – [M=G/F [=F/G], [S=F/G] and [=F]] (тут і далі: M – головна клауза (main clause); S – підрядна клауза (subordinate clause); G – фон (ground); F – фігура (figure)).

Наприклад: *It's why our food is safe to eat, our water is safe to drink, and our air is safe to breathe* [19]; *And this is why we mobilize the international community to protect the Libyan people from Colonel Gadhafi's regime, why we will continue to enforce U.N. resolutions with our allies and why we restate our position much more* [2].

У цій конфігурації головна клауза служить фоном для інтерпретації пропозиційного змісту трьох підрядних клауз, з'єднаних ланцюжковим приєднуванням (сурядний зв'язок: додавання інформації). Оскільки і при структурному інкорпоруванні, і при ланцюжковому приєднуванні спостерігається лінійна схема зміни фону і фігури, з кожною наступною предикацією фокус уваги просувається вперед, в кінець синтагматичного ланцюжка.

1.Б. [Головна клауза (точка референції) [підрядна клауза означення [[підрядна клауза додатку], (додавання) [підрядна клауза додатку]]]] – [M (PR)=G/F [S=F/G [[S=F/G], [S=F]]]].

Наприклад: *First of all, there are those who say there has been too little progress, that the Arab Spring has produced few tangible improvements in people's lives* [1].

Пропозиція головної клаузи цього складнопідрядного речення має актанта, вираженого займенником *those*, який відсилає до референта, який є спільним для головної і означальної клауз. Означальна клауза, в свою чергу, має додаток, виражений двома клаузами додатку, поєднаними сурядними відношеннями додавання інформації. Зміна фону і фігури має прогресивний характер.

2. Взаємодія структурно-сміслового, смислового інкорпорування і ланцюжкового приєднування.

2.А. [Головна клауза [підрядний блок додатку = [[голова клауза] not just підрядна клауза причини but (включення) підрядна клауза причини]]] – [M=G1 [S=F1: [[M=F2/G2] not just S=F2/G2 but S=F2/G2]]].

Наприклад: *And she told me she's earning her degree in biotechnology now, at 55 years old, not just because the furniture*

jobs are gone, but because she wants to inspire her children to pursue their dreams, too [3].

Пропозиційний зміст головної клаузи служить фоном для інтерпретації пропозиційного змісту трьох наступних клауз, які складають блок додатку. В середині блоку клаузи причини, об'єднані сурядними відношеннями включення за допомогою двохкомпонентного з'єднувального елемента, служать фоном для інтерпретації змісту головної клаузи блоку. Відповідно, спостерігається репресивний рух фокусу уваги, зумовлений необхідністю утримувати у сфері уваги пропозиційний зміст головної предикації, і, одночасно, прогресивний рух фігури в кінець ланцюжка.

Таким чином, чотирьохкомпонентні складнопідрядні речення із вкрапленням сурядності в публічних промовах Б. Обама та Д. Кемерона будуються на основі взаємодії структурно-сміслового та смислового інкорпорування і ланцюжкового приєднання. Роль базового зв'язку відводиться підрядності. За взаємодії структурно-сміслового інкорпорування і ланцюжкового приєднання має місце прогресивний рух фігури, характерний для цих типів зв'язку. За взаємодії смислового інкорпорування і ланцюжкового приєднання напрямок руху фігури визначається місцем головної клаузи у синтагматичному ланцюжку.

Література

1. Мартинюк А. П., Поникарева А. Ю. Когнитивно-дискурсивний інструментарий аналізу складноподчиненого синтаксиса англоязычного политического дискурса // Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. ст. 2013. № 7. С. 68–80. URL : <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no7-2013/martynuk-a-p-ponikareva-a-u>.
2. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar : Theoretical prerequisites. Stanford : Stanford niversity Press, 1987. Vol. 1. 395 p.

3. Langacker R. W. Grammar and conceptualization. Berlin : Mouton de Gruyter, 1999. 433 p.
4. Talmy L. Semantic structures in English and Atsugewi. Ph.D. dissertation, Department of Linguistics, Un-ty of California, Berkeley, 1972.
5. Talmy L. Toward a cognitive semantics. Cambridge (Mass.); L. : A Bradford Book, The MIT Press, 2000. Vol. 1. Concept Structuring Systems. 565 p.

Ілюстративна література:

1. Cameron 4 = David Cameron's address to the United Nations General Assembly; September 26, 2012. URL : www.gov.uk/government/speeches/david-camersons-address-to-the-united-nations-general-assembly
2. Cameron 3 = President Obama & Prime Minister Cameron Joint Press Availability; May 25, 2011. URL : <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1105/25/se.01.html>
3. Obama 2 = President Barack Obama's State of the Union address; January 25, 2011. URL : <http://www.americanrhetoric.com/barackobamaspeeches.htm>

ЛУДИЧНО-ТЕКСТОВЕ ПОЛЕ НІМЕЦЬКОЇ СКОРОМОВКИ

А. М. Приходько (Запоріжжя)

Як відомо, скоромовка (СМ) – це «народно-поетичний твір, побудований на поєднанні звуків, що утруднюють швидку й чітку вимову слів» [1, с. 384], «вигадана фраза з добором звуків, важким для вимови, жартівлива примовка, різновид мовлення з повторенням та перестановкою одних і тих самих літер чи складів, плутаних чи важких для вимови» [3, с. 8]. У німецькій лінгвокультурі СМ (*Zungenbrecher* – букв. «язиколомка») вважається «такою послідовністю слів, яка викликає значні артикуляційні труднощі, а при швидкій вимові – помилки» [5, с. 812]. Тож з огляду на свою жанрово-мовленнєву природу СМ постає як ігрова текстова форма малого жанру (паремія), в якій закріплені уявлення народу щодо устрою світу, побутових, виробничих та ін. відносин між людьми у процесі діяльності.

На цьому тлі зазвичай говорять про окремі тематико-ідеографічні групи СМ, в яких актуалізуються антропоморфізм (*Hans hackt Holz hinterm Haus; Drei dicke dumme Damen donnern durch das dicke doofe Dorf; Kochen königliche Köche kleine Klöße, werden kleine Klöße von königlichen Köchen gekocht*), зооморфізм (*Hundert hurtige Hunde hetzen hinter hundert hurtigen Hasen her; Sieben Ziegen blieben liegen, Sieben Fliegen flogen weg*), предметоцентризм (*Mein Spitzer spitzt Stifte spielend spitz. Spitz spitzt mein Spitzer spielend Stifte; Braune Bürstenborsten bürsten besser; Ein Linienschiff, ein Linienschiff, das ist ein Schiff, das Linien schiff und wenn es keine Linien schiff, dann ist es auch kein Linienschiff*), абстракціонізм (*Der Zweck hat den Zweck den Zweck zu bezwecken, und wenn der Zweck den Zweck nicht bezweckt, dann hat der Zweck überhaupt keinen Zweck*) і багато інших виявів світу людини і людини у світі.

Спостереження над тематично-ідеографічною матрицею німецької СМ дозволяє говорити про найбільш репрезентативні явища, які віддзеркалені у СМ і складають шар їх змістового

навантаження. Так, відсоток СМ, які безпосередньо або опосередковано пов'язані з людиною та її діяльністю, складає біля 60%. СМ, в яких відбито явища живої та неживої природи, спостерігаються у приблизно 30% випадків. Це пов'язано з і відтворенням у СМ різних сфер життя людини. Проте слід наголосити, що навіть у природоцентричних СМ, підборі образів і ситуацій простежується антропоцентричність людської свідомості. Більш того, СМ нерідко постає як транслятор певної лінгво- і етнокультурної інформації (пор. особливо (*Sechs sächsische Säufer zahlen zehn tschechische Zehen; Essener essen essener Essen; Allergischer Algerier, algerischer Allergiker*), віддзеркаленням у слові значущих для носія певної мовної свідомості тих сторін дійсності, що підлягають карнавалізації.

З цим же пов'язана і специфіка синтаксичної організації німецької СК, що постає у вигляді однореченневої структури ($\approx 80\%$) наративного типу, де рідкі випадки питальності (*Gelbe Blumen blühen beim Birnbaum – blühen beim Apfelbaum blaue Blumen?*) і директивності (*Denke nie gedacht zu haben, denn das Denken der Gedanken ist gedankenloses Denken!*) лише підтверджують правило. Підтверджує його й дуже рідкі непередикативні утворення – словосполучення *Konstantinopolitanischer Dudelsackpfeifersgeselle* або одне слово *Haifischschwanzflossenfleischsuppe*. Утім, синтаксична організація решти 20% СМ відрізняється на диво розмаїттям способів свого аранжування: тут з відносно однаковою частотністю використовуються паратактичні (*Auf dem Rasen rasen Hasen, sie atmen rassend durch die Nasen*) і гіпотактичні (*Frau von Hagen, darf ich's wagen Sie zu fragen, wieviel Kragen Sie getragen, als sie lagen krank am Magen, im Spital zu Kopenhagen?*) конструкції. Проте, наголосимо, домінантною залишається проста реченнева структура типу *Früh fressen freche Frösche Früchte*, яка складає більш половини всіх однореченневих СМ-побудов.

На тлі певної стандартизованості свого синтаксичного аранжування німецька СМ чітко й злагоджено виконує покладену на нею функцію ігрового (лудичного) фольклорно-паремійного жанру [4, с. 153]. Проте, будучи сконструйований

хоча й узуальним синтаксичним способом, цей феномен має абсолютно оригінально-настандартну фонетичну «упаковку», яка ламає будь-які стереотипні вимоги нормативності (пор.: *Zehn Ziegen zogen zehn Zentner Zucker zur Zeche Zollverein; Der Frosterfrosch frostet im Froschfroster Braunschweiger Bierbrauerburschen brauen brausiges Braunschweiger Braunbier*). Це пов'язано з приверненням уваги учасників карнавальної комунікації до забавних форм мовлення, артикулювання яких ускладнюється за рахунок використання морфо-дериваційних і мовнокреативних механізмів, які повною мірою використовують фонетичний потенціал мовного знаку. Іноді для цього залучається й нестандартний порядок слів. І хоча останній викликаний вимогами римування, він здійснює вагомий вплив на риторико-стилістичний ефект, що його чинить СМ.

Орієнтована на експеримент зі словом і реченням й розрахована на праксіологічне (діяльнісне) ставлення до тексту з боку мовця, СМ демонструє організоване у певний спосіб лудично-текстове поле з особливою структурною організацією.

Центральним елементом лудично-текстового поля СМ є акцентовано складне промовляння звукоряду [2, с. 145], яке створене морфо-дериваційними і фонетичними механізмами, реалізованими у конкретних прийомах СМ. СМ-код зазвичай ускладнюється додатковими прийомами: симетричною інверсовано-повтровою побудовою конструкцій (*Hinter Hermanns Hannes Haus hängen hundert Hemden raus, hundert Hemden hängen raus hinter Hermanns Hannes Haus*), обіграванням внутрішньої форми лексичних одиниць (*Der Flugplatzspatz nahm auf dem Flugplatz Platz*), римо-ритмічною грою (*In einem Schokoladenladen laden Ladenmädchen Schokolade aus. Ladenmädchen laden Schokolade in einem Schokoladenladen aus*).

Різноманітні прийоми словесної гри у традиційній СМ спрямовані на зближення в масштабах лаконічного простору комплексів однокорених похідних. У такий спосіб виникає ефект параномазії, яка породжує ігровий каламбур (*Lilo liebt lila Luftballons. Lina dagegen kann lila Luftballons nicht leiden*). Прийом дублювання кореня створює каламбурний СМ-звукоряд

(*Mein Spitzer spitzt Stifte spielend spitz*). Ігрова паронормазійна рима підкреслює, акцентує ключові слова у СМ. Вона також сприяє закріпленню образного характеру оформлення змодельованої побутової ситуації, що нерідко має на меті колективно-дидактичний вплив на мовлення дитини [2, с. 9].

Фонетичні прийоми у СМ спрямовані на конструювання важкого для промовляння формального ходу скоромовки. Вони сприяють насиченню лаконічного, словесно обмеженого тексту лексичними одиницями, які з огляду на їх звукову природу мінімально відрізняються одна від одної. Найбільш поширеним прийомом є зумисне зближення паронімів, що зумовлене тяжінням до звукомінімалізму.

Деякі СМ-тексти утворюють особливого роду формулювання, які в концентрованому вигляді втілюють оцінку певного факту дійсності. Орієнтація СМ на акцентування нестандартного, незвичайного звукового ряду, що створює таке лудично-текстове поле, яке має своїм наслідком карнавальне балагурство, пов'язане з експериментом над звуковою оболонкою мовного знаку – слова та речення.

Література

1. Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В. М. Кожевникова и П. А. Николаева. М.: Советская энциклопедия, 1987. 752 с.
2. Кузьменко А. О. Лінгвоспецифічні властивості інфантичних віршованих текстів (на матеріалі англословних творів для дітей дошкільного віку): автореф. дис канд. філол. наук. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 20 с.
3. Сухин И. Г. Весёлые скороговорки для «непослушных» звуков. Ярославль: Академия развития, 2002. 192 с.
4. Donalies E. Das Wortspiel // Wortbildung des Deutschen. Tübingen: Gunter Narr, 2005. S. 150–161.
5. Metzlers Lexikon Sprache / Hrsg. H. Glück. Stuttgart, Weimar: Metzler, 2000. 817 S.

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ

Г. І. Приходько (Запоріжжя)

В сучасному мовознавстві досить впливовою і активно розроблюваною є когнітивно-дискурсивна наукова парадигма [3, с. 146–158]. Активізація викликана новим етапом розвитку лінгвістичної теорії: переходом від описуючих до пояснюючих процедур. А саме зазначена парадигма дозволяє розглядати мову як функціонуючу систему знаків одночасно у двох вимірах: «Мова – Суспільство» та «Мова – Свідомість». Ще одну причину можна вбачати у зростанні ролі комунікативних технологій, в т. ч. маніпулятивного типу, розвиток яких лише в межах наукового аналізу текстоутворюючих стратегій неможливий. Сприяє поширенню терміна «дискурс» також філософія та естетика постмодерну.

Під дискурсом розуміють обов'язковий облік екстралінгвальних факторів, фактору адресанта та адресата, їх комунікативні інтенції, ролі, ситуацію спілкування.

Оскільки контекст дискурсу моделюється у формі типових прагматичних ситуацій, то способи організації їх у цілісний дискурс детерміновані дискурсивно релевантними компонентами соціального контексту і внутрішньою структурою мовця.

Звертання до організаційної архітектоники дискурсу продиктоване самою природою людського спілкування, що розуміється як пізнавальна діяльність. Подібно до того, як у здійсненні будь-якого виду діяльності ініціатива належить суб'єктові діяльності, в організації дискурсу така роль належить суб'єктові дискурсу.

Необхідно зауважити, що термін «суб'єкт» належить до сфери абстрактно категоризуючого мислення та указує на індивіда взагалі. Саме проблема суб'єкта, на думку Ю. С. Степанова, «об'єднує в наші дні лінгвістику, психоаналіз, епістемологію, логіку, філософію, історію, політологію» [1, с. 6], підтверджуючи

тим самим, що аналіз дискурсу – це мультидисциплінарна царина.

Складні моделі відношень знань та значень, які утворюються у «картині світу» мовної особистості, реалізуються в комунікації, де основну роль відіграють мотиваційні фактори. Виділені три рівні організації мовної особистості (лексика, тезаурус, прагматикон) співвідносяться з комунікативними потребами (контактною, інформаційною, впливовою) та з трьома складниками спілкування (комунікативним, інтерактивним, перцептивним).

З баченням дискурсу як ієрархічно конструйованої складної системи, що складається з трьох рівнів, а саме: формально-семіотичного, когнітивно-інтерпретуючого та соціально-інтерактивного [2, с. 7–13], нам представляється можливим побудувати інваріантну модель дискурсу.

Дискурсні можливості першого рівня включають в себе основні дії та операції семіотичної діяльності. Дискурсні можливості другого рівня відповідають за адекватне відображення фрагментів реального чи уявного світу. Дискурсні можливості третього рівня орієнтовані на доречність використання вербалізованих актів у соціальній взаємодії.

Маніфестантами комунікативних стратегій на формально-семіотичному рівні є звертання, займенники, вигуки, різноманітні стереотипні сполучення, імперативні дієслова, адверби часу моменту мовлення, тривалість / стислість мовлення, мовчання, паузи, застосування конструкцій, що полегшують декодування адресатом.

У випадках комунікативної суперечки стратегією служить топікально інтегроване, обґрунтоване й послідовне відстоювання своєї точки зору, її аргументація за допомогою вставних слів, тема-рематичної організації та інших засобів.

На когнітивно-інтерпретуючому рівні комунікативні стратегії виявляються у взаємоорієнтації адресанта та адресата на спільний або аналогічний когнітивний фрагмент тезаурусів, на спільність пресупозицій, на здатність адресата декодувати підтекст, глибинні пласти змісту. На цьому рівні стратегії мовленнєвої поведінки зумовлені «картинами світу», цінностями

і етнокультурними нормами комунікативної поведінки етносу, до якого належать співрозмовники. До стратегій даного рівня належать також прагнення до логічності, несуперечності викладу, адекватної формативності, новизни, аргументованості.

На соціально-інтерактивному рівні стратегії адресанта повинні враховувати стратегії адресата, його соціально-рольовий статус, цілі для початку спілкування, прокурсивне реагування в ході комунікації.

Адресанту необхідно не втратити увагу, зацікавлення адресата (адресатів), враховувати їх бажання, контролювати та коригувати процес комунікації, підтримувати етикетно-ритуальну поведінку, що регламентується навколишнім середовищем, де вирішальну роль відіграють екстра- та паралінгвальні фактори.

Наведена модель жодною мірою не претендує на завершеність. Вона є робочою й абстрактною схемою в тому плані, що наочно відображає один із можливих підходів до типологізації різних дискурсів. Додамо також, що множинні реляції діалогічності як усередині, так і поза межами моделі, динамізують її, допускаючи можливість її застосування в конкретних комунікативних ситуаціях.

Література

1. Степанов Ю. С. Париж – Москва, весной и утром... // Квадратура смысла. Французская школа анализа дискурса. М. : ОАО ИГ «Прогресс». 1999. С. 3–11.
2. Сусов И. П. Деятельность, сознание, дискурс и языковая система // Языковое общение: Процессы и единицы. Калинин : КГУ. 1988. С. 7–13.
3. Шевченко И. С. Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен: единицы и категории // Лингвистические исследования : сборник статей ЕГУ. Вып. 5. Ереван : Лимуш, 2015. С. 146–158.

ПОНЯТІЙНА СКЛАДОВА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ СТАРЕЦЬ

І. Р. Сапрун, Н. М. Старцева (Харків)

Одним із значущих і унікальних типажів російської православної культури є лінгвокультурний типаж (ЛКТ) СТАРЕЦЬ, що володіє етноспецифічною значимістю, підкреслює національну, соціо-культурну, релігійну своєрідність досліджуваної культури. Він має світоглядний характер, є життєвою цінністю і широко представлений в православній релігійній літературі.

В. І. Карасик підкреслює, що ЛКТ: 1) являє собою впізнаваний узагальнений тип особистості; 2) є різновидом концептів – складних ментальних утворень, у складі яких можна виділити понятійні, образні і ціннісні ознаки; 3) має ім'я, яке служить основним способом апелювання до відповідного типажу; 4) представлений в різновидах: типажі реальні і фікціональні, етнокультурні та соціокультурні, сучасні та історичні».

Уявлення про зміст і структуру концепту СТАРЕЦЬ, його когнітивних ознак, що становлять понятійний компонент ЛКТ, ми отримуємо за допомогою лінгвістичного аналізу мовних репрезентацій останнього, їх функціонування в текстах різних жанрів, аналізу дефініцій з лексикографічних, тлумачних, ідеографічних словників, словників синонімів.

Старчество є духовним явищем релігійного подвижництва, в основі якого лежать настанови, керівництво, моралі і поради, що викладаються досвідченим духовним наставником – «старцем / старицею». Участь старця в духовному вихованні послухника виглядає як гармонійна тріада: Бог-старець-послушник, в якій старець грає роль посередника – він «зводить» небеса долу, коли виступає як пророк і «зводить» «нижніх» до «Вищих», коли виступає як предстатель. Розквіт російського старчества доводиться на кінець ХІХ – початок ХХ ст., засновником російського старчества вважається святий

преподобний Паїсій Величковський – православний монах, аскет і подвижник.

Згідно з визначенням богословів «Старець – це чернець, який пройшов шлях слухняності, з послуху же став старцем-керівником інших. Служіння старця є продовження слухняності, він не сам напрошується і бере на себе звання старця, але, обирається братією». Праведність і духовний досвід, смиренність, мудрість і любов до людей характеризують старця. Володіючи даром прозорливості, старці увещавали і втішали не тільки ченців, а й мирян, зціляли від хвороб душевних і тілесних, застерігали від небезпек, вказували шлях життя, відкриваючи Божу волю.

У визначенні богословів ми виділяємо наступні понятійні ознаки ЛКТ СТАРЕЦЬ:

1) особа, яка має духовну владу і має певний авторитет в силу високої чистоти свого духовного життя, в силу свого духовного подвигу, має гідність, певний дар перед Богом;

2) наставник, навчений духовним життям, що пройшов через велику кількість випробувань, який переміг в собі гріхи. Беручи участь в житті своїх духовних чад, він веде їх по своїх стопах;

3) людина, яка в аскетичному житті досягла значних духовних плодів;

4) посередник між Богом і послушником;

5) старець – необов'язково стара людина.

«Старець» з грецької мови перекладається як пресвітер (*presvis* – найстаріший, старий). Автор історико-публіцистичних досліджень на тему Православ'я В. Г. Цветков у своїй книзі «Батьківщина старців» підкреслює, що споконвічний смисл поняття «старець» – необов'язково «старий»: дана лексема присутня у всіх слов'янських мовах і споріднена литовському *storas*, що означає «товстий, об'ємний», давньоісландського *storr* – «великий, сильний, важливий, мужній», древнеіндійському *sthiras* – «міцний, сильний». Автор також проводить аналогію зі словом «намагатися», яке в слов'янських мовах означає «піклуватися, дбати»: (латиш.) *starigs* –

«старанний», (літов.) *starinti, starinu* – «тягнути з працею», (англосакс.) *stierne* – «серйозний, суворий».

У Біблії слово «старець» (старійшина) перекладається як «пресвітер», «охоронець», «пастир» та означає старший представник роду, в руках якого в давнину була велика влада. Поняття СТАРЕЦЬ в релігійному середовищі пов'язано з поняттям ПРЕПОДОБНИЙ – чин святості, «кращий перед Богом». В богословській літературі існують такі імена концепту, як младостарець (лжедуховник) – тобто недосвідчений в духовному плані священник з псевдоправославними поглядами, що приписує собі благодатні духовні дари, притаманні лише досвідченим духоносним подвижникам, старцям, який фактично веде себе, як вовк в овечій шкурі, і лжестарець – пройдисвіт і еретик, який видає себе за старця.

Аналіз тлумачних словників В. І. Даля, С. А. Кузнєцова, Т. Ф. Єфремової, С. І. Ожегова, Д. Н. Ушакова дозволяє виявити в семантичній структурі лексеми старець наступні значення:

1. Старий (зазвичай про людину шановану), мудрий, поважний.

2. Літній монах, чернець, скітник, відлюдник (застаріле) || ж. старица, – (застаріле) (напр., *Інатіївського монастиря старець. Ігумен зі старцями, з братією. На кого Спас, на того Спаські старці* (Спасо-Ярославський Монастир).)

3. Чернець як духовний наставник віруючих, що користується повагою і авторитетом за своє подвижницьке життя. ((російс.) *Казалось, так и видел келейку в лесу, старенького старца в скуфеечке на камне у речки, говорящего о неземном свете любезному послушнику.* – О. М. Толстой).

4. Соборний старець, член монастирського собору або ради. (напр., *І зібравшись старці раду сотворивши; з почесними старими, родоначальниками, старишинами, старійшинами громад, виборними*).

5. Духовний наставник і керівник віруючих або ченців.

6. (застаріле) Жебрак, старий, сліпий. (*Старці, жебраки, хто ходить по світу, збирає милостиню; ці старці нерідко ходять з рилими і співають думи, вони ж сліпці, хоча б і не були*

ні старі, ні сліпі. Що старець, то ставец; скільки старців, стільки ставцев. Йти в старці, сісти на мосту зі ставцем.)

7. Стариця ж. стара, похилого віку. (Монахиня, черниця, відлюдниця, скітниця, яка прийняла ангельський чин)

У творах російської та світової культури ми знаходимо приклади використання лексеми «*старець*» в наступних семантичних значеннях: «блаженний», «юродивий», «подвижник», «святий», «божа людина», «чернець», «провидець», «духовний і тілесний цілитель», «духовний наставник», «проповідник».

У словнику Н. А. Абрамова надається широкий ряд синонімів лексеми «*старець*», що свідчить про значущість даного ЛКТ в російській лінгвокультурі: *старий, ветхий, древній, багаторічний, віковий, багатовіковий, старовинний, давній, стародавній, старомодний, застарілий, заскнілий, закоренілий, одвічний, споконвічний, архаїчний, літній, сивий, ветеран; віджилый, відсталий, зношений, потертий, пошарпаний, полинялий, зашкарублий, зачерствілий, тощо*. Всі зазначені синоніми мають оціночні характеристики, стилістичне маркування, різну частотність вживання.

У складі фразеологізмів з лексемою *старець* часто зустрічаються атрибути – *бессмертний, благочестивий, вельмишановний, глибокий, мудрий, поважний, підмісячний, сивочолій, сріблясто-білий, сивий, столітній, згорблений. Смирений* часто використовується як ознака старця або ченця.

Література

1. Абрамов Н. А. Русские словари, 7-е изд., стереотип. М. : Русские словари, 1999. URL : <http://slovari.ru/default.aspx?s=0&p=237>
2. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке // Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. С. 166–205.
3. Цветков В. Г. Родина старцев: Село Наруксово и три его православных подвижника. Изд-во : Сибирская Благозвонница, 2012. 459 с.

**ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
ЗА ПРОФСПРЯМУВАННЯМ
ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

О. Г. Сапрунова, І. М. Коришунова (Харків)

Сьогодні іноземна мова стає універсальним засобом професійного життя людини. Кожному фахівцю в процесі виконання професійно спрямованої діяльності доводиться співпрацювати з представниками зарубіжних підприємств з метою вивчення передового досвіду, впровадження інноваційних технологій тощо. Рівень володіння професійно спрямованою іноземною мовою фахівцями технічних та економічних спеціальностей безпосередньо впливає на конкурентоздатність українських промислових структур і фахівців на міжнародному ринку. Це зумовлює необхідність розробки концепції іншомовної компетентності, спрямованої на навчання професійного спілкування іноземними мовами майбутніх фахівців. У зв'язку з цим, у 2019 році Міністерство освіти і науки України розробило та схвалило Концепцію розвитку англійської мови в університетах. Відповідно до цього документу, частину профільних дисциплін у вищих планується викладати англійською мовою.

По-перше, в рамках нашого дослідження слід охарактеризувати понятійно-термінологічний апарат з порушеної проблеми: навчання – це цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини [3, с. 223]; поняття спілкування трактується як «процес взаємодії між двома чи кількома особами, що полягає в обміні між ними інформацією пізнавального або емоційно-оцінного характеру [4, с. 334]; іншомовне мовлення – це комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості [5].

Отже, навчання професійного спілкування іноземними мовами ми розуміємо як цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок для ефективної міжкультурної іншомовної комунікації між двома чи кількома особами у їх професійній діяльності.

По-друге, слід зазначити, що іноземне мовлення складається як із мовної, мовленнєвої, соціокультурної, соціолінгвістичної, дискурсивної та стратегічної компетенції, так із практичного опанування учнями мовленнєвими вміннями на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні, письмі в типових ситуаціях [5].

Як зазначає дослідник О. О. Вавілова, сьогодні професійно-орієнтоване навчання іноземній мові припускає, що основою курсу стають автентичні тексти, відібрані за тематичним принципом. На додаток до текстів використовується система спеціальних вправ, спрямованих на формування необхідних навичок і умінь [2].

Проте, слід зауважити, що оволодіння іноземною мовою – це вміння використовувати її у міжкультурній комунікації у той час, як вивчення іноземної мови – це засвоєння лексики, граматики. Як показує практика, у навчальному процесі недостатньо використовувати тільки аутентичні тексти або вивчати граматику без спрямованої опори на професійну лексику. На нашу думку, основою для ефективного навчання професійного спілкування іноземними мовами повинно стати викладання профільних дисциплін саме англійською мовою з супроводом іншомовними відео- та аудіоматеріалами в рамках вивчення певної теми, що, в свою чергу, дасть змогу студентам зануритися в мовне середовище, полегшить їм сприйняття нової інформації та збільшить обсяг вивчення іноземних виразів та лексики з їх спеціальності.

Ми погоджуємося з дослідником Л. З. Абрамовою, яка вважає, що серед найбільш значимих підходів до навчання професійного спілкування іноземними мовами є імітаційне моделювання, яке допомагає змоделювати ситуації професійної

діяльності, її типових та істотних рис. А в якості прийомів, що сприяють підвищенню професійної спрямованості вивчення іноземної мови, можуть виступати: діалог з приводу професійної інформації, прочитаної на іноземній мові, аналіз соціальних і професійних ситуацій, виконання творчих завдань з профільним змістом, ігрові ситуації, ролеві ігри, вікторини, презентації [1].

Висновки. Отже, навчання професійного спілкування іноземними мовами, ґрунтоване на викладанні професійних дисциплін англійською мовою, з урахуванням навчального аудіовізуального супроводу, імітаційне моделювання, а так само комунікативні прийоми навчання допоможуть безпосередньому зануренню студентів в професійне іншомовне середовище, дадуть їм можливість опанувати великий об'єм професійних лексичних одиниць, сприятимуть формуванню певної навички і уміння в область міжкультурної комунікації.

Література.

1. Абрамова Л. З. Оптимізація методів навчання іноземній мові у немовних ВНЗ: веб-сайт. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/metody-optimizatsii-uchebnogo-protssessa-pri-obuchenii-inostrannym-yazykam-v-grgmu>
2. Вавілова О. О. Професійно-орієнтоване навчання іноземній мові в немовному вузі: веб-сайт. URL : http://www.oimsla.edu.ru/sites/default/files/aktualnye_voprosy_teorii_i_praktiki_obucheniya_inostrannomu_yazyku_v_neyazykovom_vuze_materialy_mezhvuzovskogo_kruglogo_stola_2_fevralya_2018_goda.pdf
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.
4. Психологічна енциклопедія / авт. – упоряд. О. М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. 424с.
5. Чиханцова О. А. Значення іншомовного професійного спілкування для студентів немовних ВНЗ: веб-сайт. URL: <http://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/009b90fd640c041ac3d50494610fb11a.pdf>

COLOR TERMS IN MEDICAL NOMINATIONS

A. V. Tarlieva (Kharkiv)

Mastering of medical terminology for first-year students of the medical and dental faculties requires acquaintance with the basics of the Greek and Latin languages, from which terms and terminological elements came into the language of medicine.

First of all, these are significant morphemes, root components, such as bronchus – the Greek root morpheme for the throat, card – for the heart, etc.

To understand the lexical meaning of the word, it is necessary to know the general meanings of affixes, for example suffixes:

- it – conveys the meaning of “inflammatory process”,
- ia, which forms the general meaning of nouns “state, action”, etc.

According to researches, the names of the organs of normal anatomy are more often associated with Latin roots, while the nomination of the terms of pathanatomy and clinical terminology is associated with Greek.

Let us dwell on term elements that include words with a color meaning.

Color is one of the types of perception of the reality and reflects the national picture of the world.

Medical nominations reflect the features of perception of a condition or disease in color, since color is the most striking and visual characteristic of its external manifestation.

Knowing the semantics of the root morpheme and the general meaning of the suffix, we can determine the meaning of the word. For example, the term chloropsia (chloro – green, – opsis – in Greek vision, – ia – state). You can guess that the concept is associated with the patient's condition, which is connected with green. Let's see the definition of the term. This is a visual impairment in which the surrounding objects appear to be colored green or yellow-green.

Cyanosis – цианоз (the suffix in this case gives the name to the disease, the root morpheme goes back to the Greek language and

conveys the meaning blue) – violet-bluish staining of the skin and mucous membranes.

Xantoma – (-ома – tumor, xanto (Greek terminological element) – yellow) is a large, benign tumor formation of yellow color.

Albino – альбинос, a person, an animal or a plant, whose skin, hair or leaves are devoid of pigmentation, have a white color (the name of the color characteristic is derived from the Latin root albus).

We will observe how the terms denoting diseases in Russian, Ukrainian and English are translated into Latin. There are many matches in the names associated with the color.

For example, краснуха in the Latin language is known as rubella (Latin root ruber means red). In Latin желтуха – Icterus (synonym for jaundice – bile that spilled), also the etymology of the word means “the bird with yellow plumage”. Белокровие (leukemia), goes back to the Greek root leuc (o) – white.

In English, краснуха is rubella or German measles, желтуха – Icterus, jaundice, yellow sickness, лейкоз – leukemia.

In the Ukrainian language, accordingly, the words are translated as loan translation from Russian: краснуха, жовтяниця, білокрів'я.

Observation and comparison of nominations of organs, diseases, clinical manifestations of the disease will help students to comprehend the terminological system, which is important for a general understanding of the subjects and facilitating of the memorization process.

Literature

1. Бехтер А. И. Латинский язык и основы медицинской терминологии : учебник. СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2017. 140 с.
2. Бондаренко М. А. Латинский язык и основы медицинской терминологии: учебное пособие. URL : http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/694/67694/41058?p_page=7. Дата звернення: 25.02.2020.
3. Маслова Н. Н. Терминоэлемент как основа классификации медицинских терминов // Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 9, 2007, Вып. 2, Ч. II. С. 193–195.

RELEVANCE OF CLIL ORIENTATION

Iryna Tkalia, Nadia Cherkashina (Kharkiv)

CLIL orientation in education is increasingly attracting attention of scholars in today's Ukraine, which undoubtedly reflects a global trend of the up-to-date world.

Coined by David Marsh from Finland's University of Jyväskylä in the early 1990s, the term CLIL has currently become extremely common among those involved in education-related sphere, covering more and more countries of the world. Recently CLIL orientation has become a part of Karazin University's strategy of development. Here we are discussing some points related to this new orientation, keeping in mind our national context.

Decoded as *Content and Language Integrated Learning*, CLIL manifests a specific approach to teaching and learning, referring to educational settings where a language other than the students' mother tongue is used as a medium of instruction. The specificity of this approach lies in the fact that it uses a second or additional language as the language of instruction in other subjects. What is of high importance is that both are considered to have equal significance. The subject knowledge is to be supported by the language, while language proficiency is to be encouraged by authentic language use. Thus, we might speak about the integration between the language-learning outcomes and subject-learning outcomes. It is through CLIL-oriented classes that this integration is supposed to be realized.

In the frameworks of teaching English to university students of non-language specialism, CLIL approach can be considered as the platform for an innovative methodological approach of a far broader scope than just language teaching as it implies a more integrated approach to both teaching and learning.

When it comes to realization of this new orientation, we, language teachers, are required to look at the language we are professionally dealing with in a different way. We are to follow a threefold format: first, there is a language *of* learning, which refers to key grammar and vocabulary needed for the subject content. Then,

there is a language *for* learning, aka language needed to carry out the lesson activities, to understand instructions and to ask questions. And finally, there is a language *through* learning, which means that language is acquired via participating in a CLIL lesson. We should be concerned about the subject content, thinking about what exact language is needed to allow learners to be actively involved in the lesson activities; what grammar and vocabulary are required for this. Another serious aspect to be concerned about is cognition. It is of vital importance to figure out what cognitive skills will be needed throughout the lesson. Thus, the specificity of CLIL approach can be found in its orientation towards dual-focused aims within the same educational process.

Ukraine is a newcomer into this “CLIL community”, which is likely to be rewarding for education as a whole. The expected benefits of CLIL approach may be as follows: encouraging the entire institution’s approach to language teaching and learning, as well as the practical use of language; introducing a wider cultural content; preparing for potential future studies and future professional work; developing multilingual interests and attitudes; promoting cognitive flexibility and linguistic competence; providing authentic and motivating use of language.

In conclusion, we cannot but express some deliberation about exclusively innovative character of CLIL-orientation. Until recently the acronym ESP has been widely used by Ukraine’s University teachers as an umbrella term for *English* as a discipline taught at a tertiary level. So we can assume that we are not exclusively new to what is referred to as *CLIL approach*. But we need time in order to get insight into this reportedly new orientation in teaching.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ МОВЦІВ В АНГЛОМОВНОМУ КАЗКОВОМУ ДИСКУРСІ

А. О. Чеботарьова (Харків)

Аналіз казкового дискурсу, побудований на врахуванні фактору статі, набуває все більшої актуальності у сучасних умовах пануючої антропоцентричної парадигми. Комунікативно-значущою категорією в казковому дискурсі, як і в будь-якому іншому типі дискурсу, є категорія гендеру, що визначається як виявлення психологічних, соціальних, культурних особливостей у поведінкових моделях чоловіків та жінок [4]. Суспільство закладає систему норм поведінки, яка дозволяє виконувати певні функції у залежності від біологічної статі індивіда [1]. Поведінка комунікантів пронизана гендерними відносинами, а їхні ролі у соціумі корегуються впливом культури і відповідають гендерним стереотипам, прийнятим у певному суспільстві [там само]. Оскільки процес передачі інформації не обмежується лише вербальним каналом, доречним є твердження, що гендерні стереотипи виявляються і через невербальні складові комунікативного процесу. Незважаючи на численні праці лінгвістів, які зосередили свою увагу на гендерних особливостях комунікативного процесу, ця проблема досі не отримала всебічного висвітлення та остаточного розв'язання, тому мета нашої роботи полягає у дослідженні гендерних особливостей невербальних комунікативних засобів, які притаманні казковим персонажам. Гендерні відмінності в стилях невербальної поведінки прищеплюються дитині з самого раннього віку. Таким чином дитина формується як соціальна особистість, яка повинна усвідомлювати характерні для певної статі особливості риси комунікативної поведінки. Вагому роль у цьому процесі відіграють не тільки батьки, які виховують малюка, а й казкові персонажі, які великою мірою цю особистість формують, надаючи моделі і паттерни адекватної та неадекватної комунікативної поведінки у різних аспектах, включаючи і невербальну складову комунікативного процесу.

Кінесичні невербальні компоненти, до яких відносять жести, міміку, пози, знакові рухи тілом тощо, в тих чи інших умовах є більш характерними для жінок або чоловіків. Так, наприклад, жінки частіше торкаються свого волосся, поправляють одяг, постукують долонею, притискають руки до тіла, ніж це роблять чоловіки [2, с. 86], тоді як останні частіше намагаються наблизитися до жінки, а у разі здивування або розумової діяльності потирають рукою підборіддя або трохи тягнуть вниз мочки вух, труть лоб, щоки або тильну сторону шиї [2].

Просодичне оформлення повідомлень, а саме спосіб та манера вираження слів у мовленні, також характеризується гендерним забарвленням. Висота голосу, гучність, темп і тембр, швидкість мовлення – усе містить гендерні відмінності [3]. За допомогою голосу стає можливим визначити стать людини, передати емоційний стан співрозмовників та їхні комунікативні інтенції. Зазвичай чоловічому голосу притаманним є низька тональність, а жіночому – висока, але за певних комунікативних умов ці фізіологічні ознаки можуть взаємозамінюватися, демонструючи емоційний стан чоловіка або жінки, наприклад, при вираженні гніву або уподоби, пригніченості або занепокоєння.

Сприйняття та інтерпретація невербальних компонентів, що є гендерно-маркованими, впливають на формування гендерної поведінки особистості. Через комунікативні процеси, що відображаються у казковому дискурсі, де у великій кількості є наявними гендерні стереотипи, діти набувають уявлення про відмінності між статями у культурному та соціальному аспектах. Для аналізу казкового дискурсу, як ключовому інституту соціалізації дитини [5], важливим є гендерне маркування, за урахування якого можливим є дослідити, хто частіше використовує певний невербальний засіб у ході спілкування – чоловіки чи жінки. Процес виховання гендерних поведінкових стереотипів, у свою чергу, проходить тривалий час, від народження людини до її зрілості. Велике значення гендерного маркування може пояснюватися тим, що діти, сприймаючи та аналізуючи частоту дій, які виконуються чоловіками або жінками, з великою вірогідністю повторюватимуть той

поведінковий паттерн, який вважатимуть характерним для людей однієї з ними гендерної приналежності.

У прикладі [1] інтеракція відбувається між кравчиною Лоттою та Лакеем, представниками протилежних статей. Дія відбувається, коли дівчина вже утретє приїжджає до палацу, щоб віддати сукню герцогині. Під час очікування в неї трапляється діалог зі слугою короля: відчуваючи, наскільки Лотта втомлена, він спочатку допомагає їй зняти плащ, що є культурним жестом, характерним для чоловіків, а потім, вражений її красою, стає на коліно та робить пропозицію, запрошуючи її на танець:

(1) *'The King danced every dance with the Silver Countess, and never took his eyes off her,' said the Footman. 'I don't suppose there's much chance for the Lady Blanche.' 'You never know,' said Lotta. But she was feeling so tired that she didn't even try to undo her cloak and show him. So, the Footman undid it for her, and laid it back against the chair; and when he saw Lotta shining like a little rainbow against a black cloud-bank, he fell on his knees before her. Oh, Lady!' he whispered, 'won't you dance this dance with me, and every other dance as well?' But Lotta shook her head, because she was so tired, and she tried to smile, but at the same time big tears trickled down her cheeks.*

(“THE LITTLE DRESSMAKER”

(from “The Little Bookroom”) by Eleanor Farjeon, p. 64).

Манерність та ввічливість, що проявляються на рівні кінесичних невербальних компонентів, інтонаційне забарвлення пропозиції дає можливість узагальнити та інтерпретувати позитивне ставлення адресанта до адресата, його намагання створити романтичну атмосферу і досягти своєї мети, а саме – сподобатись дівчині. Кравчиня, у свою чергу, досить стомлена та виснажена від нічної роботи, намагається приховати свої справжні почуття, киваючи головою (*shook her head*) та вдаючи, що вона посміхається (*she tried to smile*) для того, щоб не образити свого співрозмовника. Для передачі різноспрямованої інформації нею задіяні різні комунікативні канали і, врешті-решт, на обличчі з’являються сльози, які є проявом істинності

переживань, з одного боку, а з іншого – жіночності. Автономні невербальні засоби, які Лотта використовує на завершальному етапі комунікації у розглянутому діалогічному фрагменті, є інформативно достатніми для декодування співрозмовником та для його подальшої кооперативної реакції.

Таким чином, у проаналізованому нами прикладі комунікативної взаємодії між казковими персонажами, можливим є ствердження, що цей комунікативний процес у вербальній та невербальній площині на гендерному рівні є тісно пов'язаним зі стереотиповими уявленнями англomовної культури щодо гендерних ролей чоловіка або жінки. Гендерний статус персонажів, у свою чергу, є тим самим маркером, що визначає комунікативну поведінку як адресата, так і адресанта.

Подальші перспективи вбачаються у комплексному аналізі впливу соціально-статусних, гендерних характеристик казкових персонажів на перебіг комунікативного процесу та на вибір певних стратегій і тактик у ході реалізації їхніх комунікативних інтенцій.

Література

1. Ахьямова И.А. Воспитание гендерных особенностей невербального поведения // Грани познания: электронный научно-образовательный журнал ВГПУ 2009. Вип. 3. URL : http://grani.vspu.ru/files/publics/88_st.pdf (дата звернення 24.02.2020).
2. Вердербер Р. Психология общения. Полный курс. СПб. 2007. 412 с.
3. Нэпп М. Невербальное общение. Полное руководство. СПб. 2006. 512 с.
4. Палагнюк М. М. Гендерна проблематика: виклики сучасності // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2015. Вип. 60. С. 73–83.
5. Zipes J. The Irresistible Fairy Tale : The Cultural and Social History of a Genre. Princeton : Princeton. 2013. 256 p.

**CULTURAL SCHEMAS
OF (IM)POLITENESS
IN ENGLISH AND UKRAINIAN
POLITICAL TALK-SHOWS**

I. S. Shevchenko (Kharkiv)

For the last decades, (im)politeness has generally been treated in terms of face threatening acts. In recent years, it has obtained a cognitive insight [1]. Cultural Linguistics suggests a new framework for the study of (im)politeness. This approach has drawn on the ethnography of speaking, pragmatics, cognitive linguistics, cognitive psychology and other disciplines to explore the interface between language, culture, and conceptualisation [3, p. 34].

(Im)politeness is a cultural category embedded in cultural and social norms and traditions; no utterance is conventionally or universally (im)polite. (Im)politeness exists only in the minds of interlocutors who negotiate pragmatic meaning of (im)politeness in definite contexts and situations. As Sharifian puts it, “pragmatic and semantic meanings may be embedded in cultural conceptualisations in the form of cultural schemas, cultural categories, and cultural metaphors” [3, p. 40] – the framework that he describes as cultural cognition [3, p. 33].

The category of (im)politeness traditionally uses some key notions for its analysis, among them there is Goffman’s notion of ‘face’, extended by Brown and Levinson to ‘face threatening’, Speaker and Hearer roles in a conversation, the dominant social-cultural ethos (‘interactional style’) in society, Hymes’ notion of sociocultural context, Chomskian notions of communicative competence and ‘appropriate’ language use depending on such contexts, etc.

Cultural Linguistics gives (im)politeness new tools for analysis which arise from the understanding of meaning as conceptualisation, i.e. “conceptualisations that have a cultural basis and are encoded in and communicated through features of human languages” [3, p. 34]. In English and Ukrainian political discourses, speakers construct

(im)polite meanings according to their own cognitive patterns resulting from their unique ethnic and socio-cultural experiences. These patterns are cultural models or “cultural schemas”; they “provide a basis for pragmatic meanings, in the sense that knowledge which underlies the enactment and uptake of speech acts and that is assumed to be culturally shared is largely captured in cultural schemas” [3, p. 42]. From the point of view of Cultural Linguistics, the analysis of (im)politeness, on the one hand, should focus on politeness strategies as cultural schemas and help reveal the underlying social, psychological and historical cultural practices which account for their cross-cultural differentiation. On the other hand, this framework emphasizes that cognitive schemas are intersubjectively shared by interlocutors.

In political talk-shows, the key feature is criticism. In Brown and Levinson’s parlance, criticisms belong to FTA [2, p. 66] and are delivered via off-record strategies through hints, presuppositions, understatements, tautologies, contradictions, irony, rhetorical questions, and over-generalisations [2, p. 213–226] as well as through soliciting accounts or reasons for the state of affairs for which the addressee is held responsible [2, p. 128–129].

My data for analysis are drawn from the English and Ukrainian political TV-shows of the last decade. They reveal that in English and Ukrainian political media, cultural schemas of criticism are ethno-culturally different and depend on the media outlet policies. The English speaking ‘quality’ media enjoy a long tradition of political discussion; in their talk-shows schemas of criticism are mostly information centered, explicit, impartial, and devoid of in-record impoliteness. At quality channels, the on-record impolite cultural schemas are comparatively infrequent.

The Ukrainian political talk-shows, being much younger, are still in process of working out their own style. While a few ‘quality’ programs tend to make their criticisms off-record and implement strict rules for the speakers as for the ban on rude language, etc., others prefer emotional style; encourage hype and overtly impolite cultural schemas. In the latter talk-shows, their cultural schemas of criticism often contain spiteful irony; they often break polite (non-

marked) turn-taking sequences; and the overuse of rhetorical questions constructs the pragmatic meaning of impoliteness.

Literature

1. Шевченко І. С., Петренко О. М. Дискурсивні стратегії невічливості у когнітивно-прагматичному вимірі // Вісник Львів. ун-ту. Серія філологічна. 2019. Вип. 70. С. 91–101. doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.70.9759>
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge University Press, 1987. 345 p.
3. Sharifian F. Cultural linguistics // Ethnolinguistics. Lublin, 2017. V. 28. P. 31–59. doi: 10.17951/et.2016.28.31

Наукове видання

Матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції
«Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів».
Харків : Харківський національний університет імені
В. Н. Каразіна, 2020. 139 с.

Відповідальний за випуск	І.С. Шевченко
Технічний редактор	Л.П. Зябченко
Текст подано в авторській редакції	